ΕΤΟΣ Δ'.

ΧΡΥΣΑΛΛΙΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ, ΠΟΙΚΙΛΑ.

ΤΟΜΟΣ Δ'. | 15 ΑΠΡΙΛΙΟΥ, 1866. | ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 79.

Η ΕΝ ΕΤΕΙ 1770 ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

ΚΑΙ ΤΑ ΕΠΑΚΟΛΟΥΘΑ ΑΥΤΗΣ.

—

ΚΕΦ. ΠΡΩΤΟΝ.

Ὁποῖαι τινες ἦσαν αἱ μετὰ τῆς Ἑλλάδος σχέσεις τῆς Ῥωσσίας.

—

Ἐπειδὴ εἰς τὴν ἐξιστόρησιν τῆς μεγάλης ταύτης Πελοποννησιακῆς ἢ κάλλιον εἰπεῖν Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως πολλάκις θὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τοῦ Ῥωσσικοῦ ἔθνους, καθὸ λαβόντος σπουδαιότατον καὶ ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν ὑποκίνησιν αὐτῆς, ἀναγκαῖον διὰ τοῦτο νομίζομεν νὰ ἐκθέσωμεν προεισαγωγικῶς καὶ ὡς οἷόν τε συνοπτικώτερον πότε καὶ πῶς ἐγνώρισαν οἱ Ἕλληνες τοὺς Ῥώσσους καὶ ὁποίας εἶχον οἱ τελευταῖοι οὗτοι πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος διαθέσεις.

Ἡ Ῥωσσικὴ φυλή, ὡς πᾶσαι τῆς οἰκουμένης αἱ φυλαί, κατ' ἀρχὰς ἦτο βάρβαρος, ἀπολίτευτος, ἀγρία καὶ φιλοπόλεμος· νόμον δὲν εἶχεν ἄλλον παρὰ τὸν νόμον τοῦ ἰσχυροτέρου, βιαζομένη δὲ ὑπὸ τῆς δριμύτητος τοῦ κλίματος τῆς χώρας αὐτῆς κατήρχετο πρὸς τὰ χθαμελότερα ἐπιζητοῦσα χώρας εὐκραεστέρας, οὐρανὸν αἰθριώτερον καὶ γῆν ζωογονουμένην ἀπὸ τὴν θερμότητα τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων. Ὅθεν δὲν πρέπει νὰ φανῇ παράξενον ἂν οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν Ῥώσσων ἠτένιζον ἀπλείστως καὶ ἀτενίζουσιν ἴσως πρὸς τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὰς εὐφόρους αὐτῆς πεδιάδας, ὡς ἀτενίζει ὁ καταψυχόμενος πρὸς σπινθηρίζουσαν ἑστίαν καὶ καλῶς κυτρεπισμένην τράπεζαν. Τοῦτο εἶναι ἀλήθεια ἀναμφισβήτητος τὴν ὁποίαν ἡ σειρὰ τῆς διηγήσεώς μας ἐναργέστατα θὰ διατρανώσῃ.

Ἀπὸ τοῦ 866 μ. Χ. χρονολογεῖται ἡ πρώτη μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Ῥώσσων σχέσις ἐκ τῆς ἑξῆς περιστάσεως. Ἓν ἐκ τῶν αἰτίων τῆς πτώσεως τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ὑπῆρξεν, ὡς εἶναι γνωστόν, ἡ μίσθωσις ξενικῶν λεγεώνων πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν πανταχόθεν ἀπειλουμένων ὁρίων τοῦ κράτους. Ὀρδαὶ βαρβαρικαὶ ἐκ τοῦ ξίφους ἀποζῶσαι προσήρχοντο καὶ καταταττόμεναι ὑπὸ τοὺς Ἑλληνικοὺς ἀετοὺς ἐμάχοντο ὑπὲρ τῆς ἀκεραιότητος τῆς αὐτοκρατορίας, τὴν ὁποίαν κατόπιν ἐξ ἀσημάντου ἀφορμῆς ἐλεηλάτουν, διήρπαζον καὶ, ὁσάκις ἐδύναντο, ἐσφετερίζοντο. Τοιαῦτα ἐπεισόδια παρέχει ἄφθονα ἡ Βυζαντινὴ ἱστορία ὡς καὶ πᾶσα ἱστορία παρηκμακότος ἔθνους.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας Μιχαὴλ τοῦ Γ' (866 μ. Χ.) οἱ Βαράγγοι (ῥωσσικὸν φῦλον) Ἀσκόλδος καὶ Δῆρος ἐξαρτύσαντες διακοσίας μικρᾶς ναῦς ἐπορεύ-

θησαν διὰ τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ τοῦ Θρακικοῦ Βοσπόρου εἰς Κωνσταντινούπολιν ἵνα προσφέρωσι, καθὰ διατείνονται οἱ ἱστορικοὶ Ῥῶσσοι, τὴν ὑπηρεσίαν των ἐπὶ μισθῷ εἰς τὸν αὐτοκράτορα· ἐννοήσαντες ὅμως ταχέως τὴν ἀδυναμίαν τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους καὶ ὑπερθρασυνθέντες ἐκ τούτου ἤλλαξαν σχέδιον καὶ ἀντὶ ἐμμίσθων συμμάχων πολέμιοι γενόμενοι ἔφθασαν πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐπολιόρκησαν αὐτὴν διὰ θαλάσσης.

Ἀλλ' ἐξ ἀπίνης φοβερᾶς ἐγερθείσης τρικυμίας, ἐνῷ ἐπεκράτει ἄκρα γαλήνη, τὰ πλοῖα τῶν ἐχθρῶν διεσκορπίσθησαν, κατεσυντρίβησαν, καὶ τὰ περισωθέντα κακῶς ἔχοντα ἐπέστρεψαν ὅθεν ἦλθον. Τὴν ἀνέλπιστον ταύτην λύτρωσιν ἐνήργησε κατὰ πρῶτον λόγον ἡ θαυματουργὸς ἐσθῆς τῆς Θεομήτορος, τὴν ὁποίαν διατηρουμένην ἐν τῷ ναῷ τῶν Βλαχερνῶν ὁ Πατριάρχης Φώτιος μετὰ πομπῆς μετακομίσας ἐνεβάπτισεν ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ κατὰ δεύτερον τὰ πολύτιμα δῶρα τὰ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος προσενεχθέντα τοῖς ἀτιθάσσοις τούτοις πολεμίοις.

Φαίνεται δὲ ὅτι τὸ θαῦμα τῆς ἱερᾶς ἐσθῆτος ἐνεποίησε μεγάλην ἐντύπωσιν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν εἰδωλολατρῶν Ῥώσσων, διότι ἀπὸ τοῦ ἔτους ἐκείνου ἱερεῖς Ἕλληνες ἀποσταλέντες ὑπὸ τοῦ μεγαλεπηβόλου Πατριάρχου εἰς Ῥωσσίαν διέδωσαν τὰ πρῶτα σπέρματα τοῦ χριστιανισμοῦ εἰς τοὺς λαοὺς αὐτῆς, οἵτινες ἐπὶ τοσοῦτον ἐνεφλέχθησαν ὑπὸ τοῦ πόθου τῆς πίστεως, λέγει ὁ αὐτὸς πατριάρχης ἐν μιᾷ τῶν ἐπιστολῶν του, ὥστε καὶ ἐπίσκοποι καὶ ποιμένα ἐδέχθησαν καὶ μετὰ πολλῆς σπουδῆς καὶ ἐπιμελείας τὰ τῶν χριστιανῶν θρησκεύματα ἠσπάσθησαν (1).

Τεσσαράκοντα περίπου ἔτη βραδύτερον δευτέρα ἐπιδρομὴ κατὰ τοῦ Βυζαντίου ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Ὀλέγου κηδεμόνος τοῦ ἀνηλίκου ἡγεμόνος τῶν Ῥώσσων Ἴγορος. Ὁ πολεμικώτατος οὗτος ἀνὴρ ἐποφθαλμιῶν τὰ πλούτη τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ἐκίνησε πόλεμον κατ' αὐτῆς ἐπὶ τὸ ληστρικώτερον, καὶ συναθροίσας στρατὸν πολὺν καὶ δισχίλια πλοιάρια ἐξοπλίσας ἔφθασε πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ δὲ τότε αὐτοκράτωρ τῶν Ἑλλήνων Λέων ὁ σοφὸς ἐξ ὕψους ἀναμένων βοήθειαν ἀντὶ πάσης ἄλλης ἀμύνης ἔφραξε μόνον τὸ στόμιον τοῦ λιμένος δι' ἰσχυρᾶς ἁλύσεως, ἐγκαταλείψας εἰς τοῦ Ὀλέγου τὴν λεηλασίαν ὅλα τοῦ Βυζαντίου τὰ προάστεια. Ἀνήκουστοι ὠμότητες διεπράχθησαν κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ὑπὸ τῶν Ῥώσσων καὶ τοιαῦται ὥστε οὐδ' ὁ χρονογράφος αὐτῶν Νέστωρ δὲν τὰς ἀπέκρυψεν· ἀλλὰ τὸ περίεργον εἶναι ὅτι ὁ Καραμζῖνος δικαιολογεῖ καὶ τὴν ληστρικὴν ἐπιδρομὴν τοῦ Ὀλέγου, λέγων ὅτι οὗτος «ἠθέλησε ν' ἀποδείξῃ ὅτι ὁ πλοῦτος τοῦ ἀνάνδρου ἀνήκει τῷ δυναμένῳ ν' ἁρπάσῃ αὐτόν» (!) καὶ τὴν θηριωδίαν τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ, καὶ ἐν τέλει ἐξάγει τὸ λογικὸν συμπέρασμα ὅτι οἱ Ἕλληνες καὶ ὄχι οἱ Ῥῶσσοι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦσαν βάρβαροι! (1)

Ἐν τούτοις οἱ Βυζάντιοι πιεζόμενοι ὑπὸ τῶν κακώσεων τοῦ ἐχθροῦ συνῆψαν συνθήκας λίαν αὐτοῖς ἐπιζημίους καὶ ἐξευτελιστικάς, διότι ὑπεχρεώθησαν νὰ δώσωσιν ἁδρὰς χρηματικὰς ἀμοιβὰς εἰς ὅλους τοὺς στρατιώτας τοῦ Ὀλέγου, νὰ ἀποζημιώσωσι τὰς πόλεις ἔνθεν ἐκίνησαν οἱ σύμμαχοι αὐτοῦ καὶ νὰ διατρέφωσιν ἐπὶ ἓξ μὲν μῆνας πάντας τοὺς εἰς Ἑλλάδα ἐρχομένους χάριν ἐμπορίας Ῥώσσους, διηνεκῶς δὲ τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει διατρίβοντας πρέσβεις τοῦ Τσάρου.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ὀλέγου ὁ Ἴγωρ διετέλεσεν ἐν εἰρήνῃ μετὰ τῶν Ἑλλήνων μέχρι τοῦ 941. Τότε ἄνευ οὐδεμιᾶς αἰτίας ἐξεστράτευσεν αἴφνης κατ' αὐτῶν μετὰ δεκακισχιλίων πλοιαρίων, χάριν λαφυραγωγίας· ἀλλὰ τὸ ἑλληνικὸν πῦρ καὶ ἡ ἀνδρεία τοῦ ναυάρχου Πατρικίου Θεοφάνους καὶ τοῦ στρατηγοῦ Δομεστίκου Ἰωάννου ἀπήλλαξε μὲν τὴν Κωνσταντινούπολιν τοῦ ἐπικειμένου κινδύνου, αὐτὸν δὲ καὶ τὸν ἑαυτοῦ στρατὸν κακῶς ἔχοντα καὶ αἰσχρῶς ἀπεδίωξε.

Τὸ δ' ἐπιὸν ἔτος ὁ αὐτὸς οὗτος Ἴγωρ πνέων ἐκδίκησιν ἐκστρατεύει τὸ δεύτερον κατὰ τῆς Ἑλλάδος μετὰ πολλῷ μείζονος δυνάμεως· ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ Ῥωμανὸς προλαβὼν ἀπέστειλεν αὐτῷ πρέσβεις μετὰ πλουσίων δώρων, καὶ οὕτω τὸν ἀνεχαίτισε παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἴστρου εὑρισκόμενον, κατόπιν δὲ τῷ 947 καὶ εἰρήνην μετ' αὐτοῦ διωμολόγησεν.

Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ὁ χριστιανισμὸς ἐξηπλοῦτο ὁσημέραι ἐν Ῥωσσίᾳ ἀνεχομένων αὐτὸν σιωπηλῶς τῶν ἡγεμόνων· Ναοὶ ἀνῳκοδομοῦντο δημοσίᾳ, μεγαλοπρεπεῖς ἱεροπραξίαι ἐτελοῦντο

(1) Ῥωσσ. ἱστορία Καραμζίνου τόμ. 1 σελ. 116. Τόμου Χαρᾶς σελ. 23 καὶ Χρυσαλλίδα τόμ. 2ον σελ. 133. Εἰς μνήμην τοῦ θαύματος ἐγένετο ὁ καὶ νῦν ψαλλόμενος ὕμνος «τῇ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ κτλ.»

(1) Καραμζίνου ἱστ. Τ. 1. σελ. 129.

παρόντων τῶν μεγιστάνων, καὶ ἓν μόνον ἔλειπεν ὅπως ὁ χριστιανισμὸς λάβῃ τὸ κῦρός του· ἡ παραδοχὴ αὐτοῦ παρὰ τῶν ἡγεμόνων.

Τοῦτο ἔπραξε πρώτη ἡ σύζυγος τοῦ ἡγεμόνος Ἴγορος Ὄλγα, ἥτις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της προβεβηκυῖα ἤδη τὴν ἡλικίαν καὶ καταπεισθεῖσα περὶ τῆς ἀληθείας τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ἀπεφάσισε νὰ βαπτισθῇ. Ἐλθοῦσα λοιπὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν κατηχήθη ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου καὶ βαπτισθεῖσα μετωνομάσθη Ἑλένη· ἐκ δὲ τῆς κολυμβήθρας ἀνεδέξατο αὐτὴν ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος, ὅστις καὶ περιέγραψεν ἰδιοχείρως τὰ καθέκαστα τῆς ἐπισήμου ταύτης τελετῆς.

Ὁ υἱὸς τῆς Ὄλγας Σβιατοσλάβος εἰδωλολάτρης ὡς τὸν πατέρα του Ἴγορα καὶ φιλόδοξος ὡς ἐκεῖνον, κατακτήσας μετὰ τὸν θάνατον τῆς μητρὸς αὐτοῦ τὴν Βουλγαρίαν ἔστρεψε τὰ βλέμματα καὶ κατὰ τῆς Ἑλλάδος· ἀλλ' ὁ τότε αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννης ὁ Τσιμισκῆς προνοήσας τὴν ἐπιβουλὴν προσεκάλεσεν αὐτὸν δυνάμει τῶν παλαιῶν συνθηκῶν νὰ ἐκκενώσῃ τὴν Βουλγαρίαν, τοῦ δὲ Σβιατοσλάβου ἀποκριθέντος ὅτι *δὲν θὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὴν εὐδαίμονα ταύτην χώραν* ἄνευ πλουσιωτάτης ἀνταμοιβῆς, ἀλλ' ὅτι μάλιστα θὰ ἐκδιώξῃ τοὺς Ἕλληνας ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς Ἀσίαν, ὁ Τσιμισκῆς παρεσκευάσθη καὶ αὐτὸς εἰς πόλεμον. Μετὰ πολλὰς δὲ καὶ αἱματηρὰς μάχας ὁ Σβιατοσλάβος κατανικηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἕλληνος αὐτοκράτορος ἠναγκάσθη νὰ συνομολογήσῃ συνθήκην ἀποστερήσασαν αὐτὸν πολλῶν παλαιῶν προνομίων.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης οἱ Ῥῶσσοι ἡγεμόνες συνειδότες ὅτι διὰ τῶν ὅπλων καὶ τῆς βίας μόνης δὲν ἐπετύγχανον τὴν κατάκτησιν τῆς Ἑλλάδος, προσεπάθησαν ν' ἀποκτήσωσι δικαιώματα ἐπὶ τοῦ Βυζαντινοῦ θρόνου καὶ διὰ τῆς ἐπιμιξίας. Ὅθεν ὁ διάδοχος τοῦ Σβιατοσλάβου Βλαδιμίρος ἀφοῦ διὰ τῆς ἀδελφοκτονίας ἐσφετερίσθη ὁλόκληρον τὴν βασιλείαν, ἐξεστράτευσεν αἰφνιδίως καὶ κατὰ τῆς Χερσῶνος· γενόμενος δὲ αὐτῆς κύριος διὰ προδοσίας καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐπὶ πλέον θρασυνθεὶς, ἐζήτησε διὰ πρέσβεων εἰς γάμον τὴν ἀδελφὴν τῶν αὐτοκρατόρων Βασιλείου καὶ Κωνσταντίνου, τὴν βασιλόπαιδα Ἄνναν, ἐπαπειλῶν ὅτι ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως θὰ προσβάλῃ καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐκεῖνοι δὲ βιαζόμενοι ὑπὸ τῆς περιστάσεως ἀπεκρίθησαν αὐτῷ ὅτι προθύμως στέρξουσιν εἰς τὴν πρότασίν του ἂν παραδεχθῇ προηγουμένως τὸν χριστιανισμόν. Τοῦ δὲ Βλαδιμίρου συγκατανεύσαντος, ἡ ἡγεμονὶς Ἄννα περίλυπος ἕως θανάτου διότι ἠναγκάζετο εἰς συζυγίαν μεθ' ἡγεμόνος λαῶν θηριωδῶν καὶ ἀγρίων φημιζομένων (1) μετέβη μετὰ πολυπληθοῦς καὶ λαμπρᾶς ἀκολουθίας εἰς Χερσῶσα ἔνθα καὶ ἐτελέσθη ὁ γάμος, βαπτισθέντος προηγουμένως τοῦ Βλαδιμίρου ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου, καὶ συμβαπτισθέντων τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ καὶ τῶν περὶ αὐτὸν μεγιστάνων.

Ὁ γάμος οὗτος ὑπῆρξεν ὠφέλιμος οὐ μόνον εἰς τοὺς Ῥώσσους, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας, διότι εἰς ἐκείνους μὲν διεδόθη καὶ ἰσχυροποιήθη ὁ χριστιανισμὸς διὰ τοῦ βαπτισθέντος ἡγεμόνος αὐτῶν, εἰς δὲ τὸν αὐτοκράτορα Βασίλειον ἐχορηγήθη ὑπὸ τοῦ Βλαδιμίρου στρατὸς δι' οὗ καθυπέταξε τὸν ἀντάρτην Φωκᾶν· πρὸς τούτοις δὲ ὁ Ῥῶσσος ἡγεμὼν εὐγνωμονῶν διὰ τὸν γάμον ἀπέδωκεν εἰς τοὺς Ἕλληνας τὴν ἁλωθεῖσαν πόλιν Χερσῶνα, λαβὼν ἐξ αὐτῆς σκεύη μόνον ἐκκλησιῶν, ἄλλα τε ἱερὰ κειμήλια καί τινα ἀγάλματα.

Ἡ ἔκτοτε ἐπικρατοῦσα μεταξὺ Ῥώσσων καὶ Ἑλλήνων φιλία διεῤῥήχθη τῷ 1043 ἐξ αἰτίας τοῦ φόνου ἐπισήμου τινὸς Ῥώσσου ἐν Κωνσταντινουπόλει διαπραχθέντος ὑπὸ Ἕλληνος. Ὁ τσάρος Ἱεροσλάβος ζητήσας διὰ τοῦτο ἱκανοποίησιν ἀλλὰ μὴ λαβὼν τοιαύτην ἐξέπεμψε κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸν υἱὸν αὐτοῦ Βλαδιμίρον μετὰ πολυαρίθμου στρατοῦ. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ὁ Μονομάχος ἀνταπέστειλεν εὐθέως πρέσβεις καὶ προσεπάθησε ν' ἀναχαιτίσῃ τὴν πρόοδον αὐτοῦ, ὑποσχεθεὶς τὴν τιμωρίαν τῶν αὐτουργῶν τοῦ κακουργήματος· ἀποπεμφθέντων ὅμως ὑβριστικῶς τῶν πρέσβεων ὑπὸ τοῦ Βλαδιμίρου, ἐφυλάκισε τότε καὶ αὐτὸς πάντας τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει παροίκους Ῥώσσους καὶ ἀντεπεξῆλθεν αὐτοπροσώπως κατὰ τοῦ ἐχθροῦ μετὰ ἰσχυροῦ στόλου καὶ μεγάλης πεζικῆς δυνάμεως. Τῆς ἐκστρατείας ταύτης ἡ ἔκβασις οὐδόλως ηὐχαρίστησε τοὺς Ῥώσσους, διότι μεγάλην παθόντες ἧτταν κατά τε ξηρὰν καὶ θάλασσαν, καὶ ἀφανισθέντος τοῦ στόλου αὐτῶν κακὴν κακῶς ᾤχοντο ἀπιόντες εἰς Κίεβον, κινδυνεύσαντος τὸν ἔσχατον κίνδυνον καὶ τοῦ ἰδίου αὐτῶν ἡγεμόνος· χίλιοι δὲ περίπου αἰχμάλωτοι ἀπεστάλησαν σιδηροδέσμιοι εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα ἐξωρύχθησαν, λέγει ὁ Ῥῶσσος ἱστοριογράφος, οἱ ὀφ-

(1) Καραμζ. ἱστ· τομ. 1. σελ. 220.

θαλμοὶ αὐτῶν κατὰ διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος.

Τὸ μάθημα ἦτο διδακτικώτατον καὶ συνέτισε, φαίνεται, τοὺς Ῥώσσους διότι ὁ αὐτὸς ἱστοριογράφος προσθέτει κατωτέρω ὅτι « ὁ πόλεμος οὗτος ἦτο ὁ τελευταῖος τοῦ ἡμετέρων προγόνων κατὰ τῆς Ἑλλάδος, διότι ἡ Ῥωσσία ταλαιπωρηθεῖσα ὑπὸ ἐμφυλίων πολέμων ἀπώλεσε τό τε κράτος καὶ τὸ μεγαλεῖον αὐτῆς· ἄλλως ὅμως ἐξεπληροῦτο ἴσως παλαιά τις προφητεία γεγραμμένη, ἄγνωστον ὑπὸ τίνος, κατὰ τὸν Ι΄ ἢ ΙΑ΄ αἰῶνα κάτωθεν τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Βελλεροφόντου ἱσταμένου ἐν μέσῳ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ταυρικῆς πλατείας » (1).

Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος προφητεία ἔλεγεν ὅτι *οἱ Ῥῶσσοι ἔμελλον πορθῆσαι τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ἀνατολικῆς αὐτοκρατορίας* (2)· ὑπῆρχεν ἄρα ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἡ ἰδέα τῆς κατακτήσεως ἐγκεχαραγμένη εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Ῥώσσων, ὡς τοῦτο γίνεται δῆλον καὶ ἐξ ἄλλων πολλῶν προφητειῶν ἐπιτηδείως διαδοθεισῶν ἐν ἀνατολῇ ἐν αἷς τὸ *ξανθὸν γένος* φαίνεται προωρισμένον νὰ καθέζῃ τὸν παλαιὸν θρόνον τῶν Καισσάρων.

Ὅταν ἀναλογισθῶμεν ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἡ Ῥωσσία, πτωχὴ καὶ ἀπολίτευτος οὖσα ἔβλεπε καθ' ἑκάστην μὲ βλέμμα ἄπληστον καὶ ἁρπακτικὸν τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὸν πλοῦτον τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, τότε δὲν θὰ φανῇ παράξενος ἡ σφοδρὰ ἐπιθυμία τὴν ὁποίαν οἱ λαοὶ αὐτῆς ἠσθάνθησαν ἵνα ἀποκτήσωσιν ὅ,τι δὲν εἶχον. Βλέπομεν τῳόντι ὅτι οἱ Ῥῶσσοι τὰ πάντα ἐλάμβανον ἐκ τῶν Ἑλλήνων, ὅπως ἄλλοτε καὶ οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ μετέπειτα ἡ Δύσις ὁλόκληρος, πολιτισμὸν, δηλαδὴ, βιομηχανίαν, ἐκπαίδευσιν, θρησκείαν, προσέτι δὲ καὶ ἀρχιερεῖς. Εἰρήσθω δ' ἐν παρόδῳ, ὅτι Ἕλληνες ψάλται ἐλθόντες εἰς Ῥωσσίαν περὶ τὰ μέσα τοῦ ἑνδεκάτου αἰῶνος ἐδίδαξαν εἰς τὸν Ῥωσσικὸν κλῆρον τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν, καὶ ζωγράφους Ἕλληνας προσεκάλεσεν ὁ Ἱεροσλάβος πρὸς διακόσμησιν τῶν Ῥωσσικῶν ναῶν.

Ἀείποτε οἱ μητροπολῖται τῆς Ῥωσσίας προεχειρίζοντο ὑπὸ τῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως Πατριαρχῶν καὶ ἦσαν Ἕλληνες τὸ γένος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, σπανιώτατα δὲ ἐγένετο παράβασις τοῦ ἔθους τούτου. Ὁ Ἱεροσλάβος πρῶτος ἐχειροτόνησε παρὰ τὰ καθιερωμένα μητροπολίτην ἄνευ τῆς συμπράξεως τοῦ Πατριάρχου, ἀλλὰ τοῦτο ἐπροξένησε μεγάλα σκάνδαλα, ὥστε οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἀναγασθέντες ἀπέδωκαν τῷ πατριάρχῃ τὸ δικαίωμα τοῦ ἀναγορεύειν τὸν τοῦ Κιέβου μητροπολίτην. Ἔκτοτε δὲ ἡ Ῥωσσικὴ ἐκκλησία διετέλεσεν ἐξαρτωμένη ἀπὸ τοῦ Πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, κατέχουσα τὴν ἑβδομηκοστὴν τάξιν ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ὑποτελῶν αὐτῷ ἐπισκοπῶν. Ἐκ τῶν Ἑλλήνων τὸ γένος μητροπολιτῶν τούτων πολλοὶ κατέλιπον μνήμην ἀοίδιμον διὰ τὰς χριστιανικὰς ἀρετὰς καὶ τὴν παιδείαν αὐτῶν. Εἷς τούτων εἶναι καὶ ὁ ἐν ἔτει 1093 ἐπὶ Βσεβολόδου ἀκμάσας Μητροπολίτης Ἰωάννης, Ἕλλην τὸ γένος καὶ κληθεὶς παρὰ τῶν συγχρόνων χρονογράφων προφήτης τοῦ Χριστοῦ. «Οὐδέποτ' ἔσχομεν, λέγει ἐνθουσιῶν ὁ Νέστωρ, οὐδ' ἕξομεν ἄλλον τοιοῦτον. » Σώζεται δὲ αὐτοῦ σύγγραμμα καλούμενον κανὼν ἐκκλησιαστικός.

Μετά τινα ἔτη δηλαδὴ περὶ τὸ 1116 Βλαδιμίρος ὁ Μονομάχος γαυριῶν ἐπὶ ταῖς νίκαις αὐτοῦ καὶ ἀναπολῶν τὸ περὶ κατακτήσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατροπαράδοτον καὶ γλυκὺ ὀνειροπόλημα ἔπεμψε τὸν Μστισλάβον κατὰ τῆς Ἀδριανουπόλεως μετὰ πολυαρίθμου στρατοῦ. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς ἐκπλαγεὶς ἐπὶ τῷ πράγματι, καὶ ἐπιθυμῶν νὰ ἀποφύγῃ τὸν πόλεμον ἀνταπέστειλεν εἰς Κίεβον τὸν Μητροπολίτην Ἐφέσου Νεόφυτον μετὰ πολυτίμων δώρων, ἐν οἷς ὑπῆρχε σταυρὸς ἐκ τοῦ Τιμίου Ξύλου, τὸ στέμμα, ἡ χρυσῆ ἄλυσος καὶ τὸ περιλαίμιον Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου τοῦ ἐκ μητρὸς πάππου τοῦ Βλαδιμίρου. Ὁ μητροπολίτης λοιπὸν πορευθεὶς εἰς Κίεβον καὶ ἐλθὼν εἰς λόγους μετὰ τοῦ ἡγεμόνος κατέπεισεν αὐτὸν μετὰ πολλὰ εἰς τήρησιν τῆς εἰρήνης καὶ ταυτοχρόνως ἐπιθεὶς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὸ δωρηθὲν αὐτοκρατορικὸν στέμμα ἀνηγόρευσεν αὐτὸν τότε πρῶτον Τσάρον (1) τῆς Ῥωσσίας μετὰ μεγάλης πομπῆς ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ τοῦ Κιέβου.

Ὡς πρὸς τὰ θρησκευτικὰ οἱ Ῥῶσσοι ὁμολογουμένως ἐτήρησαν ἀδιάσειστον πίστιν πρὸς τὴν ὀρθόδοξον ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἐν ἡμέραις πονηραῖς μεγάλως αὐτὴν ὑπηρέτησαν, παρασχόντες καταφύγιον εἰς πολλοὺς κληρικοὺς καθὼς καὶ λαϊκοὺς Ἕλληνας. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ δυτικὴ προπαγάνδα δὲν ἠμέλησεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς οὐδενὸς μέσου, ἀλλ' ἐπροσπάθει πάντοτε καὶ παντοίοις τρόποις ἵνα προσελκύσῃ καὶ ὑποτάξῃ εἰς ἑαυτὴν τὴν Ῥωσσικὴν ἐκκλησίαν. Ἁλωθείσης μάλιστα τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων, καὶ ἀναγορευθέντος Λατίνου Πατριάρχου, ὁ Πάπας Ἰννοκέντιος ὁ Γ΄ νομίσας εὔθετον τὸν καιρὸν ἀπέστειλε πρεσβευτὴν εἰς Ῥωσσίαν τὸν Καρδινάλιον Βιτάλην, ἵνα πείσῃ τοὺς Ῥώσσους νὰ εἰσέλθωσι καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν *Παπικὴν μάνδραν* εὐαγγελίζων ὅτι ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία εἶναι ἡ κιβωτὸς τῆς σωτηρίας, *ἧς ἄνευ οὐκ ἔστι σωθῆναι* Ἀλλ' ἡ πατρικὴ αὕτη νουθεσία δὲν ἔτυχεν ἀκροάσεως, διότι ἡ ῥωσσικὴ ἐκκλησία διέμεινεν, ὡς προείπομεν, πιστῶς συνδεδεμένη μετὰ τῆς ἑλληνικῆς, καὶ οἱ Ῥῶσσοι μητροπολῖται μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Λατίνων ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως προεχειρίζοντο ἐν τῇ προσωρινῇ πρωτευούσῃ τῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας, τῇ Νικαίᾳ.

Ὁμολογητέον ὅμως ὅτι τῆς τοιαύτης καὶ τοσαύτης ἐπὶ τῆς ῥωσσικῆς ἐκκλησίας ἐπιῤῥοῆς των κατεχράσθησαν ἐνίοτε οἱ Ἕλληνες Πατριάρχαι. Οὕτως ἐπὶ Ἰωάννου τοῦ Κατακουζηνοῦ ὁ Πατριάρχης Φιλόθεος προεχείρισε, μέγα προξενήσας σκάνδαλον, δύο ταυτοχρόνως μητροπολίτας τῆς Ῥωσσίας τὸν ἅγιον Ἀλέξιον καὶ τὸν Ρωμανὸν, ἐξ οὗ ἐγεννήθη οὐ σμικρὰ σύγχυσις, μὴ γινωσκόντων τῶν Ῥώσσων πότερον ἀναγνωρίσαι νόμιμον μητροπολίτην, ἑωσοῦ μεταβάντος τοῦ Ἀλεξίου εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς διαφώτισιν τοῦ ζητήματος, ὁ Φιλόθεος ἵνα συμβιβάσῃ τοὺς δύο ἀντιπάλους ἱεράρχας ἀνηγόρευσε τὸν μὲν Ἀλέξιον μητροπολίτην Κιέβου καὶ Βλαδαμίρου, τὸν δὲ Ῥωμανὸν Λιθουανίας καὶ Βολυνίας (1).

(Ἕπεται ἡ συνέχεια.)

Θ. Ν. Φ.

(1) Ὁ ἀνδριὰς οὗτος ἀνελύθη ὑπὸ τῶν λατίνων κατὰ τὴν δπ' αὐτῶν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

(2) Καραμζ. ἱστ. Τομ. 2 σελ. 31.

(1) Ἡ λέξις Τσάρος δὲν εἶναι ἐπιτομὴ τῆς λατινικῆς Καῖσαρ (λέγει ὁ Καραμζ. ἐν τ. 6. σελ. 328) ἀλλ' ἀρχαία ἀνατολικὴ λέξις δοθεῖσα παρὰ τῶν Ῥώσσων τὸ πρῶτον πρὸς τοὺς αὐτοκράτορας τῆς Ἀνατολῆς, εἶτα δὲ πρὸς τοὺς Χάνας τῶν Τατάρων. Σημαίνει δὲ Περσιστὶ θρόνον, ἤτοι ὑπερτάτην ἀρχὴν κτλ.

Η ΑΡΓΥΡΑ ΦΙΑΛΙΣ. (2)

III.

Δύο ἄνθρωποι ἀπολέσαντες τὸ λογικόν των.

Κατ' αὐτὴν σχεδὸν τὴν στιγμὴν καὶ ἐνῷ αἱ δυνάμεις τοῦ σώματος τοῦ Ὀκταβίου ἐξηντλοῦντο ἐπαισθητῶς, οἱ θάμνοι διεχωρίσθησαν καὶ νέον τι πρόσωπον ἐφάνη.

Διευθύνθη κατ' εὐθεῖαν εἰς τὴν δρῦν, καὶ εἰς τὴν θέαν τοῦ Ὀκταβίου ἐξέβαλε τὴν ἁπλῆν αὐτὴν φωνὴν « Ὦ! » μὲ τὴν καθαρωτέραν Ἀγγλικὴν προφοράν· μετὰ ταῦτα ἐκβάλλων ἐκ τοῦ θηλακίου του κυνηγετικόν τι ἐγχειρίδιον, ἔκοψεν ἡσύχως τὸν λαιμοδέτην ὅστις ἔπνιγε τὸν κόμην δὲ Σουδρὰν, καὶ τὸ σῶμα τοῦ κρεμαμένου ἔπεσε βαρέως κατὰ γῆς.

Χωρὶς ν' ἀνησυχήσῃ περισσότερον ὁ ἄγνωστος ἐξέβαλε τὸν πῖλον αὐτοῦ καὶ τὸν ἐκρέμασεν ἐπί τινος κλάδου, ἐξέβαλε τὰ χειρόκτιά του καὶ ἤνοιξε μικρόν τι δέμα τὸ ὁποῖον ἐκράτει εἰς τὴν χεῖρά του.

Ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ ὁ Ὀκτάβιος συνήρχετο ὀλίγον κατ' ὀλίγον· ἠγέρθη ὀλίγον καὶ περιέφερε πέριξ του ἐκπεπληγμένα βλέμματα.

— Ἐξ ὥραι καὶ δέκα λεπτά! ἀνέκραξε κυττάζων τὸ ὡρολόγιόν του, καὶ ἀκόμη εὑρίσκομαι εἰς τοῦτον τὸν κόσμον! Ἰδοὺ πρώτη φορὰ καθ' ἣν μία τῶν θελήσεών μου, ἀργοπορεῖ. Ἄ! ὁ κλάδος ἔσπασε . . . . τὸ ἐστοιχιμάτιζον!

Ἀλλ' ἰδὼν τὸν κλάδον ἀνέπαφον καὶ ἀκόμη δεδεμένον ἐπ' αὐτοῦ τεμάχιόν τι τοῦ λαιμοδέτου του κυματίζον, ἐστράφη καὶ παρετήρησε τὸν νεοελθόντα ὅστις ἐφαίνετο ἐνασχολούμενος εἰς ἐργασίαν τινα διὰ τῶν χειρῶν.

Ὁ Ὀκτάβιος ἠγέρθη καὶ διευθύνθη πρὸς αὐτόν. Ὁ ἄγνωστος, ὅστις ἦτο τεσσαρακοντούτης περίπου, ὑψηλὸς καὶ λιγνὸς, μὲ ψυχρὰν καὶ ἀξιοπρεπῆ φυσιογνωμίαν, ἔκαμε σημεῖόν τι ἀνυπομονησίας.

— Διάβολε! Δὲν εἶσθε ἀποθαμένος, ἠρώτησε τὸν Ὀκτάβιον;

— Φαίνεται! εἶπεν ὁ κόμης, καὶ μὲ βλέπετε πλέον ἐκπεπληγμένον ἀπὸ σᾶς.

— Τόσῳ χειρότερα, εἶπεν ὁ Ἄγγλος καὶ ἀποφασίσας νὰ δώσῃ πέρας εἰς τὴν συνομιλίαν ἐχαιρέτησε τὸν Ὀκτάβιον καὶ ἀπεσύρθη βήματά τινα. Ἀλλ' ὁ Ὀκτάβιος ἦτον συγχρόνως ὠργισμένος, καὶ ἐκπεπληγμένος, ὠργισμένος διότι ἔμελλε ν' ἀρχίσῃ ἐκ νέου ὑπόθεσιν τετελειωμένην· ἐκπεπληγμένος ὑπὸ τοῦ παραδόξου τούτου καὶ πρὸ πάντων ὑπὸ τῆς ἀκατανοήτου ἐργασίας τὴν ὁποίαν τὸν ἔβλεπε πράττοντα.

Τὸν ἠκολούθησε λοιπὸν, καὶ τοῦ εἶπε, διὰ τόνου ὁπωσοῦν ὀργίλου.

— Δύναμαι, κύριε, νὰ μάθω τὸ αἴτιον τῆς βαρβάρου λύπης τὴν ὁποίαν ἐδοκιμάσατε;

(1) Αὐτόθι, τομ. 4 σελ. 278.

(2) Συνέχεια ἀπὸ φυλλαδίου 78.

— Ποίας λύπης;

— Εἴπατε « τόσον χειρότερα! » παρατηρήσαντες ὅτι δὲν ἤμην ἐντελῶς νεκρός.

— Κύριε, ἂν ἦσθε νεκρὸς ἢ ζῶν τοῦτο μοὶ εἶναι ἐντελῶς ἀδιάφορον· εἶπον « τόσον χειρότερα! » διότι, ἂν θέλετε νὰ σᾶς τὸ ὁμολογήσω, ἡ παρουσία σας . . . . μ' ἐνοχλεῖ.

— Νόστιμος εἶσθε! ἀλλ' ἡ ἰδική σας μ' ἐνοχλεῖ ἔτι περισσότερον.

— Ἔχω ἀνάγκην νὰ μείνω μόνος . . . . ἐξηκολούθησεν ὁ Ἄγγλος.

— Διὰ νὰ κρεμασθῆτε;

— Ποῦ τὸ ἠξεύρετε;

— Διάβολε! τὸ ὑποθέτω βλέπων τὸ ἀντικείμενον τὸ ὁποῖον κρατεῖτε καὶ τὸ ὁποῖον μοὶ φαίνεται σχοινίον κωδωνίσκου . . . . .

— Αὐτὸ εἶναι. Ἔπειτα;

— Ἔπειτα, ἐπειδὴ σχηματίζετε θηλειάν. . . . διότι αὐτὴ εἶναι θηλειά, τὸ γνωρίζω. . . . .

— Κύριε, τὸν διέκοψεν ὁ ἄγνωστος, σᾶς παρατηρῶ ὅτι ἀναμιγνύεσθε εἰς πράγματα τὰ ὁποῖα δὲν σᾶς ἀποβλέπουν.

— Μὲ συγχωρεῖτε, εἶπεν ὁ Ὀκτάβιος. Δὲν ἦλθον ἐγὼ νὰ σᾶς εὕρω, σεῖς ἤλθετε καὶ μὲ ἀνησυχήσατε·

— Τί ἐννοεῖτε μὲ τὴν λέξιν, ἀνησυχήσατε;

— Τί ἐννοῶ! ποῖος λοιπὸν μ' ἐξεκρέμασεν ἀπὸ ἐκεῖ ἐπάνω, σᾶς παρακαλῶ, ἂν ὄχι σεῖς;

—Ἀναμφιβόλως ἐγώ, ἀλλὰ σᾶς ἐνόμιζον νεκρόν.

— Ἀφοῦ λοιπὸν μ' ἐνομίζατε νεκρὸν, διατί μ' ἐξεκρεμάσατε;

— Διότι κατείχετε τὸ δένδρον μου.

— Πῶς; τὸ δένδρον σας;

— Μάλιστα! τὸ δένδρον μου. Πρὸ ὀκτὼ ἡμερῶν τὸ εὗρον· καὶ τὸ ἐσημάδευσα· Ἰδοὺ παρατηρήσατε·

— Τί! τὴν ἡμερομηνίαν αὐτήν· « 30 Μαΐου 1846; »

— Ἐγὼ τὴν ἐχάραξα.

— Λοιπὸν εἴχετε ἐκλέξει τὴν δρῦν αὐτὴν διά... . . . Ὁ Ἄγγλος ἐκίνησε τὴν κεφαλὴν ἀπὸ τὰ ἄνω πρὸς τὰ κάτω.

— Ἀλλὰ, διάβολε! ἀνέκραξεν ὁ Ὀκτάβιος, εἶναι καὶ ἄλλαι δρῦς ἐνταῦθα· ἠδύνασθε νὰ ἐκλέξητε μίαν ἄλλην καὶ νὰ μ' ἀφήσητε ἥσυχον ἐκεῖ ὅπου ἤμην.

— Κύριε, εἶπεν ὁ νησιώτης μὲ μέγα φλέγμα, αὐτὸ τὸ δένδρον ἐξέλεξα καὶ οὐχὶ ἄλλο. Ὅταν δὲ κάμνω μίαν ἀπόφασιν εἶναι ἀδύνατον ἀνθρωπίνη δύναμις νὰ μ' ἀποτρέψῃ αὐτῆς.

— Parbleu! Τὸ αὐτὸ συμβαίνει, κύριε, καὶ εἰς ἐμέ· εἶχα ὁμόσει νὰ ἀποθάνω εἰς τὰς ἓξ ἀκριβῶς· ἐξ αἰτίας σας ἐν τούτοις ἰδοὺ καθυστέρησα ἡμίσειαν ὥραν.

— Πολὺ μὲ κακοφαίνεται, κύριε, καὶ σᾶς παρακαλῶ νὰ πιστεύσητε τὴν εἰλικρινῆ μου λύπην. . . . Ἀλλὰ, μὲ συγχωρεῖτε εἰς ποῖον ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ὁμιλῶ;

— Ὀνομάζομαι, κύριε, κόμης Ὀκτάβιος δὲ Σουβράν.

Ὁ Ἄγγλος ἐχαιρέτησε μετ' εὐγενείας.

— Καὶ ἐγὼ, εἶπεν, ὀνομάζομαι Λόρδος Βεϋμούθ. Ἐν ἐλλείψει τρίτου διὰ νὰ συστήσῃ τὸν μὲν πρὸς τὸν δὲ εἴμεθα ἠναγκασμένοι ἡμεῖς αὐτοὶ νὰ ἐκπληρώσωμεν τὴν ἀπαραίτητον αὐτὴν ἐθιμοταξίαν.

Ὁ Ὀκτάβιος ἐχαιρέτησε καὶ αὐτός.

— Κύριε κόμη, ἐξηκολούθησεν ὁ Ἄγγλος, δένων τὸ σχοινίον τοῦ κωδωνίσκου εἰς τὸν κλάδον, δὲν δύνασθε νὰ φαντασθῆτε πόσον εἶμαι εὐτυχὴς διότι σᾶς ἐγνώρισα.

— Πῶς, εἶπεν ὁ Ὀκτάβιος, ἐπιμένετε ἀκόμη νὰ θέλητε νὰ κρεμασθῆτε εἰς τοῦτο τὸ δένδρον;

— Εἰς τὸ δένδρον μου, μάλιστα κύριε.

— Τότε συγχωρήσατέ μοι νὰ σᾶς κάμω μίαν πρότασιν.

— Ὁρίστε·

— Κόπτοντές μοι τὸν λαιμοδέτην μου, μ' ἐστερήσατε τοῦ μόνου μέσου τῆς ἀγχόνης· ἰδοὺ λοιπὸν τί μέλλει νὰ γείνῃ τώρα. . . . .

— Ἂς ἴδωμεν

— Θὰ μοὶ δανείσητε τὸ σχοινίον τοῦ κωδωνίσκου σας, καὶ θὰ κρεμασθῶ πρῶτος· ἐμοῦ δὲ ἀπαγχονισθέντος, ἐπαναλαμβάνετε τὸ δένδρον σας καὶ τὸ σχοινίον σας, καὶ μὲ μιμεῖσθε, ἐὰν σᾶς ἀρέσῃ.

Ὁ Ἄγγλος ἐσκέφθη ἐπί τινας στιγμάς.

— Ἀδύνατον, εἶπεν.

— Ἀποποιεῖσθε;

— Παρατηρήσατε, κύριε, ὅτι τοῦτο εἶναι τεμάχιον ἀπὸ σχοινίον κωδωνίσκου καὶ εἶναι σωστὸν δι' ἕνα μόνον ἄτομον . . . . ἐὰν τὸ κόψω διὰ νὰ σᾶς κρεμάσω, δὲν δύναται πλέον νὰ μοὶ χρησιμεύσῃ . . . . .

— Τότε λοιπὸν τί θὰ κάμω ἐγώ; εἶπεν ὁ Ὀκτάβιος ἀπηλπισμένος.

— Ἐπιστρέψατε εἰς τὴν οἰκίαν σας, καὶ ἀναβάλετε τὴν πρᾶξιν δι' αὔριον.

— Ἀλλὰ, κύριε, δὲν ἔχω πλέον οἰκίαν . . . .

— Ὁ ἄγγλος ἐφάνη συγκινούμενος.

— Ἐὰν θέλητε νὰ κάμητε χρῆσιν τοῦ κυνηγετικοῦ τούτου μαχαιρίου.

— Εὐχαριστῶ, ἐπιμένω οὐσιωδῶς εἰς τὴν ἀγχόνην.

— Παράδοξον!

— Καὶ σεῖς εἰς αὐτὴν ἐπιμένετε!

— Εἰς ἐμὲ διαφέρει πολύ· εἶμαι Ἄγγλος καὶ ὁ ἀπαγχονισμὸς εἶναι ἐθνικὴ αὐτοχειρία . . . . ἀλλὰ σεῖς Γάλλος, εὐγενὴς, νὰ ἐκλέξητε ἴσια ἴσια, ἕνα θάνατον θεωρούμενον ἄλλοτε ὡς ἄτιμον, τὴν κρεμάλαν τέλος, ποινὴν ἀγενοῦς, θάνατον χυδαῖον . . . . .

— Ἠξεύρω, μυλόρδε, ὅτι ἕνεκα τούτου θ' ἀνασκιρτήσουν οἱ πρόγονοί μου ἀπὸ τοῦ βάθους τοῦ τάφου των ἐκ προλήψεων, ἀλλὰ τί διάβολον! . . . ἔχω καὶ ἐγὼ προλήψεις. Ἔχω ἀδυναμίαν εἰς τὴν μορφήν μου, καὶ δὲν θέλω ποσῶς νὰ γίνω δύσμορφος μέχρις ἀποστροφῆς δι' ἑνὸς πιστολίου, ὅπερ, ἄλλως τε, δύναται πολὺ καλὰ νὰ μὴ μὲ φονεύσῃ ἐν τῷ ἅμα.

— Ἀλλ' εἶναι τόσα ἄλλα μέσα . . . .

— Νομίζετε ὅτι δὲν τὰ ἐμελέτησα ὅλα; τὸ δηλητήριον, μέσον βραδὺ, δυσάρεστον, τὸ ὁποῖον παγόνει τὸ δέρμα καὶ προξενεῖ τρομεροὺς κολικοπόνους. Ἡ ἀσφυξία; θάνατος γελοῖος, καταφύγιον τῶν ῥαπτριῶν. Τὸ ξίφος; βυθίζεταί τις εἰς τὸ αἷμα, εἶναι πρᾶγμα ἀκάθαρτον . . . . καὶ ἐπομένως ἡ τραγῳδία παρήκμασε!

Ὁ Λόρδος Βεϋμοὺθ ἤκουε κάμνων ἄπειρα σημεῖα ἐπιδοκιμασίας.

— Εἶμαι ἄριστος κολυμβητὴς, ἐξηκολούθησεν ὁ κόμης, διὰ νὰ δοκιμάσω νὰ πνιγῶ· ἄλλως τε τὸ ὕδωρ τοῦ Σηκουάνα εἶναι πολὺ κίτρινον, τὰ πλευρὰ τοῦ Saint-Cloud τόσον λερά! ἡ Morgue (1) τόσον ἀπεχθής! . . . Τὸ νὰ κρημνισθῶ δὲ ἀπὸ τέταρτόν τι πάτωμα οἰκίας, ἢ ἀπὸ τὸ ὕψος τῆς στήλης Vandôme, ἐννοεῖτε ὅτι οὔτε τὸ φαντάζομαι· τὰ κατασυντριβόμενα οὕτω πως μέλη, ὁ ἄμορφος αὐτὸς σωρὸς τῶν κρεάτων καὶ τῶν αἱματωμένων κοκκάλων, τὰ ὁποῖα σηκόνουσιν ἐνίοτε ἔτι ἐκπνέοντα, ὅλα ταῦτα εἶναι εἰκὼν ἐμπνέουσα ἀποστροφὴν καὶ σπαράττουσα τὴν καρδίαν.

(1) Οἴκημα ἔνθα ἐκτίθενται πρὸς ἀναγνώρισιν τὰ σώματα τῶν πνιγομένων.

— Εἶναι ἀληθὲς, εἶπεν ὁ λόρδος Βεϋμούθ. Ἐν τούτοις παρ' ἡμῖν, ὁ στραγγαλισμὸς δὲν ἔχει τι ἑλκυστικώτερον.

— Τὸ πιστεύω, εἶπεν ὁ Ὀκτάβιος, ἀφότου τὸ ἐδοκίμασα· ἀλλ' ὁ κύριος Janin . . . . . ἀνεγνώσατε « *τὸν θανόντα ὄνον;* » τοῦ K. Janin, μυλόρδε;

— Τῇ ἀληθείᾳ, ὄχι.

— Ὁ κ. Janin βεβαιόνει ὅτι τὸ ἄνθος τῆς εὐτυχίας ἐπὶ τῆς γῆς εἶναι νὰ κρεμασθῇ τις ἐκ τοῦ λαιμοῦ μέχρις οὗ ὁ θάνατος ἐπέλθει. . . . . Ἤθελον νὰ δοκιμάσω τὴν ὑπερτάτην αὐτὴν εὐχαρίστησιν. . . . .

— Καὶ ἡ γνώμη σας;

— Ἡ γνώμη μου εἶναι ὅτι δὲν περιέχει μεγάλην ἀλήθειαν ἡ δοξασία τοῦ K. Janin. Ἀλλ' ἐν τούτοις ἐπιμένω εἰς τὴν ἀγχόνην.

— Καὶ ἐγὼ, εἶπεν ὁ Ἄγγλος. Λυποῦμαι δὲ πολὺ μὴ δυνάμενος νὰ σᾶς φανῶ χρήσιμος.

Ὁ Ὀκτάβιος ἐγένετο κατηφής.

— Δέχθητε προθύμως τοὺς προσκυνισμούς μου, εἶπεν ὁ νησιώτης.

Καὶ ἐπέρασε τὸ σχοινίον τοῦ κωδωνίσκου περὶ τὸν λαιμόν του. Ὁ θυμὸς τοῦ Ὀκταβίου ἔφθασεν εἰς τὸ ἔπακρον.

— Ἑπτὰ ὧραι παρὰ τέταρτον, ἀνέκραξε κτυπῶν τὸν πόδα του μετ' ὀργῆς, καὶ ἀκόμη δὲν ἔλαβε τέλος! Ἐξ ἀποφάσεως, κύριε, θέλω νὰ τελειώσω πρῶτος.

Ὁ Ἄγγλος ὅστις ἦτο ἤδη ἡμικρεμασμένος, ἐξέβαλε τὴν κεφαλήν του ἐκ τοῦ σχοινίου καὶ παρετήρησε τὸν κόμητα δὲ Σουβράν διὰ περιφρονητικοῦ βλέμματος.

— Θέλετε; . . . . τί σημαίνει;

— Σημαίνει ὅτι σεῖς θ' ἀποθάνετε μετ' ἐμέ.

— Σκοπεύετε νὰ μ' ἐμποδίσητε νὰ κρεμασθῶ;

— Μάλιστα.

— Πολὺ ἐπιθυμῶ νὰ τὸ ἴδω.

— Θὰ τὸ ἰδῆτε καὶ μὴ ἀμφιβάλητε·

Ἀντὶ ἀπαντήσεως ὁ Ἄγγλος ἐγέλασεν, ἐπέρασεν ἐκ νέου τὸ σχοινίον εἰς τὸν λαιμόν του, καὶ μετὰ ἓν λεπτὸν τὸ σῶμά του ἐταλαντεύετο εἰς τὸν ἀέρα.

Ἀλλ' ἐν τῷ ἅμα ὁ Ὀκτάβιος ἔλαβε τὸ μαχαιρίδιον τὸ ὁποῖον ἔκειτο ἐπὶ τῆς χλόης καὶ δι' ἑνὸς πηδήματος ἀνέβη εἰς τὸ δένδρον, ἔκοψε τὸ σχοινίον τοῦ κωδωνίσκου καὶ ὁ κρεμασμένος ἔπεσε καθέτως κίτρινος, ὠργισμένος καὶ ἡμιαπηγχονισμένος.

Ἔδηξεν, ἔπτυσε, ἐξέσφιγξε τὴν θηλειάν του καὶ διευθύνθη κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὸν κόμητα.

— Κύριε, εἶπε τραυλίζων ἐξ ὀργῆς, εἶσθε ἀχρεῖος!...

— Μπά! ἀνέκραξεν ὁ Ὀκτάβιος, μονομαχίαν θέλετε! αὐτὸ ἐγὼ ποτὲ δὲν τὸ ἐπερίμενα.

Αὐθάδης! ἐξηκολούθησεν ὁ ἄγγλος, ὅστις δὲν ἤκουε τίποτε.

— Ἀρκεῖ! εἶπεν ὁ κόμης δὲ Σουβράν, θὰ μοὶ δώσητε λόγον τῶν δύο τούτων βαναυσολογιῶν;

— Τὴν κατάραν τοῦ θεοῦ νὰ ἔχω ἂν δὲν σᾶς ἱκανοποιήσω παρευθύς! ἀνέκραξεν ὁ νησιώτης.

Καὶ λαβὼν τὰ πιστόλιά του προσέφερε τὸ ἓν εἰς τὸν Ὀκτάβιον, καὶ ἡτοίμασε τὸ ἰδικόν του.

— Καλά, εἶπεν ὁ Ὀκτάβιος, ἀλλ' ἂς ἁπλοποιήσωμεν τὰ πράγματα. Νὰ τραβήξωμεν ἐκ τοῦ πλησίον καὶ συγχρόνως....

— Ἂς εἶναι!

— Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἐψιθύρισεν ὁ κόμης τὸ πρόσωπον τοῦ ὁποίου ἐφαιδρύνθη πάλιν, εἶναι ἀδύνατον νὰ διαφύγῃ τις. Τώρα, κύριε, ἂς λησμονήσωμεν τὴν διένεξίν μας αὐτήν· μέλλομεν ν' ἀποθάνωμεν· λάβετε τὴν χεῖρά μου. Ὁ Ἄγγλος εἰς τὴν ἔκτακτον αὐτὴν στιγμὴν εἶχεν ἐπαναλάβει τὸ φλέγμα του.

— Ἔχετε δίκαιον, εἶπεν. Ὁ θάνατος μᾶς καθιστᾷ ἀδελφούς. Καὶ ἔτεινε τὴν χεῖρά του πρὸς τὸν κόμητα δὲ Σουβρὰν ὅστις τὴν ἔσφιγξεν ἐγκαρδίως.

— Θὰ μετρήσω τρίς, εἶπεν ὁ Ὀκτάβιος, καὶ εἰς τὸν ἀριθμὸν τρία θὰ τραβήξωμεν ἀμφότεροι ταυτοχρόνως.

Ὁ λόρδος Βεϋμοὺθ ἔκαμεν ἐπιδοκιμαστικὸν σημεῖον, καὶ ἕκαστος αὐτῶν ἐστήριξε τὴν κάνην τοῦ πιστολίου του εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀντιπάλου του.

— Ἕν! εἶπεν ὁ Ὀκτάβιος μειδιῶν.

— Μὰ τὴν πίστιν μου!, εἶπεν ὁ Ἄγγλος εἶσθε γενναῖος ἄνθρωπος καὶ πολὺ λυποῦμαι διότι δὲν σᾶς ἐγνώρισα πρότερον.

— Δύο! εἶπεν ὁ κόμης.

Ἀμφότεροι ἀντήλλαξαν βλέμμα τι φιλίας. Ὁλόκληρος κόσμος ἀναμνήσεων, ὁλόκληρος ὠκεανὸς ἰδεῶν περιέτρεξεν ὡς ἀστραπὴ εἰς τὰς δύο ἐκείνας ψυχὰς ἑτοίμους ν' ἁπλώσωσι τὰ πτερά των.

— Τρία!

Ἀφῆκαν ταὐτοχρόνως τὸ ἐλατήριον.

IV.

Περὶ ὁλοκλήρου τινος εἰκόνος.

Οἱ λύκοι ἔπεσαν μετὰ ξηροῦ τινος κρότου, τὰ καψύλια ἐξέλαμψαν, ἀλλ' οὐδεὶς κρότος ἠκούσθη.

— Τί ἀστεϊσμὸς εἶν' αὐτός; εἶπεν ὁ Ὀκτάβιος παρατηρῶν αὐστηρῶς τὸν ἀντιπαλόν του.

Ὁ Ἄγγλος ἦτον ἐκπεπληγμένος.

— Σᾶς βεβαιῶ ἐν τιμῇ, εἶπεν, ὅτι ἐγὼ ὁ ἴδιος σήμερον τὸ πρωϊ ἐγέμισα τὰ πιστόλια ταῦτα... Ἐν τῇ ἀπουσίᾳ μου εἰσῆλθε τις βεβαίως εἰς τὸ δωμάτιόν μου.... ὑπηρέτης ἀναμφιβόλως....

Ὁ Ὀκτάβιος ἔρριψε τὸ ὅπλον μετ' ὀργῆς.

Σπάνιον εἶναι ἡ ἀποτυχοῦσα ἀπόπειρα νὰ μὴ ἰατρεύῃ τὴν μανίαν τῆς μονομαχίας· ἐκτὸς τοῦ γελοίου, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὁ κόμης δὲν ἐτόλμα νὰ ὁμολογήσῃ ἦτον ὅτι ἡ θέλησίς του ἤρχισε νὰ χαλαροῦται· μετὰ τὰς δύο ταύτας ἀποπείρας τοῦ θανάτου ἐξήντλησε μέγα μέρος τῆς ἐνεργείας του, μόνη δ' ἡ ὑπερηφάνεια τῷ ἔμενε.... Ἔπειτα, συμβάντα ἐξωτερικὰ καὶ ὅλως φυσικὰ ἐπενήργουν ἐν ἀγνοίᾳ του. Ἡ νὺξ εἶχεν ἐπέλθει· ὁ ἀὴρ ἐγένετο ζωηρὸς καὶ προσβλητικός· καὶ διὰ νὰ εἴπωμεν ὅλην τὴν ἀλήθειαν, τρομερὰ πεῖνα κατεσπάραττε τὸν στόμαχόν του.... Ἐλθὼν εὐθύμως, μὲ τὸ μειδίαμα εἰς τὰχείλη, μὲ τὴν ὁριστικὴν πρόθεσιν νὰ φονευθῇ, δύο ὥρας μετὰ ταῦτα ὑπῆρχεν ὄχι μόνον ἐν τοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ καὶ ἐβασανίζετο τώρα ἀπὸ μυστικάς τινας ἐπιθυμίας καταβροχθίσεως πλευρῶν δορκάδος, καὶ φασιανῶν παραγεμιστῶν· ὁποία ἀντίθεσις!..

Καὶ ὁ Ἄγγλος εἰς τὰς αὐτὰς βεβαίως σκέψεις παρεδίδετο, διότι ἐφαίνετο ἀφῃρημένος τὸν νοῦν. Ἐπί τινας στιγμὰς ἐπεκράτησε σιωπὴ καθ' ἣν ἐθεωρήθησαν μὲ ἦθος ἐν μέρει ὀργίλον καὶ ἐν μέρει συγχισμένον· ἐπὶ τέλος τὸ κωμικὸν τῆς θέσεως παρέφερε τὸν Ὀκτάβιον καὶ ἐξέβαλε δυνατὸν γέλωτα τὸν ὁποῖον παρηκολούθησε καὶ ὁ τοῦ Ἄγγλου ἧττον ἐλεύθερος.

— Ἀποφασιστικῶς, εἶπεν ὁ κόμης, ἡ Θεία πρόνοια ἐναντιοῦται σήμερον εἰς τὰ σχέδιά μας. Ἂς ὑποχωρήσωμεν καὶ ἂς περιμείνωμεν. Ἀλλὰ τί διάβολον θὰ κάμω ἐγὼ ἐν τούτοις;....

— Ἔχω μίαν ἰδέαν, εἶπεν ὁ Ἄγγλος.

— Ἂς τὴν ἀκούσωμεν.

— Εἶσθε πάντοτε ἀποφασισμένος ν' ἀποθάνετε;

— Παράποτε εἶπεν ὁ Ὀκτάβιος μετ' ἐλαφροῦ δισταγμοῦ. Ἄλλως τε, προσέθηκεν εἶμαι ἠναγκασμένος.

— Καὶ ἐγὼ ἐπίσης· ἀλλ' ὥραί τινες περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον εἶναι ἀδιάφορον.

— Ὦ! πολὺ ἀδιάφορον.

Ὁ Ἄγγλος ἐπανέλαβε τὰ χειρόκτια του μὲ τὴν μεγαλητέραν προσοχήν.

— Κύριε κόμη, εἶπε προσκλίνων πρὸς τὸν Ὀκτάβιον, μοὶ κάμνετε τὴν τιμὴν νὰ δεχθῆτε νὰ γευματίσητε μετ' ἐμοῦ; Θὰ φονευθῶμεν εἰς τὰ ὀπωρικά.

Ὁ Ὀκτάβιος ἐθεώρησε μετ' ἐκπλήξεως τὸν ἄνθρωπον τοῦτον, ὅστις μόλις πρὸ μιᾶς ὥρας γνωρίσας αὐτὸν ἐφέρετο ὡς εἰς φίλον πρὸ δεκαετίας γνωστόν του.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι αἱ ἐξαιρετικαὶ περιστάσεις καθ' ἃς συνηντήθησαν τοὺς ἀπήλλαττον τῶν παραδεδεγμένων ἐθίμων καὶ τῶν κοινωνικῶν φιλοφρονήσεων· ἐκτὸς δὲ τούτου καὶ τὸ πρόσωπον τοῦ Λόρδου Βεϋμοὺθ ἐξέφραζεν εἰλικρίνειαν καὶ τιμιότητα ἀναμφισβήτητον. Ὁ Ὀκταβιος λοιπὸν τῷ ἀπεκρίθη σφίγγων τὴν χεῖρά του,

— Δέχομαι, μυλόρδε, μετὰ πάσης εὐχαριστήσεως· εἶναι πολύτιμος εὐκαιρία νὰ ἀπολαύσω τὴν γνωριμίαν σας καὶ δὲν τὴν ἀφίνω νὰ μοὶ διαφύγῃ.

Ἐξῆλθον ἀμφότεροι μὲ συμπεπλεγμένους βραχίονας ἐκ τοῦ ἀδένδρου μέρους καὶ ἐβάδιζον ἐν σιωπῇ παραδοθέντες εἰς τὸν ροῦν τῶν ἰδεῶν των. Ὁ Ὀκτάβιος ἐσκέπτετο περὶ τοῦ παραδόξου τούτου συμβάντος, τὸ ὁποῖον ἄλλως τε ἔτερπε τὸ πνεῦμά του τὸ ἄπληστον νέων ἐντυπώσεων· ὁ δὲ Ἄγγλος ἦτο βυθισμένος εἰς θλιβερὰς ἰδέας.

Οὕτως ἔφθασαν εἰς Neuilly καὶ ἐστάθησαν ἐνώπιον κομψῆς μικρᾶς οἰκίας χωρισμένης ἐκ τῆς ὁδοῦ διὰ κεχρυσωμένων κιγκλίδων.

Εἰς τὸν κτύπον τοῦ κωδωνίσκου τοῦ λόρδου Βεϋμοὺθ, ὑπηρέτης τις ἐν μεγάλῃ στολῇ ἦλθε καὶ ἤνοιξε· διερχόμενος τὴν αὐλὴν ὁ Ὀκτάβιος παρετήρησε πολλὰ παράθυρα τοῦ πρώτου πατώματος φωταγωγημένα καὶ ἤκουσεν ἐξερχομένην ἐξ αὐτῶν μελῳδικήν τινα φωνὴν γυναικός, ἥτις ἔψαλλε συνοδεύουσα τὴν φωνήν της διὰ τοῦ κλειδοκυμβάλου.

Εἰς τὸν ἦχον τῆς φωνῆς ταύτης ὁ Ἄγγλος ἐστάθη διὰ μιᾶς καὶ ἡ μορφή του ἔλαβε παράδοξον τινα ἔκφρασιν τρυφερότητος καὶ ἡδυπαθείας· θέσας δὲ τὴν χεῖρά του εἰς τὸ μέτωπον ἐξέβαλε στεναγμὸν καὶ διὰ νεύματος προσεκάλεσε τὸν ξένον του νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ.

Ἀνέβησαν λοιπὸν ἀναβάθραν τινὰ ἐξέχουσαν καὶ ὁ λόρδος Βεϋμοὺθ ἀφοῦ ὡδήγησε τὸν κόμητα διὰ πολλῶν ἰσογείων θαλάμων τὸν ἔφερεν εἰς μικράν τινα αἴθουσαν εἰς ἣν ἐσπινθηροβόλει εὐχάριστον πῦρ. Ἐνῷ δὲ ὁ ὑπηρέτης ὅστις ἐπροπορεύετο μὲ φῶς εἰς τὴν χεῖρα ἤναπτε τὰς λυχνίας ὁ κύριός του τῷ εἶπεν·

— Εἰσῆλθες εἰς τὸ δωμάτιόν μου σήμερον τὸ πρωϊ John;

— Ὄχι, μυλόρδε.

— Δὲν ἤγγισες ποσῶς τὰ πιστόλιά μου;

— Ὄχι, μυλόρδε.

— Παράδοξον, εἶπεν ὁ ἄγγλος, μὲ ὕφος ἐσκεμμένον· ἑτοίμασέ μας ἐνταῦθα διὰ νὰ γευματίσωμεν. Ὁ ὑπηρέτης προσέκλινε καὶ εἶπε,

— Ἡ Κυρία διέταξε νὰ τὴν εἰδοποιήσωμεν ὅταν ἔλθῃ ὁ μυλόρδος.

Ὁ λόρδος Βεϋμοὺθ ὠχρίασεν.

— Εἰπὲ εἰς τὴν λαίδην, εἶπε μετ' ἀγωνίας, ὅτι δὲν θὰ δυνηθῶ νὰ λάβω τὴν τιμὴν νὰ τὴν ἴδω ἀπόψε, καὶ τὴν παρακαλῶ νὰ μὲ συγχωρήσῃ. Ἔχω ἐργασίαν.

Ὁ θαλαμηπόλος ἀπεσύρθη.

— Θὰ μὲ συγχωρήσητε, φίλτατέ μοι ξένε, εἶπεν ὁ Ἄγγλος, ἐὰν σᾶς ἐγκαταλείψω πρὸς στιγμήν;.... Ἔχω διαταγάς τινας νὰ δώσω....

Ὁ Ὀκτάβιος ἠθέλησε ν' ἀποκριθῇ, ἀλλ' ἰδὼν τὴν τόσην ὠχρότητα καὶ στενοχωρίαν ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ νέου του φίλου προσέκλινεν ἐν σιωπῇ. Ὁ λόρδος Βεϋμοὺθ ἐξῆλθε σχεδὸν κλονούμενος.

— Ἀκόμη μυστική τις πληγή, διενοήθη ὁ κόμης ἀκολουθῶν αὐτὸν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ ἐξηπλώθη μαλθακῶς ἐπί τινος κλιντῆρος, ἐξέτεινε τοὺς πόδας του πρὸς τὴν σπινθηροβολοῦσαν ἑστίαν καὶ περιέφερε τὰ βλέμματά του εἰς τὴν εὐχάριστον αὐτὴν αἴθουσαν, ἐστολισμένην κατὰ τὸν ἐντελέστερον τρόπον.

— Ἂς ὑποθέσωμεν ὅτι ἤμην ἄνθρωπος τῶν γραμμάτων, ὁ θεὸς νὰ μὴ τὸ δώσῃ, καὶ ὅτι ἔγραφον τὴν σημερινὴν ἡμέραν μου ἐν εἴδει ἐπιφυλλίδος, ὁ ἀναγνώστης μου βεβαίως θὰ ἔρριπτε τὴν ἔκθεσίν μου ἐκ τοῦ παραθύρου κράζων, « Δὲν εἶναι ἀληθές! » Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι πλέω εἰς ὠκεανὸν ἀπιθανότητος.... Ἰδού με πλησίον τοῦ πυρὸς παρά τινι φίλῳ..... τὸν ὁποῖον δὲν ἐγνώριζον σήμερον τὸ πρωϊ, καὶ ταῦτα ἐνῷ ἔμελλον νὰ χορεύσω εἰς τὴν ἄκραν σχοινίου τινος εἰς πυκνόν τι μέρος τοῦ δάσους τῆς Βουλόνης. Παρευθὺς ὁ Ὀκτάβιος ἐσκίρτησεν, ἠγέρθη ὡς κινηθεὶς ὑπό τινος ἐλατηρίου καὶ ἔτρεξε πρὸς εἰκόνα τινα τὴν ὁποίαν συνήντησαν τὰ βλέμματά του.

Ἦτο ἡ εἰκὼν χαριέσσης τινος νέας γυναικὸς εἴ-

κοσι δύο ἢ εἰκοσιτριῶν ἐτῶν, οὔτε πραγματικῆς ὡραιότητος οὔτε ἐντελοῦς καλλονῆς εἰς τὴν καθαυτὸ σημασίαν τῶν δύο τούτων λέξεων· ὑψηλὴ καὶ λεπτή, ὅλον τὸ σῶμά της ἔφερε τὸν τύπον ἐντελοῦς κομψότητος, εὐγενοῦς καταγωγῆς, ἥτις τὴν διέκρινεν ἐν τῷ μέσῳ ἑκατὸν ἄλλων γυναικῶν, ἴσως ὡραιοτέρων. Οἱ πόδες της, οἱ βραχίονές της, αἱ χεῖρές της ἦσαν θαυμάσια πρωτότυπα· ἡ λεπτὴ καὶ κανονικὴ φυσιογνωμία της ἐξέπνεε μῖγμά τι βεμβώδους ἐρασμιότητος καὶ γλυκηθυμίας· μόνον ἐπὶ τοῦ στερεοῦ καὶ ἀκριβῶς ἐζωγραφημένου τόξου τῶν μελανῶν ὀφρύων της διεκρίνετο ὅτι ἀκαταμάχητος θέλησις κατῴκει εἰς τὸ εὔθραυστον τοῦτο σῶμα.

Ὁ κόμης ἔμεινεν ἀκίνητος καὶ ἄλαλος . . . . . ἀνεγνώρισε τὸ γλυκὺ αὐτὸ πρόσωπον, τοὺς πυκνοὺς χρυσοειδεῖς βοστρύχους, τοὺς μεγάλους αὐτοὺς κυανοῦς ὀφθαλμοὺς, σοβαροὺς καὶ ἐκφραστικούς . . . . . Ὠχρὸς καὶ μὲ πάλλουσαν καρδίαν, παρετήρει τὴν εἰκόνα δι' ἀπλήστων καὶ ἱκετικῶν βλεμμάτων· τῷ ἐφαίνετο ὅτι λόγος τις ἡ χειρονομία ἔμελλον νὰ ἐξαλείψωσι τὸ προσφιλὲς αὐτὸ ὅραμα. . . . .

— Ποῦ τὴν εἶδον; ἠρώτα ἑαυτὸν δι' ἑκατοστὴν ἴσως φορὰν, καὶ αἱ ἀναμνήσεις του ἐστενοχωροῦντο καὶ συνεκρούοντο ὡς ἀνεμοστρόβιλος φύλλων ξηρῶν τὰ ὁποῖα ὑψόνει ὁ βορρέας . . .

Ἔσφιγξε τὸ καίον μέτωπόν του, καὶ ἀκουμβισμένος εἰς τὸν τοῖχον, μὲ βλέμμα ἐνθέρμως προσηλωμένον ἐπὶ τῆς ἀγνώστου, ἐβυθίσθη εἰς βαθεῖαν ὀνειροπόλησιν πλήρη ἔρωτος καὶ πικρίας!

(Ἡ συνέχεια εἰς τὸ προσεχὲς.)

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ.

—

Ψήφισμα ἀνέκδοτον Σαμιακόν.

Πρό τινος χρόνου ἐνεργῶν τις ἀνασκαφὰς εἰς τὴν παρὰ τῷ ἀρχαίῳ ναῷ τῆς Ἥρας ἄμπελον αὐτοῦ, ἀνεκάλυψε τὸ κατωτέρω ψήφισμα ἐπὶ πέτρας, ἐχούσης μῆκος μὲν ἑβδομήκοντα πέντε ἑκατοστῶν γαλλικοῦ μέτρου, πλάτος δὲ τριάκοντα πέντε καὶ πάχος πέντε, δι' οὗ ἡ Βουλὴ καὶ ὁ Δῆμος τῶν Σαμίων ἀπονέμει τὸ δικαίωμα τῆς πολιτογραφήσεως εἰς δύο πολίτας τῆς Ἰασοῦ, ἀγαθοὺς περί τε τοὺς φυγάδας Σαμίους καὶ περὶ τὸν δῆμον τῶν Σαμίων γενομένους. Τὸ ψήφισμα τοῦτο, εὑρισκόμενον νῦν παρὰ τῷ ἀγαθῷ μου φίλῳ Κ. Διονυσίῳ Λονιμάρῃ, γέγραπται λεπτοῖς κεφαλαιώδεσι γράμμασιν, οὕτωσί.

ΕΔΟΞΕ ΤΗι ΒΟΥΛΗι ΚΑΙ ΤΩι ΔΗ
ΜΩι ΕΠ . . ΟΥΡ . Σ ΔΡΑΚΟΝΤΟΣ
ΕΙΠΕΝ ΕΠΕΙΔΗ ΓΟΡΓΟΣ ΚΑΙ Μ
ΙΝΝΙΩΝ ΘΕΟΔΟΤΟΥ ΙΑΣΕΙΣ ΚΑ
ΛΟΙ ΚΑΙ ΑΓΑΘΟΙ ΓΕΓΕΝΗΝΤΑΙ
ΠΕΡΙ ΣΑΜΙΟΥΣ ΕΝ ΤΗι ΦΥΓΗι ΚΑΙ
ΔΙΑΤΡΙΒΩΝ ΓΟΡΓΟΣ ΠΑΡ ΑΛΕΞΑΝ
ΔΡΩι ΠΟΛΛΗΝ ΕΥΝΟΙΑΝ ΚΑΙ . . . . ΥΜΙ
ΑΝ ΠΑΡΕΙΧΕΤΟ ΕΠΙ ΤΟΝ ΔΗΜΟ . . ΩΝ ΣΑ
ΜΙΩΝ ΣΠΟΥΔΑΖΩΝ ΟΠΩΣ ΟΤ . . ΑΧΟΣ
ΣΑΜΙΟΙ ΤΗΜ ΠΑΤΡΙΔΑ ΚΟΜΙΣΑΙΝΤΟ ΚΑΙ
ΑΝΑΓΓΕΙΛΑΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΕΝ ΤΩι
ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΩι ΟΤΙ ΣΑΜΟΝ ΑΠΟΔΙΔΟΙ
ΣΑΜΙΟΙΣ ΚΑΙ ΔΙΑ ΤΑΥΤΑ ΑΥΤΟΝ ΤΩΝ Ε
ΛΛΗΝΩΝ ΣΤΕΦΑΝΩΣΑΝΤΩΝ ΕΣΤ
ΕΦΑΝΩΣΕ ΚΑΙ ΓΟΡΓΟΣ ΚΑΙ ΕΠΕΣΤΕ
ΛΕ ΕΙΣ ΙΑΣΟΝ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΡΧΟΝΤΑ
Σ ΟΠΩΣ ΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΥΝΤΕΣ ΣΑΜΙΟΙ
ΕΝ ΙΑΣΩι ΟΤΑΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΚΑΤΙ
ΩΣΙΝ ΑΤΕΛΗ ΤΑ ΕΑΥΤΩΝ ΕΞΑΞΟΝ
ΤΑΙ ΚΑΙ ΠΟΡΕΙΑ ΑΥΤΟΙΣ ΔΟΘΗΣΕΤΑΙ ΤΟ Α
ΝΑΛΩΜΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΤΗΣ ΙΑΣΕΩΝ
ΠΑΡΕΧΟΥΣΗΣ ΚΑΙ ΝΥΝ ΕΠΑΓΓΕΛΛΟΝ
ΤΑΙ ΓΟΡΓΟΣ ΚΑΙ ΜΙΝΙΩΝ ΠΟΙΗΣΕΙΝ ΟΤ
ΑΝ ΔΥΝΩΝΤΑΙ ΑΓΑΘΟΝ ΤΟΝ ΔΗΜΟΝ ΤΩ
Ν ΣΑΜΙΩΝ ΔΕΔΟΚΧΘΑΙ ΤΩι ΔΗΜΩι
ΔΙΔΟΣΘΑΙ ΑΥΤΟΙΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΝ ΕΠ ΙΣΗι
ΚΑΙ ΟΜΟΙΗι ΚΑΙ ΑΥΤΟΙΣ ΚΑΙ ΕΚΓΟΝΟΙΣ
ΚΑΙ ΕΠΙΚΛΗΡΩΣΑΙ ΑΥΤΟΥΣ ΕΠΙ ΦΥΛΗΝ Κ
ΑΙ ΧΙΛΙΑΣΤΥΝ ΚΑΙ ΕΚΑΤΟΣΤΥΝ ΚΑΙ ΓΕ
ΝΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΓΡΑΨΑΙ ΕΙΣ ΤΟ ΓΕΝΟΣ Ο
ΑΝ ΛΑΧΩΣΙΝ ΚΑΘΟΤΙ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΑΛΛΟΥΣ
ΣΑΜΙΟΥΣ ΤΗΣ ΔΕ ΑΝΑΓΡΑΦΗΣ ΕΠΙΜΕ
ΛΗΘΗΝΑΙ ΤΟΥΣ ΠΕΝΤΕ ΤΟΥΣ ΗΙΡΗ
ΜΕΝΟΥΣ ΤΟ ΔΕ ΨΗΦΙΣΜΑ ΤΟΔΕ Α
ΝΑΓΡΑΨΑΙ ΕΙΣ ΣΤΗΛΗΝ ΛΙΘΙΝΗΝ ΚΑΙ ΣΤΗ
ΣΑΙ ΕΝ ΤΩι ΙΕΡΩι ΤΗΣ ΗΡΑΣ ΤΟΝ ΔΕ . .
ΜΙΑΝ ΥΠΗΡΕΤΗΣΑΙ.

Δηλονότι·

»Ἔδοξε τῇ Βουλῇ καὶ τῷ Δήμῳ Ἐπ(ίκ)ουρ(ο)ς Δράκοντος εἶπεν. Ἐπειδὴ Γόργος καὶ Μιννίων Θεοδότου, Ἰασεῖς, καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ γεγένηνται περὶ Σαμίους ἐν τῇ φυγῇ καὶ διατρίβων Γόργος παρ' Ἀλεξάνδρῳ πολλὴν εὔνοιαν καὶ (προθ)υμίαν παρείχετο ἐπὶ τὸν δῆμο(ν τ)ῶν Σαμίων, σπουδάζων ὅπως ὅ,τ(ι τ)άχος Σάμιοι τὴμ πατρίδα κομίσαιντο, καὶ ἀναγγείλαντος Ἀλεξάνδρου ἐν τῷ στρατοπέδῳ ὅτι Σάμον ἀποδιδοῖ Σαμίοις, καὶ διὰ ταῦτα, αὐτὸν τῶν Ἑλλήνων στεφανωσάντων, ἐστεφάνωσε καὶ Γόργος καὶ ἐπέστελε εἰς Ἰασὸν πρὸς τοὺς ἄρχοντας, ὅπως οἱ κατοικοῦντες Σάμιοι ἐν Ἰασῷ, ὅταν εἰς τὴν πατρίδα κατίωσιν, ἀτελῆ τὰ ἑαυτῶν ἐξάξονται καὶ πορεία αὐτοῖς δοθήσεται, τὸ ἀνάλωμα τῆς πόλεως τῆς Ἰασέων παρεχούσης, καὶ νῦν ἐπαγγέλλονται Γόργος καὶ Μινίων ποιήσειν ὅ,τ' ἂν δύνωνται ἀγαθὸν τὸν δῆμον τῶν Σαμίων, δεδόκχθαι τῷ δήμῳ διδόσθαι αὐτοῖς πολιτείαν ἐπ' ἴσῃ καὶ ὁμοίῃ καὶ αὐτοῖς καὶ ἐκγόνοις καὶ ἐπικληρῶσαι αὐτοὺς ἐπὶ φυλὴν καὶ χιλιαστὺν καὶ ἑκατοστὺν καὶ γένος καὶ ἀναγράψαι εἰς τὸ γένος, ὃ ἂν λάχωσιν, καθότι καὶ τοὺς ἄλλους Σαμίους· τῆς δέ ἀναγραφῆς ἐπιμεληθῆναι τοὺς πέντε τοὺς ἠρημένους. Τὸ δὲ ψήφισμα τόδε ἀναγράψαι εἰς στήλην λιθίνην καὶ στῆσαι ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἥρας· τὸν δὲ (τα)μίαν ὑπηρετῆσαι.»

Ἱστορικὸν τοῦ ψηφίσματος. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τοῦ Λυσάνδρου καὶ τὴν καθίδρυσιν τῆς ἀρχῆς τῶν τριάκοντα τυράννων, ὁ νικητής, παραλαβὼν τὸν στόλον αὐτοῦ, κατηυθύνθη εἰς Ἀσίαν, καὶ εἰς μὲν τὰς ἄλλας πόλεις, καταλύσας τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα, συνίστα ὀλιγαρχίας, τὴν δὲ Σάμον, τῶν κατοίκων μὴ θελόντων νὰ παραδεχθῶσι τὰς προτάσεις του, ἐπολιόρκησεν ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον. Ἐπὶ τέλους οἱ Σάμιοι, ἀδυνατοῦντες ν' ἀντιστῶσι πρὸς τὰς ἐχθρικὰς δυνάμεις, συνῆψαν μετὰ τοῦ Λυσάνδρου συνθήκην, καθ' ἣν ἕκαστος κάτοικος ὤφειλε, συμπαραλαβὼν ἓν ἱμάτιον μεθ' ἑαυτοῦ καὶ καταλιπὼν πάντα τὰ ἄλλα πράγματά του, νὰ ἀπέλθῃ τῆς νήσου. Μετὰ δὲ τὴν ἔξωσιν ταύτην ὁ Λύσανδρος προσκαλεσάμενος τοὺς ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαχόσε φυγάδας, παρέδωκεν αὐτοῖς τὴν Σάμον, ἱδρυσάμενος ἀρχὴν δέκα ἀρχόντων τῷ ά ἔτει τῆς 94 Ὀλυμπιάδος (402 π. χ.) ὑπὸ τὸν Λακεδαιμόνιον Θώρακα, λαβόντα τίτλον ἁρμοστοῦ.

Μετὰ τὴν περὶ Κνίδον ἧττα των Λακεδαιμονίων, ὁ Κόνων πλεύσας εἰς Σάμον κατέλυσε τὴν ἀρχὴν τῶν δέκα, ἀλλὰ μόλις αὐτοῦ ἀναχωρήσαντος, τρεῖς Σπαρτιᾶται στρατηγοὶ ὁ Εὐδόκιμος, ὁ Διφίλας καὶ ὁ Φιλόδικος, προσορμισθέντες εἰς Σάμον, κατέλυσαν αὖθις τὸ ὑπὸ τοῦ Κόνωνος ἱδρυθὲν δημοκρατικὸν πολίτευμα καὶ συνεστήσαντο τὸ προσφιλὲς τῇ Σπάρτῃ ὀλιγαρχικόν. Ἐκυμαίνετο τοιουτοτρόπως ἡ πολυπαθὴς αὕτη νῆσος προσβαλλομένη ἐναλλὰξ ὁτὲ μὲν ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, ὁτὲ δὲ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, μέχρις οὗ διὰ τῆς προδοτικῆς τοῦ Ἀνταλκίδου συνθήκης καὶ διὰ τῶν κατορθωμάτων Τιμοθέου τοῦ υἱοῦ τοῦ Κόνωνος, ἡ Σάμος ἐτέθη ὁριστικῶς ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες ὅπως ἀπαλλαγῶσι παντὸς ἐνδεχομένου κινδύνου, ἀπεφάσισαν, τὸ ά ἔτος τῆς 107 Ὀλυμπιάδος (352 π. Χ.) ἐπ' ἄρχοντος Ἀθήνησιν Ἀριστοδήμου, τὴν ἀποστολὴν δισχιλίων ἀποίκων εἰς Σάμον. Οἱ ἄποικοι ὅμως οὗτοι κατὰ μέγα μέρος ἦσαν, φαίνεται, τὰ περιτρίμματα τῆς Ἀττικῆς, διότι, πολλὰ κακὰ ποιησάμενοι τοῖς Σαμίοις, ἐξεδίωξαν τέλος αὐτοὺς καὶ τῆς πατρίδος των, ἐξ οὗ προῆλθε καὶ ἡ παροιμία *Ἀττικὸς πάροικος* ἐπὶ μοχθηρῶν καὶ κακεντρεχῶν ἀνθρώπων· τότε δὲ πολλοὶ τῶν ἐκδιωχθέντων, ὡς ἐκ τοῦ ψηφίσματος τεκμαιρόμεθα, κατέφυγον εἰς Ἰασὸν, πόλιν προκειμένην τῆς Καρικῆς ἠπείρου ἐπὶ νήσῳ καὶ ἄποικον Μιλησίων οὖσαν.

Ἡ ἐν Χαιρωνείᾳ μάχη (3 Αὐγούστου 338) οὐδεμίαν ἐπήνεγκε μεταβολὴν εἰς τὸ πολιτικὸν σύστημα τῆς Σάμου· μετὰ δὲ τὸν Φίλιππον ὁ Ἀλέξανδρος παρήτησε τὴν Σάμον αὖθις πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, πρὸς οὓς γράφων μετὰ μετριοφροσύνης ὑπούλου ἔλεγε περὶ τῆς Σάμου, «ἐγὼ μὲν οὐκ ἂν ὑμῖν ἐλευθέραν πόλιν ἔδωκα καὶ ἔνδοξον· ἔχετε δ' αὐτὴν λαβόντες παρὰ τοῦ τότε κυρίου καὶ πατρὸς ἐμοῦ προσαγορευομένου.» Κατὰ τὰ τέλη ὅμως τῆς ζωῆς αὐτοῦ ὁ Ἀλέξανδρος, τὸ μὲν χάριν δόξης, τὸ δὲ ὅπως ἐν ἑκάστῃ πόλει προσκτήσηται φίλους, ἠμνήστευσε τοὺς φυγάδας καὶ πέμψας εἰς τὴν Ἑλλάδα Νικάνορα τὸν Σταγειρίτην, τελουμένων τῶν Ὀλυμπίων, τὸν διέταξε νὰ ἀναγγείλῃ διὰ κηρύκων τάδε. «Βασιλεὺς Ἀλέξανδρος τοῖς ἐκ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων φυγάσι. Τοῦ μὲν φεύγειν ὑμᾶς οὐχ ἡμεῖς αἴτιοι γεγόναμεν, τοῦ δὲ κατελθεῖν εἰς τὰς ἰδίας πατρίδας ἡμεῖς ἐσόμεθα, πλὴν τῶν ἐναγῶν. Γεγράφαμεν δὲ Ἀντιπάτρῳ περὶ τούτων, ὅπως τὰς μὴ βουλομένας τῶν πόλεων κατάγειν ἀναγκάσῃ.» Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ὁ Γόργος διατρίβων τότε εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ εὐνοῶν τοὺς Σαμίους, συνετέλεσε πολὺ ὅπως οἱ φυγάδες Σάμιοι κατίωσιν εἰς τὴν πατρίδα των, οἱ δὲ ἐν Ἰασῷ διατρίβοντες λάβωσι παρὰ τῆς πόλεως ἐκείνης καὶ τὰ ὁδοιπορικὰ τῆς ἐπιστοφῆς των ἔξοδα.

Κηρυχθείσης τῆς ἀποφάσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου, οἱ ἐν τῇ πανηγύρει φαγάδες μετὰ πλείστης ὅσης χαρᾶς ἀπεδέξαντο αὐτὴν, τοὐναντίον δ' οἱ Ἀθηναῖοι, κατακεκληρωχότες τὴν Σάμον καὶ οἱ Αἰτωλοὶ, ἐκβεβληκότες τοὺς Οἰνιάδας ἐκ τῆς πατρίδος ἐδυσχέραινον κατὰ τῆς ἀποφάσεως, καὶ θανόντος τοῦ Ἀλεξάνδρου πρὶν ἢ τὸ περὶ καθόδου ψήφισμα ἐνεργηθῇ, ἀντέστησαν διὰ τῶν ὅπλων

πρὸς τοὺς Μακεδόνας. Ἀλλ' ὁ Περδίκκας, διαταχθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀντιπάτρου, ὃν ὁ Ἀλέξανδρος ἀναχωρῶν εἰς Ἀσίαν εἶχε καταστήσει στρατηγὸν τῆς Εὐρώπης, ἐπελθὼν, ἠνάγκασε τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς Αἰτωλοὺς νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς τὸ ψήφισμα, καὶ καταγαγὼν τοὺς φυγάδας Σαμίους τὸ β', ἔτος τῆς 114 Ὀλυμπιάδος (322 π. Χ.) παρέδωκεν αὐτοῖς μετὰ τεσσαράκοντα τριῶν ἐτῶν ἐξορίαν τὴν πατρίδα των. Εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀνάγεται τὸ ἐν λόγῳ ψήφισμα. (Διοδ. Σικελ. XV, XVI, XVIII.—Πολυαίν. Στρατηγ. Γ. 9. —Front. Strat 1. 4. 14 — Πλουτάρχ. ἐν 6. Ἀλεξ. 28 — Ἀρρίαν. Ἀναβ. Ἀλεξ. 1. 19.—Εὐσεβ. Χρονικόν. — Antiq Hell. T. 2. 180.)

Γλωσσικὸν τοῦ ψηφίσματος. Τὸ ὄνομα *Μιτνίων* ἀπαντᾶται ὑπὸ δύο διαφόρους γραφὰς ἐν τῷ αὐτῷ ψηφίσματι· ἐν στίχῳ 24 *Μιτίων*. Μὴ ἔχων προχείρους τὰς ἐπιγραφὰς τοῦ Βοικχίου (Corpus Inscript. Graecarun) ἀγνοῶ ποία τῶν δύο γραφῶν εἶναι ἡ ὀρθοτέρα.

Ἰασεῖς ἡ πόλις Ἰασὸς καὶ καθ' ἑτέραν γραφὴν Ἰασσὸς. Στράβ. Β. 4 — Πολυβ. XVI. 2. — Θουκυδ. VIII. 28. ταῦν Ἀσεμ-καλεσί.

Τὴμ πατρίδα, κατωτέρω τὴν *πατρίδα*

Τὸ *υ* εἰς τὰς λέξεις *αὐτὸν* φαίνεται ἐν τῷ ψηφίσματι μᾶλλον φ *ἀφτὸν*, ὥστε ἢ κατὰ λάθος τοῦ γλύπτου ἢ κατ' ἰδιωτισμὸν θὰ ἦτο οὕτω γεγραμμένον. — Δεδόκχθαι—δεδόχθαι ἢ δέδοκται.

Τοὺς πέντε τοὺς ῥηρμένους. Ὑπῆρχε λοιπὸν ἀρχή τις αἱρετὴ ἐν Σάμῳ, καθῆκον ἔχουσα τὴν ἀναγραφὴν τῶν κατοίκων εἰς τὰς φυλάς.

Ἐκτὸς τοῦ ψηφίσματος τούτου εὕρηται παρὰ τῷ Κ. Δ. Λουϊμάρη ἀνάγλυφόν τι παριστὸν ἀσθενῆ ἐπὶ κραββάτου, παρ' ᾧ κάθηται γυνὴ, ἐπὶ τοῦ ὤμου τῆς ὁποίας ἐκεῖνος ἐρείδει τὴν δεξιὰν χεῖρα. Ὑπερθεν τῆς κλίνης ἔνθεν μεν κρέμαται ἀσπὶς, ἔνθεν δὲ κεφαλὴ ἵππου, καὶ κάτωθεν ἵστανται δύο παιδία ἓν ἄρρεν καὶ ἓν θῆλυ. Ὑπὸ τὸ ἀνάγλυφον δὲ εἰσὶ γεγραμμένα.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΗΡΩΣ
ΧΡΗΣΤΕ ΧΑΙΡΕ

Ἐπίσης καὶ ἕτερον, παριστὸν ἄνδρα κρατοῦντα ἐκ τῆς χειρὸς γυναῖκα, καλλίστης ἐργασίας, καὶ ὕπερθεν ἔχον γεγραμμένα.

ΗΔΙΑΙΟΝ ΑΝΤΙΦΩΝΤΟΣ ΗΡΩΙΝΗ ΧΑΙΡΕ.

Ἐν Σάμῳ, τῇ 20 Μαρτίου 1866.

ΕΠΑΜ. Ι. ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ

Τοῦ κατὰ τὴν Νῆσον Κρήτην εἴς τε Χανία καὶ Ῥέθυμνον συμβάντος πολέμου, κτ.λ. (1)

—

Τῇ 18 ἐστάλη ὁ Κ. Ἀναγνώστης Πωλάκης μὲ τὸ περγαντίνο του εἰς τὰς νήσους, εἰς ἐξαγορὰν πολεμικῶν ἐφοδίων καὶ σύναξιν στρατιωτῶν. Τότε ἐπανέστησαν καὶ οἱ γενναῖοι Λακιῶται, Θερισιῶται, καὶ Κεραμιανοὶ, καὶ φονεύσαντες 14 Τούρκους ἐγχωρίους των, κατέφυγον πρὸς τοὺς ἀρχηγοὺς Τζελεπὴν, καὶ Ἀναγνώστην Παναγιώτου.

Τῇ 19 ἐξεστράτευσεν ὁ ἀρχηγὸς Ἰωάννης Κουλέτος, ὁρμήσας εἰς τὸ Ἐμπρὸς νερὸν (χωρίον τοῦ Ἀποκωρόνου)· ἀλλ' οἱ ἐχθροὶ φοβηθέντες τὴν αἰφνίδιον τῶν στρατιωτῶν μας ὁρμὴν, δὲν ἀντεστάθησαν ὁλοτελῶς, ἀλλὰ τραπέντες εἰς φυγὴν, ἐκρύβησαν 100 οἱ γενναιότεροι εἰς τὸν δυνατώτατον πύργον τοῦ Ἀληδάκη, ὅστις ἦτον εἰς τὴν ἄκραν τοῦ χωρίου ὠχυρομένος μὲ πυργίαρας, τὸ μὲν ὕψος ὡς 30 ὀργυιῶν τὸ δὲ πλάτος τοῦ τοίχου ἔχων 14 ποδῶν· οἱ στρατιῶται ἀφ' οὗ κατέκαυσαν τὰ εἰς τὸ χωρίον ἐχθρικὰ ὀσπήτια, στραφέντες, τὸν ἐπολιόρκησαν, ῥίπτοντες καθημέραν καὶ κανόνια τὰ ὁποῖα ἀνεβίβασαν ἐκεῖ ἐκ τῶν εἰς τὸ Λουτρὸν εὑρισκομένων πλοίων.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἠλευθερώθη καὶ ὁ τίμιος σταυρὸς ἀπὸ τὸ χωρίον Ἀληκιανοῦ, ἀπὸ τοὺς ἐγχωρίους, οἵτινες τὸν εἶχον κεκρυμμένον πρότερον. Τότε ἐπατήθησαν καὶ τὰ χωρία, Νεῖπος, Ῥάμου, καὶ Ἀρμένοι, ὅπου ἐφονεύθησαν 2 ἐχθροὶ· ἔφυγον δὲ τὴν αὐτὴν ἡμέραν καὶ 300 χριστιανοὶ ἀπὸ τὰ πλησίον χωρία τῶν Χανίων καὶ ἀνέβησαν εἰς τὴν Μαδάραν.

Τῇ 20 πρὸς τὸ ἑσπέρας ἐγίνη πόλεμος αἰφνίδιος εἰς τὰς Καλύβας, καὶ ἐφονεύθησαν ἐχθροὶ 23 χωρίς τινα βλάβην τῶν στρατιωτῶν μας.

Τῇ 21 ἐξηκολούθησεν ὁ πόλεμος εἰς τὸ αὐτὸ μέρος, καὶ ἐφονεύθησαν ἀπὸ μὲν τοὺς ἐχθροὺς 31 ἀπὸ δὲ τοὺς ἰδικούς μας 5, ἔλαβον καὶ ἐχθρικὰς σημαίας 5.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἔρθασεν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Λουτροῦ ἡ εἰς τὰς κοινὰς ὑπηρεσίας τοῦ γένους διορισθεῖσα γουλέτα τοῦ Κ. Χ. Νικολάου Μαλενδράκη Σφακιώτου ἀπὸ Σπέτζας καὶ ἔφερεν ὅπλα... καὶ κανόνια 6 ὁμοῦ μὲ ἄλλα πολεμικὰ ἐφόδια.

(1) Συνέχεια ἀπὸ φυλλαδ. 78.

Ἐφονεύθησαν τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἀπὸ 2 στρατιώτας μας 3 ἐχθροὶ εἰς τὸ χωρίον Βρύσες. Ἡ ἰδία γουλέτα ἔφερε τότε βαρούτην ὀκ. 100 καὶ σαλτάτους 10, ἀποσταλθέντα παρὰ τοῦ ἐκλαμπροτάτου καὶ φιλογενεστάτου ἡμῶν αὐθέντου Κυρίου Κυρίου Δημητρίου Ὑψηλάντου ἀπὸ Πελοπόννησον εἰς βοήθειαν.

Τῇ 22 ἐπατήθη ὁ Πρασὲς ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ Ἀναγνώστου Ψαρουδάκη· ἀλλ' οἱ ἐχθροὶ λαβόντες τὴν εἴδησιν ἔφυγον, ἀφήσαντες ζῶα ἱκανὰ, καὶ ἄλλας ἀποσκευὰς τὰς ὁποίας μετὰ τῶν ζώων ἔλαβον οἱ στρατιῶται μας.

Τῇ 23 ἐγίνη πόλεμος κάτωθεν τοῦ χωρίου Λούλου· οἱ ἐχθροὶ ἦσαν 1200, οἱ δὲ ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Τζελεπῆ στρατιῶται μας 300, ἡ μάχη ἐστάθη δυνατή· μετὰ τὴν παῦσιν ἔλαβον 9 φονευμένων ἐχθρῶν τὰ ὅπλα, εὑρόντες καὶ 19 γεγυμνωμένους, τῶν ὁποίων τὰ ὅπλα ἔλαβον οἱ ἐχθροὶ εἰς τὴν χώραν, ὁμοῦ καὶ ἄλλους ἱκανοὺς φονευθέντας, τοὺς ὁποίους ἔθετον εἰς τὰ ζῶα, διὰ νὰ μὴ γυμνώνωνται καὶ κατακαίωνται ἀπὸ τοὺς στρατιώτας μας, ἐξ ὧν 2 μόνοι πληγωθέντες, ἰατρεύθησαν.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ κατέφυγεν εἰς τοὺς Κωμητάδες (χωρίον τῶν Σφακίων) ὁ εὐγενέστατος καὶ χριστιανικώτατος Διερμηνευτὴς τοῦ Χάνδακος Κύριος Λάζαρος, ὅστις εἶχε κατατρεχθῆ ἀπὸ τοὺς ἐκεῖσε προὔχοντας καὶ οὐστάδες, δι' ὃν πρὸ πολλοῦ ἔτρεφον κατὰ τοῦ νέου τούτου φθόνον, ὅτι τοὺς μὲν χριστιανοὺς ἀείποτε ὑπερασπίζετο τὰ δυνατὰ, αὐτοὺς δὲ κατέτρεχε· κατὰ τοῦ ὁποίου ἔστειλαν μίαν νύκτα εἰς τὰς 4 ὥρας δύο ἀλιτηρίους, τοὺς περιφημοτέρους ζορπάδες, οἵτινες φωνάζαντές τον ἔξωθεν, τοῖς ἀπεκρίθη εὐθὺς, ὑποδεχθεὶς αὐτοὺς μὲ τοὺς ὁποίους μετεχειρίζετο πολιτικοὺς τρόπους του, στήσας εὐθὺς τράπεζαν, καὶ προσφέρων εἰς αὐτοὺς πᾶν ὅ,τι ἤθελον ζητήσωσι· μετὰ δὲ ὥρας δύο ἀσυκωθέντες εἰς φυγὴν τῷ ἔρριψαν ἓν πιστόλι κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ μαστοῦ, τὸ ὁποῖον τῇ τοῦ Θεοῦ βοηθείᾳ ἔκαυσε μόνον τὰ ῥοῦχα ἕως τοῦ ἐσχάτου χιτῶνος, ἐκεῖνον δὲ οὐδὰ μῶς· πιασθέντες ἔπειτα ὑπὸ τοῦ σωματοφύλακός του (γιαξαξῆ) ἐδιώχθησαν· ἐκεῖνος δὲ φυγὼν, κατέφυγεν εἰς τὴν οἰκίαν Ἀρίφη τινὸς (χριστιανοῦ καὶ τούτου ἐν τῷ κρυπτῷ) ὅστις καὶ ἐνδύσας αὐτὸν μεθ' ἡμέρας τινὰς γυναικεῖα ἐνδύματα, ἐφυγάδευσε· αἱ εἰς τοὺς δρόμους πολυήμεροι ταλαιπωρίαι του σιωπῶνται πρὸς τὸ παρὸν, διὰ τὴν τοῦ συγγράμματος συντομίαν· φαίνεται ὅτι αἱ ὑπὲρ αὐτοῦ πρὸς Θεὸν ἀκατάπαυστοι δεήσεις τῶν χριστιανῶν, τοὺς ὁποίους δὲν ἔπαυσεν ὑπερασπιζόμενος, εἰσακουσθεῖσαι, τὸν ἐλύτρωσαν τοῦ ἐπακολουθήσαντος αὐτῷ θανατηφόρου κινδύνου· ἔφυγεν ἔπειτα διὰ τὴν Κάσσον εἰς παρακίνησιν τῶν Κασσίων, τοῦ νὰ στείλωσιν ἄνευ ἀναβολῆς τὰ πλοῖά των εἰς πλόκον τῶν Χανίων, ἀγκαλὰ νὰ ἐζητήθη σφοδρῶς ὑπὸ τοῦ βεζύρη, πλὴν καταφυγὼν εἰς τὴν εὐλογημένην οἰκίαν τοῦ Κουρμούλη, ἐλυτρώθη.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἐπατήθησαν τὰ Τζικαλαριὰ καὶ Νεροκούρου, καὶ λυτρωθέντες οἱ ἐγχώριοι χριστιανοὶ, κατέφυγον εἰς τὴν Μαδάραν, τὸ κοινὸν καταφύγιον· ἐπατήθη δὲ καὶ τὸ ἥμισυ μέρος τοῦ Ἀποκωρώνου· ἐστάλη δὲ τότε καὶ ἡ ἄνωθεν γουλέτα τοῦ Χ. Ν. εἰς Συγγιλιοὺς, Τζηρίγο, καὶ ἄλλας νήσους, φέρουσα γράμματα ζητοῦντα παρὰ τῶν φιλογενῶν πατριωτῶν παντὸς εἴδους βοήθειαν. Μὲ τὴν ἰδίαν ἐστάλησαν καὶ ἰδιαίτερα γράμματα πρὸς τὸν ἐκλαμπρότατον Πρίγκιπα Κύριον Δ. Ὑψηλάντην, καὶ πρὸς τὸν ἐντιμότατον καὶ φιλογενέστατον Κ. Λάζαρον Κουντουριώτην εἰς Ὕδραν, παρὰ πάντων τῶν προὐχόντων καὶ ἄλλων χριστιανῶν παρευρεθέντων τότε, οἵτινες ἐζήτουν τὸν ποθούμενον ἀρχηγὸν, καὶ ἄλλα πολεμικὰ ἐφόδια, ὁμοῦ μὲ στρατιώτας.

Τῇ 24 ἐγίνη πόλεμος εἰς τὸ Σπήλι, (χωρίον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λάμπης) ὅπου ἦν ὁ γενναῖος Ῥοῦσος, φονεύσας ἐχθροὺς 18 μετὰ τῶν στρατιωτῶν του, χωρὶς βλάβην τινός.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἐκυρίευσαν οἱ ἡμέτεροι καὶ τὸν λοιπὸν Ἀποκώρονα.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἐξεστράτευσεν ὁ βεζύρις τοῦ μεγάλου κάστρου τοῦ Χάνδακος μὲ 12,000 στρατὸν διὰ Σφακία· εἰς δὲ τὰ Χανία ἐφόνευσαν οἱ ἐχθροὶ 15 χριστιανούς.

Τῇ 25 ἀναβάντες οἱ ἐχθροὶ εἰς τὰ χωρία Λάκκους, Μεσαλὰ, Ὀρθοῦνι, καὶ Μονοσκαφίδια, τὰ κατέκαυσαν. Ἀνέβη δὲ καὶ ὁ Κ. Α. Παναγιώτου εἰς τὸν Ὁμαλὸν, σύνορον τοῦ Σελίνου, εἰς φύλαξιν τῆς ὁρμῆς τῶν ἐχθρῶν. Ἐγίνη δὲ καὶ μάχη ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς Χανιώτας, εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην, ὅπου ἔπεσον 30 χωρὶς βλάβην τῶν ἰδικῶν μας.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἔρθασεν ἐκ τῶν Κασσίων πλοῖων 8 εἰς τὸ ἀκρωτήριον (τόπος οὗτος περιέχων ὑπὲρ τὰ 15 χωρία πλησίον τῶν Χανίων), ἔλαβον εὐθὺς τοὺς ἐκεῖ χριστιανοὺς οἱ Κάσσιοι, καὶ τοὺς ἐπέρασαν εἰς ταῖς Καλύβες· ὅτι ἦτον ἐλευθερωμένος ὁ Ἀποκώρονας.

Τῇ 26 ἐγίνη μάχη εἰς τὸ Σάλινον, ἀπὸ τοὺς ἀργηγοὺς Ἀνδρέαν Παπᾶ Μιχαὴλ, καὶ Ἀναγνώστην Ψαρουδάκην, ὅπου ἐφόνευσαν 15 ἐχθροὺς, μείναντες μετὰ τῶν στρατιωτῶν των ἀβλαβεῖς.

Ἐπανάστασις τῶν Τούρκων εἰς Χάνδακα, καὶ φόνος τοῦ ἁγίου Κρήτης καὶ τεσσάρων ἔτι Ἀρχιερέων, καὶ Ἱερέων καὶ χριστιανῶν.

Ὁ βεζύρης μετὰ τῶν λοιπῶν ἀγάδων ὑπεχρέωσαν τὸν ἅγιον Κρήτης κύριον Γεράσιμον μὲ τρόπους πολιτικοὺς, νὰ γράψῃ εἰς τὰ χωρία πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς λοιποὺς χριστιανοὺς, οἵτινες ἦσαν εἰς Κνητουμάντζα, διὰ νὰ συναχθῶσιν εἰς Κάστρον, καὶ νὰ τοῖς ὁμιλήσωσιν εἰς τὸ δικάνιον νὰ καθησυχάσωσι καὶ νὰ μὴ μιμηθῶσι τοὺς Μωραΐτας, καὶ Σπετζοῦδραίους εἰς τὴν ἀποστασίαν, τοὺς ὁποίους ἡ κραταιὰ βασιλεία θέλει παιδεύσει χωρὶς ἔλεος. Ἡ πανιερότης του χωρὶς νὰ ἐναντιωθῇ ἔδωκεν ὑπόσχεσιν νὰ συνάξῃ ὅλους εὐθύς. Ὅθεν ἔστειλε κάποιον καλόγηρον Βαρνάβαν, πρώην μὲν ἁγιορίτην, ὕστερον δὲ ἁγιοταφίτην πρωτοσύγκελον, μὲ γράμματα πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ χριστιανοὺς, οἱ ὁποῖοι καὶ συνάχθησαν. Τῇ 23 Ἰουνίου ἔγινε σύνοδος εἰς τὴν μητρόπολιν, εἰς τὸν Ναὸν τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Μηνᾶ, παροτρυνθέντων καὶ τῶν ἀρχιερέων καὶ ἱερέων καὶ τινων χριστιανῶν, καὶ ὁ ἅγιος Κρήτης μετὰ τῶν ἀρχιερέων ἄρχησε νὰ ἀναγινώσκῃ ἐν πουγιουρτοῦ, ἀπεσταλμένον παρὰ τοῦ βεζύρη, καὶ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν ὡμίλει ἠθικῶς πρὸς τὸν λαὸν νὰ φυλάττωσι τὴν πρὸς τὸν βασιλέα πίστιν καὶ εὐπείθειαν, μηδόλως μιμούμενοι τοὺς ἀποστάτας νησιώτας καὶ μωραΐτας· οἱ ἐχθροὶ καιροφυλακτοῦντες, ὥρμησαν ἐξαίφνης εἰς τὴν μητρόπολιν, καὶ ἀποκλείσαντες τὰς θύρας τῆς αὐλῆς, εἰσέβησαν εἰς τὸν ναὸν μὲ ἀλλαλαγμὸν, καὶ σηκώσαντες τὰ ὅπλα, φονεύουσι πρῶτον τὸν εὐλογημένον γέροντα ἅγιον Κρήτης, ῥίψαντες ἐπάνω εἰς τὸ ἱερὸν σῶμα του 13 πιστόλια, χωρὶς νὰ εὐλαβηθῶσιν οἱ ἁλιτήριοι τὸ σεβάσμιον γῆράς του· μετὰ ἐκεῖνον καὶ τὸν ἅγιον Κνωσσοῦ κὺρ Νεόφυτον, τὸν Χερονήσου κὺρ Ἰωκείμ, καὶ τὸν Σωτείας κὺρ Ζαχαρίαν, τοὺς ἐφημερίους 17 καὶ 5 ἁγιορίτας τῆς ἁγίας Ζώνης, καὶ ἕως 300 παρευρεθέντας χριστιανοὺς, ἐν οἷς ἔτυχεν καὶ ὁ ἐν ἰατροῖς τὰ πρῶτα φέρων Ἰωάννης Λευθερέος, ὁ καὶ λογοθέτης, τοῦ ὁποίου τὰ ἐξαίρετα προτερήματα νὰ διηγῆταί τις δὲν εἶνε τοῦ παρόντος σκοποῦ, διὰ τὴν συντομίαν· ἐκεῖθεν ἔπειτα διασπαρέντες εἰς τὴν πόλιν ἐδίωκον τοὺς λοιποὺς χριστιανοὺς, φονεύοντες ἀνηλεῶς ὅσους ἀπήντων εἰς τοὺς δρόμους, ὁποῦ ἀπήντησαν καὶ τὸν ἅγιον Λάμπης κύριον Ἱερόθεον, (ὅστις ἐπήγενεν εἰς τὴν μητρόπολιν διὰ ἀκρόασιν τοῦ πουγιουρτίου), ἔξωθεν τοῦ ὀσπητίου τοῦ Γεωργίου Παυλάκη, γραμματικοῦ τοῦ Μτερτάρη πλησίον τῆς μητροπόλεως, φονεύσαντες δὲ καὶ αὐτὸν τὸν εὐλογημένον, μετὰ τοῦ διάκου του, ὥρμησαν καὶ εἰς τὸ ὀσπήτιον τοῦ Γεωργίου, φονεύσαντες καὶ αὐτὸν καὶ ἄλλους 8 τοῦ ὀσπητίου του. Ἔπειτα διασκορπισθέντες εἰς ὅλους τοὺς δρόμους τῆς πολιτείας, ἠκολούθουν τὸν φόνον τῶν χριστιανῶν ὥρας δύω ἡμισυ ἀδιακόπως. Τοῦτο μαθὼν ὁ βεζύρης, ἐξέδωκε προσταγὴν μὲ ἀπειλὰς σφοδρὰς, καὶ ἡσύχασαν· ζητήσας δὲ τοὺς ἐναπολειφθέντας χριστιανοὺς, εὗρεν ἕως 500 τοὺς ὁποίους ἐπρόσταξε νὰ ἐνταφιάσωσιν εὐθὺς τὰ πτώματα τῶν φονευθέντων ἀρχιερέων, ἱερέων καὶ λοιπῶν χριστιανῶν· ἐξ ὧν ὅσους μὲν ἐπρόφθασαν, ἐνταφίασαν, τοὺς δὲ λοιποὺς βιαζόμενοι ἀπὸ τὴν Κουστωδίαν, ἔρριψαν εἰς τὴν θάλασσαν. Τὰ σκεύη τῶν ἐκκλησιῶν ἁρπάσαντες, τὰ διεμερίσθησαν οἱ τρισκατάρατοι, τὰ ὁποῖα ἦσαν ὑπὲρ τὰς 100 κανδύλας ἀργυρᾶς, Εὐαγγέλια ἠργυρωμένα, 6 ἱερὰ ποτήρια ἀργυρᾶ ζυγιὰς 5, θυμιατήρια ἀργυρᾶ 6 καὶ ἄλλα ἱερὰ ἄμφια . . . . ὅσα δὲ ἔλαβον ἐκ τῶν τοῦ ἁγίου Κρήτης ὑπαρχόντων, ἄδηλον. Ἔλαβον δὲ καὶ τὴν ἁγίαν Ζώνην, τὸν τίμιον σταυρὸν, καὶ τὴν ἱερὰν Κάραν τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου Κρήτης, τὰ ὁποῖα ἔφερον οἱ πατέρες ἐκ τοῦ ἁγίου Ὄρους, ἐκ τῆς σεβασμίας καὶ πατριαρχικῆς Μονῆς τοῦ Βατοπεδίου, διὰ τὴν εἰς Χάνδακα ἐπικρατοῦσαν δεινὴν πανώλην, τὰ ὁποῖα παρέδωκαν τῷ βεζύρῃ. Ἐκεῖνος δὲ τὰ παρέδωκεν εἰς τὸν Ἀγγλικὸν Κόνσολον Κύριον Δομένικον, λαβὼν ἀπὸ αὐτὸν ἰδιόχειρον ἐνσφράγιστον μαρτυρικὸν Γράμμα τῆς περιλαβῆς των, διὰ ἰδικήν του ἀσφάλειαν.

Τῇ 24 καὶ 25 τοῦ ἰδίου ἐφόνευσαν εἰς μερικὰ χωρία τοῦ Μαλεβυζίου (ἐπαρχίας τοῦ Κιωσσοῦ) 80 χριστιανούς.

Τῇ 28 καὶ 29 ἑτοιμάσθησαν ἀπὸ Κάστρον 3500 ἐκ τῶν γιανιτζαρέων, διαιρεθέντες εἰς 9 μπαϊράκια, σύροντες καὶ 4 κανόνια, καὶ ἔφθασαν εἰς Ῥέθεμνος μετὰ δύο ἡμέρας δρομαῖοι, ἐπειδὴ προεζητήθησαν πολλάκις ἐξ ἐκείνων εἰς συμμαχίαν. Ἐκεῖθεν ἔλαβον 1800 μὲ 5 σημαίας· ὥστε

συνεκροτήθη τῶν δύω τούτων πόλεων ὁ ἐχθρικὸς στρατὸς ἀπὸ 5300 οἱ ὁποῖοι ἄρχησαν εὐθὺς τὸν δρόμον τους κατὰ τὰ Σφακία.

Τῇ 3 Ἰουλίου ἀνέβη μὲ ὁρμὴν ἡ πληθὺς αὕτη τῶν ἐχθρῶν εἰς τὸν Καλλικράτην, πρῶτον χωρίον τῶν Σφακίων, καὶ δύσβατον εἰς τὴν εἴσοδον, ὅπου δὲν εὗρον εἰμὴ 50 φύλακας, οἱ δὲ λοιποὶ ἦσαν διασκορπισμένοι εἰς τὰ χωρία, γυμνώνοντες τοὺς χριστιανοὺς καὶ ἁρπάζοντες τὰ ζῶα καὶ πράγματά των δυναστικῶς, καὶ φέροντές τα εἰς τὰ ἰδικά των χωρία. Ὅθεν οἱ ἐχθροὶ εὑρόντες ἀνεμπόδιστον τὴν εἴσοδον, ὥρμησαν καὶ ἔκαυσαν τὸ χωρίον, προχωρήσαντες καὶ εἰς τὸ Ἀσφέντου τὸ ὁποῖον κατέκαυσαν· δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ὁρμὴν των οἱ Θερισιῶται ὁποῦ ἔλαβον τὴν εἴδησιν, καὶ ἔτρεξαν εὐθὺς ἀπὸ τὸν Ὁμαλὸν, ὅπου ἐφύλαττον, ὄντες ὀλίγοι· ὅθεν ἐτραβήχθησαν τῇ 4 τοῦ ἰδίου εἰς χωρίον Μουρῆ. Καὶ μείναντες πάλιν οἱ ἐχθροὶ ἀνεμπόδιστοι, κατέβησαν εἰς τὸ Ἀσκήφου, τῇ 5 τοῦ ἰδίου, καὶ κατέκαυσαν ὅλα τὰ πέριξ χωρία Καρυαῖς, Κοστὸν, Ἀμμου διάρι, Πετρὲ, Στραβόραχην καὶ Γωνί.

Τῇ 6 λαβόντες οἱ ἀρχηγοὶ τὴν θλιβερὰν ταύτην εἴδησιν, ἔτρεξαν πανταχόθεν μὲ ἐνθουσιασμὸν, καὶ περικυκλώσαντες τοὺς ἐχθροὺς ἐκ τῶν βουνῶν μέσα εἰς τὸν κάμπον δῆ πρωΐ, ἐφόνευσαν, ὡς εἶπον, ἐπέκεινα τῶν 600, ἔλαβον ἀρκετὰς ἀποσκευὰς, κανόνια 5 καὶ 200 μουλάρια· ἐφονεύθησαν ἀπὸ τοὺς στρατιώτας μας 7. Οἱ ἐχθροὶ βλέποντες ἑαυτοὺς νικωμένους, διεσκορπίσθησαν εἰς τὰ βουνά. Ἦσαν δὲ εἰς τοὺς ἐκεῖ δυσβάτους δρόμους φύλακες τινὲς ἐκ τοῦ τάγματος τοῦ ἀρχηγοῦ κὺρ Ἀνδρέου Μαπᾶ Μιχαὴλ, ἁγιοϊωαννῖται φυλάττοντες τὴν μετάβασιν τῶν ἐχθρῶν εἰς τὴν φυγήν των, ὅπου καὶ ἐφόνευσαν πάλιν ἱκανοὺς, ἀπερνῶντας ἐκεῖθεν· οἱ δὲ λοιποὶ ὑπήγασιν εἰς Ῥέθεμνον.

Τῇ 7 ἐπρόφθασαν ἀπὸ τὸν Χάνδακα ἀναμέσον Ἀσκήφου καὶ Ἴμπρου, γερλίδες τοῦρκοι 350 μὲ 100 μουλάρια φορτωμένα ἀπὸ τροφὰς καὶ μονατζιόνας εἰς βοήθειαν τῶν λοιπῶν· περικυκλώσαντες δὲ καὶ τούτους, ἐφόνευσαν ἱκανοὺς πιάσαντες ζωντανοὺς 43 ὁμοῦ μὲ τὸν κεχαγιᾶν των, ἄνδρα ἔνδοξον καὶ ἐλλόγιμον εἰς τὴν θρησκείαν του· ὅστις μ' ὅλον ὅτι παρεκάλεσε τὸν ἀρχηγὸν Γεώργιον Πολογιαννάκην νὰ μὴ τὸν θανατώσῃ, δίδωντάς τῳ τὸ ὡρολόγιον καὶ ὅπλα του, τὸ ζῶον ὁποῦ ἐκαββαλίκευε καὶ 200 ῥουπιέδες, οἱ ἄτακτοι στρατιῶταί του ὁρμήσαντες, ἐφόνευσαν καὶ ἐκεῖνον καὶ τοὺς λοιπούς. Ἦτον εὐχῆς ἔργον, ἂν ὁ ἁγᾶς οὗτος δὲν ἐφονεύετο· ἠμπόρουν οἱ ἀσυνείδητοι Σφακιῶται νὰ ἀπολαύσωσιν ὑπὲρ τὰ 100 πουγγεῖα, ἂν τὸν παρέδιδον εἰς τὸν βεζύρην ἀβλαβῆ, καὶ νὰ γίνῃ ἀνακωχὴ τῶν ὅπλων, ἕως νὰ λάβωσι τὰς ὁποίας ἐπρόσμενον ἀπὸ Μωρέαν, Ὕδραν καὶ Σπέτζαις ὑποσχεθείσας εἰς αὐτοὺς δυνάμεις· ἀλλὰ πόσην βλάβην δὲν προξενεῖ ἡ ἀνυποταξία! Διασκορπισθέντες δὲ καὶ οὗτοι ἐκεῖθεν, ἐφονεύοντο ἀπὸ τοὺς στρατιώτας μας εἰς τοὺς δρόμους· αἱ τροφαὶ καὶ μονατζιόνες ὁμοῦ μὲ τὰ 100 μουλάρια ἔμειναν εἰς τὸν τόπον, τὰ ὁποῖα οἱ στρατιῶται διεμερίσθησαν, λαβόντες ὅσα ἠδυνήθη ἕκαστος· ἔλαβον καὶ 3 τζαπράζια ἐξ ὧν τὸ ἓν ἐφόρει εἷς οὐστᾶς τῶν γερλίδων, τὸν ὁποῖον ἐφόνευσαν.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἔστειλαν γράμμα εἰς τὴν καγκελαρίαν τοῦ Λουτροῦ ἀπὸ χωρίον Κεφαλᾶν, ζητοῦντες βοήθειαν, ὅπλων καὶ πολεμικῶν ἐφοδίων, διὰ νὰ ἀντιπαλαίωσι τοὺς ἀχαλινώτους Σουδιανοὺς, νὰ μὴν ὁρμῶσιν εἰς ταῖς Καλύβες· ἀλλά. . . .

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἡνώθησαν οἱ ἐγχώριοι ἀπὸ Λάκκους, ὅλοι 110 μὲ τὸν ἀρχηγὸν Κ. Α. Παναγιώτου.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἡνώθησαν οἱ Θερισιῶται καὶ Μαλλαξιῶται μὲ τὸν ἀρχηγὸν κύριον Γεώργιον Δασκαλάκην τὸν Τζελεπήν. Ἡνώθησαν δὲ μὲ τὸν ἀρχηγὸν Κ. Ἀναγνώστην Ψαρουδάκην καὶ ἐκ τῶν χωρίων Ἐπανωχῶρι, ἁγίας Εἰρήνης, Πρινὲ, καὶ Ὀρθοῦνι 71 τὸν ἀριθμόν. Σύμπαντες οὗτοι μετὰ τῶν ἀρχηγῶν ὥρμησαν εἰς τὸν Ὁμαλὸν, ὅπου ἔκαμαν μικρὰν μάχην μὲ τοὺς Σελινιώτας, οἱ ὁποῖοι ἐδόθησαν εὐθὺς εἰς φυγὴν, διωκόμενοι ἀπὸ τοὺς ῥηθέντας στρατιώτας ἕως εἰς τὴν ἁγίαν Εἰρήνην, πλησίον τῆς Καντάνου.

Τῇ 8 λαβόντες τὴν εἴδησιν εἰς Καλύβες οἱ Κάσσιοι, ὅτι ἐπατήθη ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τὸ Καστέλιον τῶν Σφακίων ἕως τὸ Ἀσκήφου, ὑποπτευθέντες μήπως προχωρήσωσι νὰ καύσωσι καὶ τὰ λοιπὰ χωρία, ἔβαλον εἰς τὰ πλοῖα των ὅσους χριστιανοὺς ἠμπόρεσαν, καὶ τοὺς ἀπέρασαν εἰς τὸ νησίον των ἀδωροδοκήτως· εὖγε τῆς φιλογενείας τῶν ἀνδρῶν τούτων διὰ τὴν διπλῆν τους βοήθειαν!

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἦλθεν ὁ ἀρχηγὸς Τζελεπὴς ἀπὸ Μαλλάξαν εἰς τὴν εἰς Λουτρὸν Καγγελαρίαν, ἔνθα συνωμίλησε μετὰ τῶν προϋχόντων καὶ τοῦ γραμματέως Δ. Φλ. περὶ καταστάσεως τοῦ παρόντος πολέμου, λαβὼν ἀπὸ τοὺς ἰδίους ἐφόδια

καὶ ἓν κατάστιχον ἄγραφον ἐσφραγισμένον μὲ τὴν σφραγῖδα, διὰ νὰ παρακινήσῃ τοὺς ἐν καταστάσει κατωμερίτας χριστιανοὺς, νὰ συνεισφέρωσι καὶ ἐκεῖνοι τὴν δυνατὴν εἰς τὸ γένος βοήθειαν, καὶ νὰ καταγράφῃ εἰς αὐτὸ ἑνὸς ἑκάστου τὸ ὄνομα, δίδωντάς τῳ ἐπιτροπικῶς καὶ ὁμολογίαν τῆς περιλαβῆς των, εἰς ἔνδειξιν.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἔφθασεν εἰς Χανία ἓν κουρβέτον ἐκ τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου, σακκατευμένον ἀπὸ βόλια· ὁ καπετάνος του σκοτωμένος καὶ ἀπὸ τοὺς ναύτας του 40 λαβωμένοι.

Τῇ 9 οἱ ἀρχηγοὶ Κ. Α. Παναγιώτου, Κ. Ἀνδρ. Παπᾶ Μιχαὴλ, Κ. Θεόδωρος Καρνάλης μετὰ τῶν γενναίων Λακιωτῶν στρατιωτῶν των, καὶ 60 ἑτέρους τοῦ Τζελεπῆ ἐπάτησαν τὸν Πρινὰ, Ἐργαστῆρι, Λουκιανὰ, Σκάφην, Τζαγκαριανὰ, καὶ φονεύσαντες ἐχθροὺς 5 ὁμοῦ καὶ τὸν περίφημον σαρασκέρην των Κουκλουπασάκην ἀπὸ Κάντανον, ἔφυγον.

Τῇ 10 ἀνεχώρησαν οἱ δύο ἀρχηγοὶ, καὶ ἔμεινε μόνος ὁ Κ. Α. Παναγιώτου, διὰ φύλαξιν· μερικοὶ χριστιανοὶ τουρκολάτραι Σελινιῶται, ἰδόντες τὴν ἀδυναμίαν τῶν στρατιωτῶν μας ἔδωκαν τὴν εἴδησιν εἰς τοὺς ἐχθροὺς, οἱ ὁποῖοι θαρραλεωθέντες, ὥρμησαν εὐθὺς ἐναντίον των 600, τοὺς ὁποίους μὴ δυνηθέντες νὰ ἀντιπαλεύσωσιν ἔφυγον, καὶ εὑρόντες τὴν ἄδειαν οἱ ἐχθροὶ, εἰσέβησαν ἀκωλύτως εἰς τὸν Ὁμαλὸν, (κάμπον πλησίον τοῦ Σελίνου), κατακαύσαντες τὸν τόπον καὶ τοὺς εὑρεθέντας ἐκεῖ παμπληθεῖς στάχυας τῶν καρπῶν, τοὺς ὁποίους οἱ στρατιῶται τόσον καιρὸν ἐφύλαττον.

Τῇ 12 ἔφθασεν ἡ εἴδησις αὕτη εἰς τὴν Μαλλάξαν. Ὁ γενναῖος ἀρχηγὸς Τζελεπὴς μετεχειρίσθη εὐθὺς τὸ ἀκόλουθον στρατήγημα· ἔλαβε μαζίτου 300 στρατιώτας φορτωμένους ξύλα, καὶ φθάνοντας ἔξωθεν τῶν Χανίων, ἔβαλον φωτίαν εἰς τὰ Μεζαρλίκια, καύσαντες καὶ ἕνα τουρμπὲν ἑνὸς ἁγίου τῶν ἀσπόνδων ἐχθρῶν, ἔρριψαν δὲ καὶ πλῆθος τουφεκίων εἰς τὴν πόρταν τῶν Χανίων, ὥστε οἱ Χανιῶται ἔλαβον τοσοῦτον φόβον, ὁποῦ ἀνέβησαν εἰς τὸ τεῖχος σύμπαντες μὲ μέγαν ἀλλαλαγμὸν, ῥίπτοντες καὶ κανόνια, τὰ ὁποῖα ἀκούσαντες οἱ Σελινιῶται ἔφυγον εὐθὺς, τρέχοντες εἰς Χανία, καὶ ἔμειναν οἱ στρατιῶται μας ἐλεύθεροι. Εἰς τοῦτο τὸ στρατήγημα ὑστερήθημεν ἑνὸς μόνου στρατιώτου· ὁ δὲ γενναῖος Τζελεπὴς ἐστράφη πάλιν εἰς τὸν ὁποῖον ἐφύλαττε τόπον.

Τῇ 13 ὑπῆγεν ἡ ἁγιορουμελήτικη γουλέτα εἰς τὸ Σέλινο, καὶ πατήσαντες ἓν μετόχιον, τὸ ἐγύμνωσαν, φονεύσαντες καὶ ἕνα ἐχθρόν.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἐγίνη ἀπόφασις εἰς Χανία, νὰ ἁρματωθῇ τὸ καράβι τῶν Γιαβάσιδων, καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς Λουτρὸν νὰ κατακαύσῃ τὰ ἐκεῖ εὑρισκόμενα εἰς τὸν λιμένα 22 πλοῖα· ζητήσαντες ὅμως 60 πουγγεῖα νὰ τοῖς μετρηθῶσι πρῶτον, μετεμελήθησαν, καὶ ἔμεινε τὸ ἔργον τοῦτο ἀνενέργητον· ἂν ἤθελε γίνῃ ἡ συμφωνία, καὶ νὰ φθάσῃ ἐξαίφνης τὸ ἐχθρικὸν τοῦτο πλοῖον, τὰ κατέκαιεν ἐξάπαντος, διὰ τὴν ἀταξίαν καὶ δειλίαν τῶν ἐντοπίων, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐτόλμησαν οὐδέποτε νὰ καταβάλωσι γρόσια, διὰ νὰ τὰ ἁρματώσουν, ἀλλὰ τὰ ἐφόρτωναν μόνον ἀπὸ τὰ λάφυρα τῶν ἐχθρῶν, καὶ τὰ τῶν χριστιανῶν τῶν κατωμεριτῶν πράγματα, ὁποῦ οἱ εἰς τὸν στρατὸν ἀκολουθοῦντες στρατιῶται μετὰ δυναστείας ἥρπαζον· καὶ ταῦτα οἱ ἐντόπιοι.

(Ἕπεται ἡ συνέχεια.)

Η ΓΥΝΗ
ΤΟΥ ΙΘ'. ΑΙΩΝΟΣ.

Σήμερον ἡ *Χρυσαλλὶς* ἱερὸν ἐπιτελοῦσα φόρον πρὸς τὸ ὡραῖον φῦλον μεταξὺ τοῦ ὁποίου ἀριθμεῖ οὐκ ὀλίγας ἀναγνωστρίας, κατέρχεται εἰς τὸ στάδιον τοῦ ἀγῶνος ὅπως ὑπερασπισθῇ τὴν προσβαλλομένην ὑπόληψίν του καὶ ν' ἀντικρούσῃ τὰ φαρμακερὰ βέλη τῶν φθονερῶν ἐκείνων ἀνθρώπων, οἵτινες ἀπό τινος διαῤῥήγνυνται κραυγάζοντες ὅτι ἀπολλύμεθα ἕνεκα τῶν γυναικῶν καὶ τῆς πολυτελείας αὐτῶν, ὅτι ὁ κοινωνικὸς βίος τῶν προγόνων καὶ πατέρων ἡμῶν ἦτο κοσμιώτερος καὶ ἠθικώτερος τοῦ σημερινοῦ, χάρις εἰς τὸ ἀπέριττον τῆς τότε διαίτης, καὶ ὅτι ἑπομένως εὐτύχουν ἐκεῖνοι, ἐνῷ σήμερον ἡμεῖς ταλαιπωρούμεθα.

Πρὸς τούτους θαῤῥαλέως ἀποκρινόμεθα ὅτι συκοφαντοῦσιν ἀδίκως τὰς τρυφερὰς ἀπογόνους τῆς Εὔας καὶ πλανῶνται πλάνην μεγάλην νομίζοντες ὅτι δὲν βαίνομεν κατ' εὐχὴν πρὸς τὴν πρόοδον, τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν, διότι δῆθεν δὲν μιμούμεθα τοὺς ἀγροίκους προπάτοράς μας, ἀλλ' ἔχομεν ὡς ὑπόδειγμα πᾶν ὅ,τι ἐκδεδιῃτημένον γελοῖον καὶ αἰσχρὸν ἐνυπάρχει εἰς τὸν σημερινὸν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμόν. Τοιοῦτος ἰσχυρισμὸς, τὸ ἐπαναλέγομεν, εἶναι αὐτόχρημα παραλογισμὸς καὶ θὰ τὸ ἀποδείξωμεν διὰ τῆς ἐξετάσεως τοῦ

πολυζήλου κατ' αὐτοὺς βίου τῶν παλαιῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς συγκρίσεως αὐτοῦ πρὸς τὸν σημερινόν.

Ἂς ἀρχίσωμεν δὲ ἀπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

Ὁ μακαρίτης Σωκράτης ὁ ἐνάρετος ἐκεῖνος ἄνθρωπος τῆς ἀρχαιότητος, ὁ καθ' ὅλην τὴν σημασίαν τῆς λέξεως φιλόσοφος, τὸν ὁποῖον ἀπὸ δύο καὶ ἐπέκεινα χιλιάδων χρόνων ἀδιακόπως ἐξυμνοῦσιν οἱ σχολαστικοὶ καὶ οἱ ἀνόητοι, τί ἦτον νομίζετε; ἕνας βάναυσος ἄνθρωπος, χυδαῖος, ἀπολίτευτος κακοανατεθραμμένος, χωριάτης, τέλος πάντων, καὶ τοιοῦτος, ὥστε ἂν ἐπαρουσιάζετο σήμερον δὲν θὰ τὸν ἀφήνατε νὰ καθίσῃ οὐδὲ εἰς τὸ μαγειρεῖόν σας ἀπὸ φόβον μὴ ῥυπάνῃ τὴν οἰκίαν καὶ τὰ ἔπιπλά σας. Ἀπορίας ἄξιον εἶναι πῶς ὁ ἀριστοκράτης Περικλῆς ἠρέσκετο εἰς τὴν συναναστροφὴν τοιούτου ἀχθοφόρου, καὶ ἡ περικαλλὴς Ἀσπασία ἐτέρπετο ἐκ τῆς συνομιλίας του! Ἀλλὰ καὶ τοῦτο τί ἄλλο ἀποδεικνύει, εἰμὴ ὅτι οἱ πρόγονοί μας ἦσαν ἄμοιροι πολιτισμοῦ καὶ ἠγνόουν ἐντελῶς τί ἐστὶ καλὴ συμπεριφορά.

Τῳόντι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τῶν ἀνυποδήτων ἡμιθέων καὶ τῶν χονδροειδεστάτων ἡρώων, αἱ ὑποκλίσεις καὶ αἱ εὐφυεῖς συνδιαλέξεις τῶν σημερινῶν συναναστροφῶν μας ἦσαν παντελῶς ἄγνωστοι, ἐφημερίδες τοῦ συρμοῦ δὲν ἐξεδίδοντο, καὶ οἱ Παρίσιοι, ἡ κοιτὶς αὐτὴ τοῦ καλλωπισμοῦ, ἀκόμη δὲν εἶχον κτισθῆ, ὥστε ἐξ ἀνάγκης αἱ μὲν κυρίαι ἐπεριορίζοντο εἰς ἕνα εὐτελέστατον χιτῶνα καθὼς ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον βλέπετε, καλαί μου ἀναγνώστριαι, εἰς τὰ παλαιὰ ἀγάλματα, οἱ δὲ ἄνδρες ἐτυλίσσοντο εἰς μίαν σινδόνην τὴν ὁποίαν ἐκάλουν χλαμύδα καὶ ὑπέδενον τοὺς πόδας των εἰς ἓν ζεῦγος *τσαρουχίων*. Οἱ ταλαίπωροι ἐκεῖνοι δὲν εἶχον οὐδὲ ἐλαστικὰ ὑποδημάτια, οὐδὲ γαλλικὰ κρινολίνα, οὐδὲ τρίχαπτα, οὐδὲ χειρόκτια, καὶ ἐνδύματα μετεχειρίζοντο τόσα μόνον ὅσα ἤρκουν διὰ νὰ κρύψωσι τὴν γυμνότητά των! Οὐδεμία κομψότης, οὐδεμία χάρις, οὐδὲ εἰς τὴν ἐνδυμασίαν οὐδὲ εἰς τὴν ἄλλην δίαιταν. Κρίθινος ἄρτος, λαχανικὰ διάφορα καὶ ἐνίοτε μία ὀπτὴ πλευρὰ προβάτου, ἰδοὺ ἡ καθημερινὴ τροφή των· δὲν ἐγνώριζον οἱ ἄθλιοι τὴν κατασκευὴν τῆς πουτίγκας, οὐδὲ ἐγεύθησαν ποτὲ τὸν λευκότατον γαλλικὸν ἄρτον καὶ τὸν ἀμβρόσιον καμπανίτην.— Καὶ τί λοιπὸν ἔκαμνον τὰ χρήματά των οἱ φυλάργυροι, οἱ ἐξηνταβελόναι αὐτοί; ἴσως ἐρωτήσετε. —Τὰ ἔῤῥιπτον, κυρίαι μου, εἰς τὰς πέτρας, σᾶς ἀποκρίνομαι, ὡς ἀπομεμωραμμένοι καὶ κατεσκεύαζον μεγάλα μνημεῖα, τὸν Παρθενῶνα, τὸν ναὸν τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς καὶ πολλὰ μεγάλα καὶ μικρὰ ἀγάλματα· ἔκτιζον ἀκαδημίας καὶ ἀπέστελλον μεγάλους στρατοὺς εἰς τὴν Ἀσίαν διὰ νὰ διαδώσωσι καὶ ἐκεῖ τὴν μωρίαν των!

Καὶ τὸ κατώρθωσαν οἱ θεόκουτοι, διότι εἴς τινα μέρη τῆς Ἀσίας διατηροῦνται ἔτι καὶ σήμερον πολλὰ ἐκ τῶν ἀνοήτων καὶ βαρβάρων ἐκείνων ἐθίμων. Οὕτω φερ' εἰπεῖν δὲν συνειθίζουσι κανένα ἐκ τῶν εὐρωπαϊκῶν χορῶν μας καὶ εἶναι ἄξιοι νὰ φονεύσωσιν ἕνα νέον ὅστις τολμήσῃ νὰ ἐναγκαλισθῇ μίαν γυναῖκα εἰς ἕνα χορὸν καὶ νὰ τὴν σφίγξῃ μὲ ὅλην τὴν ἀγνότητα ἐπὶ τῆς καρδίας του. *Ντεκολτὲ* τί θὰ εἰπῇ δὲν ἠξεύρουσιν, εἰς τρόπον ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ σπουδάσῃ τις ἐκεῖ τὴν ἀνατομίαν, καὶ τὴν ὀστεολογίαν ἰδίως, ὡς παρ' ἡμῖν, εἰς τὰς ἀλαβαστρίνους ὠμοπλάτας τῶν κυριῶν· εἰς τὴν Ἀσίαν αἱ παρθένοι ὁσάκις παρουσιασθῶσιν ἐνώπιον τῶν ἀνδρῶν, ὅπερ σπανίως συμβαίνει, νεύουσι κάτω τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ μόλις ὀλίγας λέξεις καὶ αὐτὰς μεμετρημένας ἐκστομοῦσιν· εἰς τοιοῦτον βαθμὸν φθάνει ἡ ἀγροικία των! Ποῦ ἡ εὐφυΐα τῶν σημερινῶν νεανίδων μας, ἡ εὐθαρσία τῶν βλεμμάτων αὐτῶν, ἡ στωμυλία των καὶ πρὸ πάντων ἡ πολυπειρία των! Πρὶν φθάσωσι τὸ δέκατον ἕκτον ἔτος τῆς ἡλικίας των τὰ κοράσιά μας γνωρίζουσι τὸν κόσμον καὶ ὅλα τὰ ἐν αὐτῷ καλλίτερα καὶ ἀπὸ τὰς μητέρας των, καὶ τόσον καλὰ ἠξεύρουσι τοὺς κανόνας τῆς *καλῆς συμπεριφορᾶς*, ὥστε πολλάκις βλέπομεν νέους ἐρυθριῶντας ἔμπροσθεν τῶν παρθένων μας καὶ ὁμολογοῦντας ταπεινῶς τὴν ἀμάθειάν των ἐνώπιον τῆς πολυμαθείας καὶ τῆς εὐγλωττίας τῶν καλλιπαρείων ἐκείνων ῥητόρων!

Ἡ μόνη ἐκ τῶν γυναικῶν τῆς ἀρχαιότητος ἥτις ἐξετίμησεν ὁπωσοῦν τὴν θέσιν αὐτῆς εἶναι ἡ Ξανθίππη, ἡ σύζυγος τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος Σωκράτους, ἥτις ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἀγανακτήσασα κατὰ τῆς πρὸς αὐτὴν ἀμελείας τοῦ ἀνδρός της κατέφερε κατὰ τῆς κεφαλῆς του ἓν ὁλόκληρον ἀνθοδοχεῖον, μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ ἀνθέων.

Ἂν δ' ἀκουλουθήσωμεν τὴν σειρὰν τῶν ἐνιαυτῶν βλέπομεν τὰ αὐτὰ βάρβαρα ἔθιμα, τὴν αὐτὴν κτηνότητα μέχρι τοῦ 1821. Ἠξεύρετε πῶς ἐγίνετο ὁ γάμος πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης; Οἱ γονεῖς συνεφώνουν προηγουμένως μεταξύ των, ἀπεφάσιζον τὰ πάντα ἄνευ τῆς συμπράξεως τῶν μελλονύμφων καὶ κατόπιν ἐτελεῖτο ὁ γάμος, εἰς τὸν ὁποῖον πολλάκις πρώτην φορὰν ἐβλέποντο ὁ

γαμβρὸς καὶ ἡ νύμφη. Μετὰ τοῦτο νομίζετε ἄρά γε ὅτι ἡ γυνὴ ἠγανάκτει κατὰ τοῦ ἀνδρὸς, ἂν δὲν εὕρισκεν αὐτὸν τῆς ἀρεσκείας της, καὶ ὅτι κατέφευγον μετὰ τῆς αὐτῆς εὐκολίας ὅπως σήμερον εἰς τὸ διαζύγιον; Παντάπασιν· ἡ μὲν σύζυγος συνειθισμένη εἰς τὴν δουλείαν, εὕρισκε πάντοτε τὸν παρὰ τῶν γονέων της ἐκλεχθέντα σύζυγον ὡραῖον, κομψὸν, χαριέστατον καὶ εὐχαριστεῖτο· ὁ δὲ ἀνὴρ ἀκούων ἐκ νηπιότητός του ὅτι μίαν καὶ μόνην γυναῖκα ἐδικαιοῦτο νὰ λάβῃ, καὶ ὅτι πρὸς αὐτὴν ὤφειλε νὰ συγκεντρώσῃ ὅλον αὐτοῦ τὸν ἔρωτα διὰ νὰ διανύσωσιν ὁμοῦ τὸν βίον ἐν ἀγάπῃ καὶ ὁμονοίᾳ, ἔκυπτε καὶ αὐτὸς τὸν αὐχένα καὶ ὡς μωρὸς, νομίζων ὅτι εὗρε μέγαν θησαυρὸν, ἀφιέρωνεν ὅλον αὐτοῦ τὸν βίον εἰς τὴν σύζυγον καὶ τὰ τέκνα του. Ἡ τοιαύτη χυδαία καὶ ἄμουσος κατάστασις ἐξηκολούθει, ὡς εἴπομεν, μέχρι τοῦ 1821, ἀλλὰ τότε ἡ ἐπελθοῦσα ἐπανάστασις, καταλύσασα τὴν δουλείαν συννέτριψεν ὁμοῦ καὶ τὰς ἁλύσεις τοῦ γάμου· κατόπιν μάλιστα ἡ συχνὴ μετὰ ξένων ἐπιμιξία μᾶς ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς, μᾶς ἐκοσμοπολίτισε καὶ μᾶς ἐδίδαξεν ὅτι ὁ γάμος εἶναι ἄλλο τι ὑψηλότερον παρ' ὅ,τι ἕως τότε τὸ ἐφανταζόμεθα. Πρὸ τοῦ 1821 ἡ σύζυγος ἦτο *κυρὰ Δημήτραινα*, ἢ *κυρὰ Γιάνναινα* καὶ ὅλην τὴν ἡμέραν τοῦ Θεοῦ *ἐνοικοκύρευεν*. Ἀπὸ τὴν οἰκίαν σπανίως ἐξήρχετο μεταβαίνουσα εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἐνίοτε εἰς καμμίαν γειτόνισσαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς τοιαύτας συναναστροφὰς οὐδέποτε ἔλειπεν ἡ *ῥόκα* ἢ τὸ καλτόπλεγμα. Ἀνάπαυσις δὲν ὑπῆρχε παντάπασι, καὶ ὅλην της τὴν ζωὴν ἡ σύζυγος διῆγεν ἐργαζομένη καὶ περιποιουμένη τὰ τέκνα της ὡς ἂν ἦτο *παραμάνα* ἢ ὑπηρέτρια.

Ποῦ χοροὶ, ποῦ συναναστροφαὶ νυκτεριναὶ ἢ χαρτοπαίγνια, ποῦ θέατρον καὶ περίπατοι, ποῦ περιηγήσεις εἰς διάφορα μέρη τῆς Εὐρώπης καὶ ἰδίως εἰς Παρισίους κατὰ τὸ ἔαρ, ποῦ, τέλος πάντων, τὰ ὡραῖα ἐκεῖνα στολίδια μὲ τὰ ὁποῖα σήμερον καλλωπίζονται αἱ ὡραῖαί μας! Οὐδὲν τούτων ἀλλ' ἀδιάλειπτος μονοτονία καὶ εἰς τὴν ἐνδυμασίαν καὶ εἰς τὸν βίον, ἡ γυνὴ ἓν καὶ μόνον ἀλλὰ πολυτελὲς ἔνδυμα εἶχε καθ' ὅλον τὸν βίον καὶ τοῦτο μετέβαινε πολλάκις κληρονομικῷ δικαιώματι εἰς τὰ τέκνα της. Ποῦ ἡ σημερινὴ ποικιλία τῶν καπελίνων, τῶν ἐπανωφορίων καὶ τόσων ἄλλων στολισμῶν διαταττομένων ὑπὸ τοῦ κοσμοπολίτου συρμοῦ.

Ἐκτὸς δὲ τούτων ὑπάρχει καὶ ἄλλη σπουδαιοτάτη διαφορὰ μεταξὺ τῶν παλαιῶν καὶ τῶν σημερινῶν ἐθίμων ὡς πρὸς τὸν οἰκιακὸν βίον. Οἱ μωροὶ δηλαδὴ καὶ ἀνόητοι τῆς βαρβάρου ἐκείνης ἐποχῆς σύζυγοι ἐφύλαττον πρὸς ἀλλήλους πίστιν ἀδιάσειστον, καὶ τοσαύτη ἐνυπῆρχεν εἰς τὰς ψυχάς των φιλαυτία, ὥστε ἡ σύζυγος προσέφερεν ὅλον αὐτῆς τὸν ἔρωτα, ὅλα της τὰ θέλγητρα εἰς μόνον τὸν σύζυγόν της, ὅστις καὶ αὐτὸς ἐγκλημα ἐνόμιζε τὸ ν' ἀτενίσῃ πρὸς ἄλλην γυναῖκα· ἐνῷ σήμερον τοὐναντίον αἱ βάρβαροι αὗται προλήψεις ἐκ θεμελίων ἀνετράπησαν· ἡ γυνὴ *ἐγειραφετήθη, ἐξύπνησεν*· ἀγαπᾷ ἢ δὲν ἀγαπᾷ τὸν ἄνδρα της, ἀλλὰ τοὺς ἄλλους πάντοτε λατρεύει, ζωογονεῖ τὸν κόσμον μὲ τὸ γλυκὺ μειδίαμά της, καὶ οἱ πυρφόροι αὐτῆς ὀφθαλμοὶ ἀναπτερόνουσι τὴν ποιητικὴν φαντασίαν τόσων καὶ τόσων νέων.

Ἡ γυνὴ τοῦ δεκάτου ἐννάτου αἰῶνος στολίζεται ἀπὸ πρωΐας μὲ μεταξωτὰ, τρίχαπτα, καλύπτρας, ἀδάμαντας καὶ ἢ δέχεται ἢ μεταβαίνει εἰς ἐπισκέψεις ἐφ' ἁμάξης σχεδὸν πάντοτε, διότι *αἱ ἀποστάσεις κατήντησαν ἀνυπόφοροι τὴν σήμερον*· μετὰ τὸ γεῦμα τρέχει εἰς τοὺς περιπάτους καὶ τὴν ἑσπέραν εἰς τὰ θέατρα ἢ εἰς τὰς συναναστροφάς. Ὁ δὲ σύζυγος ἔχει τὴν ὑψηλὴν τιμὴν νὰ ἐξοφλῇ τοὺς παρουσιαζομένους λογαριασμοὺς, διὸ καὶ ἀπὸ πρωΐας σπεύδει εἰς τὴν ἐργασίαν, εἰς τὸ ἐμπορικόν του γραφεῖον ἢ εἰς τὸ ὑπουργεῖον, ἂν ἦναι ὑπάλληλος. Καὶ ἂν ὁ μισθὸς δὲν ἀρκεῖ, προσέρχεται εἰς τοὺς δανειστάς, εἰς τοὺς τοκογλύφους καὶ εἰς τὸ χαρτοπαίγνιον. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τῆς ἀπουσίας τοῦ ἀνδρὸς ἡ σύζυγος περιποιεῖται τοὺς φίλους του, ὁμιλεῖ ἀντ' ἐκείνου περὶ τῆς πολιτικῆς πορείας τῆς κυβερνήσεως τῆς πατρίδος της, περὶ μουσικῆς, περὶ ποιήσεως, περὶ συρμοῦ καὶ περὶ τῶν τρυφερῶν ἐκείνων αἰσθημάτων τὰ ὁποῖα διέπουν τὰς τύχας τῆς ἀνθρωπότητος· χλευάζει δὲ μὲ τὸν πνευματωδέστερον τρόπον τὰ στενοκέφαλα ἐκεῖνα γυναικάρια, τὰ ὁποῖα θέμα συνομιλίας ἔχουσι πάντοτε τὰ οἰκιακά των. Ἀηδέστερον τῳόντι πρᾶγμα δὲν ὑπάρχει σήμερον ἀπὸ τὸ νὰ ἀκούῃ τις μίαν γυναῖκα *καθὼς πρέπει* ὁμιλοῦσαν περὶ ὑπηρετριῶν, περὶ βουτύρου καὶ ἐλαίου καὶ τοιούτων ἄλλων ποταπῶν πραγμάτων!

Ἡ γυνὴ τοῦ 19 αἰῶνος ζῇ καὶ ἀποθνήσκει μὲ τὸν ἔρωτα, κελαδεῖ ὡς ἀηδὼν, μουσουργεῖ ὡς Ὀρφεὺς, σαγηνεύει τὰς καρδίας ὡς σειρὴν, καὶ ὑπερέχει ὅλα τὰ ἄλλα ζῶα καθ' ἓν πρὸ πάντων, διότι αὐτὴ καὶ μόνη ἔχει τὸ προνομιοῦχον δικαίωμα νὰ ψιμμυθιοῦται. Ἡ γυνὴ τοῦ 19 αἰῶνος ἐμψυχόνει τὰς τέχνας, τὴν βιομηχανίαν καὶ τὰς καρδίας· διὰ τὸν στολισμὸν αὐτῆς ἐργάζονται ἀεννάως ἄπειροι βραχίονες, ἀπὸ τὰ σπλάγχνα τῆς γῆς ἐξάγονται οἱ πολύτιμοι ἀδάμαντες καὶ ὁ χρυσὸς τῶν στρεπτῶν, τῶν ψελλίων καὶ τῶν ἐνωτίων της, οἱ σιδηρουργοὶ κατεργάζονται τὸν σίδηρον τοῦ τερατώδους κρινολίνου της, οἱ χρωματοποιοὶ κατασκευάζουσι τὰς βαφὰς τοῦ προσώπου της καὶ αἱ ῥάπτριαι ἐνδύουσιν αὐτὴν κατὰ τὸν *τελευταῖον συρμόν*.

Ἐνίοτε ὁ σύζυγος ἐπισκέπτεται καὶ τὰς φυλακὰς, ὁσάκις δὲν δυνηθῇ νὰ πληρώσῃ ἐγκαίρως εἰς τοὺς δανειστάς του τοὺς τόκους τοὐλάχιστον τῶν χρεῶν του· ἀλλὰ τοῦτο τί σημαίνει; Τί κοινὸν πρὸς τὸν γάμον; μὴ γὰρ ἡ σύζυγος τὸν ἐφυλάκισε. Πῶς νὰ τολμήσῃ νὰ παραπονεθῇ πρὸς τὴν τιμαλφῆ αὐτὴν συμβίαν, ἥτις τὸν ἀνύψωσεν εἰς τὴν ὑψηλὴν περιωπὴν διὰ τῶν καλῶν της τρόπων, καὶ διὰ τῶν σχέσεών της τὸν ἔκαμε γνωστὸν εἰς τὴν κοινωνίαν! Ἀχαριστία μεγαλητέρα γίνεται; Ἔπειτα ἂς τὸ ἐσυλλογίζετο προηγουμένως καὶ ἂς μὴ ἐνυμφεύετο ἀφοῦ δὲν ἦτο ἱκανὸς νὰ συντηρήσῃ μίαν γυναῖκα!

Ἀλλὰ καὶ οἱ νεανίαι μας σήμερον πόσον ἐπροόδευσαν! Ἅμα φθάσωσι τὸ δέκατον ἕκτον τῆς ἡλικίας των ἔτος εἶναι τέλειοι ἱππόται· ἐνδύονται ὡς τὰ ὑποδείγματα τῶν συρμῶν, ἀρωματίζονται, καπνίζουσι τὸ σιγάρον μὲ χάριν ἀπαράμιλλον καὶ ἱππεύουσιν ὡς ἱπποκένταυροι. Πάρεργον ἔχουσι τὴν λεγομένην παιδείαν, κύριον δὲ ἔργον τὴν πρὸς τὸ ὡραῖον φῦλον λατρείαν. Εἰς τὰ σχολεῖα συχνάζουσιν οἱ μωροὶ διδάσκαλοι, αὐτοὶ δὲ ἐπισκέπτονται τὰ καφενεῖα, τὰ θέατρα καὶ τὰς συναναστροφὰς, ἀναγινώσκουσι τὰς ἐφημερίδας καὶ νυχθημερὸν ἀγωνίζονται ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ κλυδωνιζομένου σκάφους τῆς πατρίδος· ἐμπόριον καὶ βιομηχανίαν περιφρονοῦσιν ὡς ποταπὰ ἔργα, καὶ πάλιν καὶ πάντοτε περὶ τῆς πατρίδος μεριμνῶντες ἀφοσιοῦσι τὸν βίον εἰς τὴν ὑπαλληλίαν καὶ προσπαθοῦσι παντὶ σθένει νὰ ἐξοντώσωσι τοὺς τυράννους, τοὺς λυμεῶνας καὶ τοὺς κηφῆνας ἐκείνους τοὺς ἀποζῶντας ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου. Γράφουσι περιπαθεῖς ἐπιστολὰς πρὸς τὰς παρθένους, καὶ παρακολουθοῦσι κατὰ πόδα ὅλας τὰς ὑπάνδρους γυναῖκας.

Ἅπαξ τῆς ζωῆς του ὁ νέος μας τοὐλάχιστον θὰ μεταβῇ εἰς Εὐρώπην *πρὸς τελειοποίησιν τῶν σπουδῶν του*. Εἰς Παρισίους μανθάνει τὸ *καν* καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν τὴν ξιφασκίαν καὶ τὴν φιλολογίαν, ἀλλ' ὅπου καὶ ἂν ὑπάγῃ δὲν λησμονεῖ τὸν πατέρα του καὶ συχνὰ πυκνὰ τῷ γράφει ἐπὶ χάρτου συναλλαγματικῶν, ἀφοῦ δὲ γνωρισθῇ μὲ ὅλους τοὺς ἐπισήμους παθολόγους καὶ χειρουργοὺς τῆς Εὐρώπης, ἐπανέρχεται πλήρης σοφίας ἵνα προσφέρῃ τὰς ἐκδουλεύσεις του εἰς τὴν γενέτειραν γῆν καὶ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα. Μετὰ δὲ τὸ τεσσαρακοστὸν πέμπτον τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἔτος συνέρχεται τέλος πάντων εἰς γάμου κοινωνίαν μετὰ δεκαοκταετοῦς νεάνιδος, ἥτις ἀγαπᾷ μέχρι μανίας αὐτόν τε τὸ βαλάντιόν του καὶ τὰς λευκὰς τοῦ τρίχας.

Ὁ εἰς γάμον ἐρχόμενος σήμερον ὑποβάλλεται καὶ εἰς μικρὰς τινας ὀχληρὰς διατυπώσεις. Ὀφείλει δηλαδὴ δι' οἱουδήποτε τρόπου ν' ἀπαλλαχθῇ τῶν γονέων του καὶ ἰδίως τῆς μητρὸς καὶ τῆς ἀδελφῆς· διότι ἄλλοτε μὲν εἰς τοὺς ἐσκωριασμένους ἐκείνους καιροὺς ἡ νύμφη εἶχε τὴν ἐλαφρότητα νὰ σέβηται τὴν μητέρα τοῦ ἀνδρός της καὶ ν' ἀγαπᾷ τὰς ἀδελφάς του, ὡς ἰδίας αὐτῆς ἀδελφάς, ἀλλὰ σήμερον ὁ πολιτισμὸς τοιαῦτα πράγματα δὲν τὰ ἀνέχεται. Καὶ τῳόντι, τί ζητεῖ ὁ κέρβερος ἐκεῖνος, ἡ πολυόμματος πενθερὰ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ νυμφευθέντος υἱοῦ της; μήτοι ἐφαντάσθη νὰ ἐπιτηρῇ τὰς πράξεις τῆς νύμφης αὐτῆς καὶ νὰ κάμνῃ παρατηρήσεις εἰς τὰς καθημερινὰς δαπάνας!.. Ἂν ἔχῃ τοιοῦτον σκοπὸν, ἂς συλλογισθῇ ὅτι ἡ νύμφη της ἦλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ υἱοῦ της διὰ νὰ δίδῃ καὶ ὄχι νὰ λαμβάνῃ διαταγάς· ἦλθε διὰ νὰ ζήσῃ ἀνεξάρτητος καὶ ὄχι ἵνα ὑποκύψῃ ὑπὸ τὸν φοβερὸν ζυγὸν τῆς *πενθερᾶς*.

Μεθ' ὅσα μέχρι τοῦδε εἴπομεν ἀπεδείξαμεν, νομίζομεν, τρανώτατα ὅτι εἶναι αὐτόχρημα μωρία ἡ κατὰ τῆς πολυτελείας ἀντιπολίτευσις. Ἡ πολυτέλεια μᾶς ἀνύψωσεν, ἡ πολυτέλεια μᾶς ἐξευγένισε, καὶ κατὰ τῆς πολυτελείας νὰ συνασπιζώμεθα! Ἄπαγε, τὸ τοιοῦτον εἶναι μισαρὰ ἀχαριστία ἀσυγχώρητος παρά τε Θεῷ καὶ ἀνθρώποις. Οὐχ ἧττον ὅμως ἂν οἱ τἀναντία φρονοῦντες νομίζουσι καὶ αὐτοὶ ὅτι ἔχουσιν ἰσχυρὰ ἐπιχειρήματα, ἂς τὰ φέρωσιν εἰς τὸ μέσον, ἂς τὰ ὑποβάλωσιν εἰς τὴν κρίσιν τοῦ ὡραίου φύλου, καὶ ὅ,τι αὐτὸ ἀποφασίσει ἡμεῖς ὑποσχόμεθα ἀσμένως νὰ τὸ παραδεχθῶμεν, καθόσον μάλιστα ἡ *Χρυσαλλὶς* ἀνέκαθεν ἐκηρύχθη ὑπέρμαχος τοῦ καλοῦ καὶ τῆς ἀληθείας.

Θ.

Η ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΟΣ. (1)

Βασιλεία Ἀλεξίου Δ'. — Σχέσεις μετὰ τῶν ὁρδῶν τῶν Τουρκομάνων — Οἰκογενειακὰ κακουργήματα ἐν τῇ οἰκίᾳ τῶν Μεγάλων Κομνηνῶν. (1417—1446)

Μετὰ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ μεγάλου τῶν Μογγόλων στρατοῦ, ἡ ἐπικράτεια τῆς Τραπεζοῦντος ἔμεινεν ἐκτεθειμένη, καὶ ἄνευ σχεδὸν ὑπερασπίσεως, εἰς τὰς προσβολὰς τῶν Τουρκομάνων, οἵτινες διέθεον ἅπασαν τὴν μεταξὺ Σινώπης καὶ Βασσόρας κειμένην χώραν. Ὁ Καρὰ Γιουσοὺφ, ἀρχηγὸς τῆς ὁρδῆς τῶν μαύρων προβάτων, παρ ὀλίγον νὰ ἱδρύσῃ εὐρύ τι κράτος μεταξὺ Μογγόλων καὶ Τούρκων, διότι αἱ κατακτήσεις τοῦ ἡγεμόνος τούτου ἐξετάθησαν ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου μέχρι τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Τὸ στάδιον τοῦ Καρὰ Γιουσοὺφ ἐγένετο ἄξιον σημειώσεως διὰ τὰς παραδόξους περιπετείας του, ἡ δὲ ἱστορία τῆς βασιλείας του οὐδὲν ἄλλο θ' ἀπέβαινεν ἢ ἡ ἐξιστόρησις τῶν εἰς τὸ πρόσωπόν του ἀναφερομένων περιέργων συμβαμάτων. Γεννηθεὶς ἐκ διαδοχῆς ἀρχηγὸς φυλῆς συγκειμένης ἐκ 30,000 ἱππέων, πλέον ἢ ἅπαξ εὑρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐξασκήσῃ τὸ ἐπάγγελμα κοινοῦ κλέπτου ὅπως ζήσῃ, ἄλλοτε δὲ εἶδον αὐτὸν διαβαίνοντα οἰκειοθελῶς τὴν Μεσοποταμίαν ἐπὶ κεφαλῆς 60,000 ἀνδρῶν, τῶν καλλιτέρων τῆς Ἀσίας στρατιωτῶν. Καὶ πρῶτον κατὰ τὸ ἔτος 1387, εἶχε τολμήσει νὰ δοκιμάσῃ τὴν τύχην τῆς μάχης κατὰ τοῦ Τιμοὺρ ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ κλονίσῃ τὴν στρατιωτικὴν ἱκανότητα τοῦ περιδόξου τῶν Τατάρων ἀρχηγοῦ· οὐδόλως ἀποθαρρυνθεὶς ἐκ τῆς πρώτης ταύτης ἀποτυχίας, ἤρχισεν ἐκ νέου τὸν πόλεμον περὶ τὸ 1393, ἀλλὰ καὶ δεύτερον ἡττηθεὶς, ὕψωσεν ἐκ νέου τὴν σημαίαν τοῦ κατὰ τῶν Τατάρων πολέμου τῷ 1400. Κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον πόλεμον, ὁ στρατός του τοιαύτην ὑπέστη ἐντελῆ ἧτταν καὶ τοσοῦτον αὐτὸς ὁ ἴδιος κατεδιώκετο, ὥστε, μὴ δυνάμενος ἐπὶ πλέον νὰ κρύπτηται εἰς τὰ ὄρη τῆς Ἀσσυρίας ἢ εἰς τὰς ἐρήμους τῆς Μεσοποταμίας, κατέφυγεν ἐπὶ τέλους εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Βαγιαζήτου. Ἡ ἀποποίησις τοῦ τούρκου σουλτάνου τοῦ νὰ τὸν παραδώσῃ τῷ Τιμοὺρ, ὅστις ἀπῄτει αὐτὸν ὡς ὑπήκοον στασιαστὴν, ἐπέφερε τὴν τῶν Μογγόλων εἰσβολὴν ἐν τῷ ὀθωμανικῷ κράτει.

Τοῦ Βαγιαζήτου ἡττηθέντος καὶ αἰχμαλωτισθέντος, ὁ Καρὰ Γιουσοὺφ κατέφυγεν εἰς Κάϊρον, ὅπου εὗρεν ἄσυλον μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Τιμοὺρ. Τὸ σύμβαμα τοῦτο ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ἐπανέλθῃ ἐν σπουδῇ εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Εὐφράτου, ὅπου συνήγαγεν ἐκ νέου ὑπὸ τὰς σημαίας τουτὰς διεσπαρμένας τῶν Τουρκομάνων συμμορίας. Ἀλλ' ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Τιμοὺρ δὲν ὡδήγει ἤδη τὸν ταταρικὸν στρατὸν, καὶ ἡ ἐπιτυχία ἔστεψε τὸ ἐπιχείρημα τοῦ Καρὰ Γιουσούφ. Ἡ Ταυρὶς περιῆλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν του καὶ ἐκεῖ μετέφερε τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους του· ἀκολούθως ἐκυρίευσε τὴν Ἀρσίνγην, ὁπόθεν ἐξεδίωξε τὴν οἰκογένειαν τοῦ Ταχαρτίνου, καὶ οὕτως ἦρε πλήρη θρίαμβον ἐπὶ τῶν ἀντιπάλων του, τῶν Τουρκομάνων τῆς λευκῆς ὁρδῆς.

Ἀλέξιος ὁ Α' εἶχε μείνει ἀνίσχυρος θεατὴς τῶν ἐν τῇ γείτονι χώρᾳ τελουμένων τούτων περιπετειῶν· ἅμα γνωσθείσης τῆς ὁρμητικῆς πορείας τοῦ Καρὰ Γιουσοὺφ, εἶχεν ἐλπίσει ὅτι ὁ ἐμίρης τῆς Ἀρσίνγης καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῆς λευκῆς ὁρδῆς, ἀμφότεροι ἐν συμμαχίᾳ μετὰ τῆς οἰκογενείας του διατελοῦντες, θὰ ἦσαν διὰ τὸ κράτος του ὀχυρὸν ἀνυπέρβλητος, ἀλλ' ἡ ἧττά των τὸν ὑπεχρέωσε νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ νικητοῦ καὶ νὰ τῷ αἰτήσῃ τὴν εἰρήνην ὑπὸ οἱουσδήποτε ὅρους· ὁ Καρὰ Γιουσοὺφ διέταξε τὸν ἱκέτην μονάρχην νὰ δώσῃ εἰς γάμον τῷ υἱῷ του Ζιχανσὰχ τὴν θυγατέρα του, ἥτις ἦτο ἡ ὡραιοτέρα πασῶν τῶν ἡγεμονίδων τῆς τῶν Μεγάλων Κομνηνῶν οἰκίας, τῆς ὀνομαστῆς ἐν Ἀσίᾳ διὰ τὴν ὡραιότητα τῶν νεανίδων της, καὶ νὰ πληρώσῃ εἰς τοὺς μαύρους Τουρκομάνους τὸν φόρον ὃν ὁ πατήρ του Μανουὴλ ὁ Γ' ἐπλήρωνεν εἰς τοὺς Μογγόλους.

Ὁ Καρὰ Γιουσοὺφ ἀπέθανε τῷ 1420 παραδόξως πως ὡς καὶ εἶχε ζήσει, καθότι προσεβλήθη ὑπὸ ἀποπληξίας ἐντὸς τῆς σκηνῆς του τὴν προτεραίαν τῆς μάχης ἣν ἐμελέτα νὰ συνάψῃ κατὰ τοῦ Σὰχ Ρουκχοῦ, τοῦ νεωτέρου τῶν υἱῶν τοῦ Τιμούρ. Ὁ θάνατος οὗτος διεσκόρπισε τὸν τουρκομανικὸν στρατόν. Ἕκαστος τῶν ἀρχηγῶν τοῦ στρατοῦ ἐκείνου ἔσπευσε νὰ καταλίπῃ τὸ στρατόπεδον μετὰ τῶν ὑπὸ τὰς διαταγάς του στρατιωτῶν, οἱ μὲν ὅπως δράμωσι καὶ κυριεύσωσιν ἐπαρχίαν τινὰ, οἱ δὲ ὅπως προσφέρωσιν ἀντὶ ἀργυρίου τὴν ὑπηρεσίαν των εἰς νέον ἄλλον κυριάρχην. Ἐνῷ ἐγίνετο ἡ διασπορὰ αὕτη, ὁ νεκρὸς τοῦ Καρὰ Γιουσοὺφ ἀνεπαύετο ὑπὸ τὴν φρουρὰν ἐπιλέκτων ἀπομάχων, ἀλλὰ καὶ οὗτοι, βλέποντες τοὺς λοιποὺς στρατιώτας χαλοῦντας τὰς σκηνάς των ὅπως ἀπέλθωσι, καὶ μὴ θέλοντες νὰ περιμείνωσι τὴν καταστροφὴν των ὑπὸ τοῦ προχωροῦντος Σὰχ Ρουκχοῦ, ἀπεφάσισαν πάραυτα τί τὸ πρακτέον. Καταληφθέντες ὑπὸ καταχθονίου τινὸς ἰδέας, εἰσώρμησαν εἰς τὴν βασιλικὴν σκηνὴν, ἥτις ἐφυλάσσετο ὑπὸ τῶν μαύρων εὐνούχων καὶ ἐθεωρεῖτο μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὡς ἱερὸν ἄσυλον, ἐλήστευσαν τὸν θησαυρὸν, ἐφόρτωσαν τὰ λάφυρά των ἐπὶ τῶν εἰς τὴν διάθεσίν των εὑρεθέντων ἵππων καὶ ἀπεμακρύνθησαν, οὐδόλως μεριμνήσαντες, περὶ τοῦ τί θ' ἀπεγίνετο τὸ πτῶμα τοῦ ὑψηλοτάτου καὶ ἰσχυροτάτου Καρὰ Γιουσοὺφ, περὶ ὃ ἵσταντο γυναῖκες κλαίουσαι, εὐνοῦχοι στενάζοντες καὶ βωβοὶ ἐν ἀπελπεσίᾳ. Ἐν τούτοις οἱ Τάταροι ἀφίκοντο, καὶ λαβόντες οἶκτον πλειότερον τῶν Τουρκομάνων, συνεχώρησαν τὴν ταφὴν τοῦ λειψάνου τοῦ Καρὰ Γιουσούφ. Καθ' ἣν στιγμὴν ἔθαπτον τὸ σῶμά του, παρετήρησαν ὅτι τῷ εἶχαν ἀποκόψει τὰ ὦτα. Τῶν φρουρῶν τις, γινώσκων τὴν ἀξίαν τῶν ἀδαμαντίνων ἐνωτίων ἃ ἔφερεν ὁ βασιλεύς του, μετεχειρίσθη τὸ μέσον τοῦτο ὅπως ἀποκτήσῃ αὐτά.

Ὁ θάνατος τοῦ Καρὰ Γιουσοὺφ ἀπέδωκε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῇ Λευκῇ ὁρδῇ, καὶ οὕτω ὁ ὑπ' αὐτῆς προστατευόμενος αὐτοκράτωρ τῆς Τραπεζοῦντος ἔπαυσε τοῦ νὰ τελῇ φόρον εἰς τοὺς μαύρους Τουρκομάνους.

Ὀφείλομεν ἤδη νὰ λαλήσωμεν καὶ περὶ τῆς ἠθικῆς ἐξαχρειώσεως τοῦ γένους τῶν Μεγάλων Κομνηνῶν, ἱκανῆς νὰ φέρῃ τὸν ὅλεθρον ὁλοκλήρου ἔθνους ἐκφυλισθέντος ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ ὑπακούῃ εἰς τοιαύτην δυναστείαν. Καί τοι μικρὰν δίδοντες ἀξίαν εἰς τὰ ὑπὸ τῶν λατίνων χριστιανῶν ἀναφερόμενα ἀνέκδοτα ἐπὶ τῆς ἐν τῇ αὐλῇ τῆς Τραπεζοῦντος διαφθορᾶς, εὑρίσκομεν ὅμως ἐν τοῖς βυζαντινοῖς συγγραφεῦσιν ἱκανὰ τεκμήρια τῶν κατ' ἔθος γινομένων ἐγκλημάτων ἐν τοῖς ἀνακτόροις τῶν τελευταίων αὐτοκρατόρων.

Μανουὴλ ὁ Γ' εἶχε προσλάβῃ ὡς συνεταῖρον εἰς τὸ κράτος τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀλέξιον τὸν Δ' ἀλλὰ δὲν εὗρε παρ' αὐτῷ οὐδ' εὐγνωμοσύνην οὐδ' ἀγάπην. Ὁ αὐτὸς Μανουὴλ εἶχε παραλάβῃ ὡς εὐνοούμενον ὡραιότατον τινὰ ἀλλ' ἀγενῆ ἀκόλουθον. Ὁ τυχάρπαστος οὗτος κατώρθωσε νὰ λάβῃ ἐπὶ τῶν πραγμάτων τοσαύτην ἐπιρροὴν ὥστε ἠρέθισε τὴν ζηλοτυπίαν τῶν εὐγενῶν, οἵτινες εἶχον συνεθισθῇ νὰ διανέμωσι μεταξύ των τὰ εὐεργετήματα τῆς αὐλῆς. Οἱ δυσαρεστημένοι εἰργάσθησαν ὅπως διαδώσωσι τὴν γενικὴν ἀποστροφὴν καὶ ἐπέτυχον νὰ κινήσωσι τὸν λαὸν κατὰ τοῦ εὐνοουμένου. Ὁ Ἀλέξιος, στηριζόμενος ἐπὶ τῆς κοινῆς ἀγανακτήσεως, ὠργάνισε συνωμοσίαν δι' ἧς ἐφρόνει νὰ λάβῃ τὰς ἡνίας τῆς κυβερνήσεως καὶ νὰ ἐκθρονίσῃ τὸν πατέρα του. Ὅθεν ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἀνταρσίας, καὶ ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἀπῄτησεν ἵνα ὁ νεανίας τοξοφόρος (ἐν Κωνσταντινουπόλει, οἱ Ἰτσογλὰν ἔφερον ὁμοίως τὸ τόξον τῶν σουλτάνων) ἐξωσθῇ τῶν ἀνακτόρων. Ὁ Μανουὴλ ἰδὼν ἑαυτὸν πολιωρκημένον ἐν τῷ φρουρίῳ ὑπεχρεώθη ν' ἀποπέμψῃ τὸν εὐνοούμενόν του, ἀλλὰ καὶ ἡ φιλοδοξία τοῦ Ἀλεξίου εὑρέθη εἰς τὴν ἀπάτην, καθότι ὁ λαὸς ἐπιτυχὼν τοῦ σκοποῦ του, καὶ ἐννοῶν ἀναμφιβόλως ὅτι αἱ κακίαι τοῦ υἱοῦ ὑπερέβαινον τὰς τοῦ πατρὸς, ἔπαυσε τοῦ νὰ ἐνθαρρύνῃ τὴν ἀνταρσίαν. Ἑπομένως οὗτος συνεβιβάσθη μετὰ τοῦ πατρός του, καὶ, ἴσως ὡς ἀμοιβὴν διὰ τὴν συμφιλίωσιν, ἔλαβε μεθ' ἑαυτοῦ τὸν ἐκδιωχθέντα ἀκόλουθον. Ἀνωτέρω εἴπομεν ἤδη ὅτι ἡ μεταγενεστέρα αὐτοῦ διαγωγὴ κατέστησεν αὐτὸν ὕποπτον ὡς δῆθεν ἐπιταχύνοντα τὸν θάνατον τοῦ πατρός του.

Ἀλέξιος Δ' ὑπῆρξεν ἀσθενέστερος ὡς βασιλεὺς καὶ χειρότερος ὡς ἄνθρωπος Μανουὴλ τοῦ Γ'. Ἀλλὰ καὶ τούτου ἡ υἱικὴ ἀχαριστία ἐτιμωρήθη ὑπὸ τῆς ἀχαριστίας ἑνὸς τῶν υἱῶν του. Συμμορφούμενος πρὸς τὰ ἔθιμα τῶν αὐτοκρατοριῶν τῆς τε Τραπεζοῦντος καὶ Κωνσταντινουπόλεως, εἶχε προσκαλέσει τὸν πρεσβύτερον αὐτοῦ υἱὸν Ἰωάννην, ὡς ἐπίδοξον διάδοχον, ὅπως συμμετάσχῃ τῶν εἰς τὸν θρόνον ἀπονεμομένων τιμῶν. Ἀλέξιος ὁ Δ' εἶχε, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ πάππου του, Ἀλεξίου τοῦ Γ', νυμφευθῇ Κατακουζηνήν τινα καλουμένην Θεοδώραν, ἥτις, δυσαρεστουμένη διὰ τὴν διαγωγὴν τοῦ αὐτοκράτορος, παραμελοῦντος αὐτὴν ἕνεκα τῶν ἀκολούθων, ἐζήτησε καὶ εὗρε παρηγορίαν εἰς λίαν οἰκιακὴν μετὰ τοῦ πρωτοβεστιαρίου σχέσιν. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰωάννης, ἀγανακτῶν διὰ τὴν ἀτιμίαν ταύτην, ἐδολοφόνησεν ἰδίᾳ χειρὶ τὸν ἐραστὴν τῆς μητρός του. Ἀλλ' ὁ νέος οὗτος ὑποκριτὴς ἐμελέτα μεγαλείτερα ἔτι ἐγκλήματα τῶν ὅσων ἰσχυρίζετο ὅτι ἐγένετο τιμωρός. Κυριεύσας τὸ ἀνώτερον φρούριον, ἐφυλάκισε τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα ἐντὸς τῶν δωματίων των· ἀλλ' οἱ εὐγενεῖς καὶ ὁ λαὸς πτοηθέντες ἐκ τῆς ἰδέας τῆς ἐγγὺς οὔσης νὰ τελεσθῇ διπλῆς πατροκτονίας, καὶ πεισθέντες πρὸς

(1) Συνέχεια ἀπὸ φυλλαδ. 78.

τούτοις ὅτι ὁ νέος τύραννος θὰ ἦτο κύριος χειρότερος τοῦ ἀσώτου του πατρὸς, παρενέβησαν καὶ ἠλευθέρωσαν τὸν Ἀλέξιον ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ υἱοῦ. Μετὰ τὰ συμβάντα ταῦτα, ὁ Ἰωάννης, ὃν ἐπωνόμαζον Καλογιάννην, ἕνεκα τῆς φυσικῆς αὐτοῦ καλλονῆς, οὐχὶ δὲ καὶ τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ τελειότητος, κατέφυγε παρὰ τῷ βασιλεῖ τῆς Γεωργίας, οὗ τὴν θυγατέρα ἐνυμφεύθη, ὁ δὲ Ἀλέξιος Δ' ἀνύψωσε τὸν δευτερότοκον υἱόν του Ἀλέξανδρον εἰς τὴν ἀξίαν συνεταίρου τοῦ Αὐτοκράτορος, ἀπονείμας αὐτῷ καὶ ἅπαντα τὰ δικαιώματα τοῦ ἐπιδόξου διαδόχου.

Τὸ μεγαλείτερον μέρος τῆς μακρᾶς βασιλείας τοῦ Ἀλεξίου διέβη ἐν πολυτελείᾳ καὶ ἐν αἰσχραῖς ἡδοναῖς. Ἡ πρώτη ἀποστασία τοῦ υἱοῦ του Καλογιάννου ἔλαβε χώραν ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας ταύτης· εἴκοσι περίπου ἔτη ἀργότερον, ἡ δευτέρα κατεκρήμνισε τὸν αὐτοκράτορα ἐντὸς αἱμοφύρτου τάφου. Ὁ θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου εἶχεν ὑποδείξει τῷ Καλογιάννῃ τὴν ἀνάγκην ἀποφασιστικῆς τινὸς ἀποπείρας πρὸς ἐκθρόνισιν τοῦ πατρός του, ὡς τὸ μόνον μέσον τοῦ νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς ἑαυτὸν τὴν διαδοχὴν τοῦ κράτους. Διὸ συνεννοηθεὶς μετὰ τῆς ἰσχυρᾶς οἰκογενείας τῶν Καβασιτῶν, τῆς ἀντιπολιτευομένης τὸν Ἀλέξιον, ἀπῆλθεν εἰς Θεοδοσίαν, τὴν τῶν γενουηνσίων ἀποικίαν, ὅπου ἐναύλωσε μέγα τι πλοῖον ὃ ἐξήρτυσεν εἰς πολεμικόν. Λαβὼν δὲ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του συμμορίαν τινὰ στρατιωτικῶν τυχοδιωκτῶν, διέπλευσε τὸν Εὔξεινον, ἀπέβη εἴς τι μέρος τῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἐκυρίευσε τὸ εἰς Κορδιλὲ μοναστήριον τοῦ ἁγίου Φωκᾶ, ὅπου ὠχυρώθη περιμένων ὑποκίνησίν τινα ἐν Τραπεζοῦντι ὑπὸ τῶν τοῦ κόμματός του· ἀλλ' ὁ Ἀλέξιος ἦτο ἱκανῶς ἀσφαλὴς περὶ τῆς ἡσυχίας τῆς πρωτευούσης, ἑπομένως ἐξῆλθεν ὅπως ἐπιπέσῃ κατὰ τοῦ ἀνταρτου υἱοῦ του. Ὁ αὐτοκρατορικὸς στρατὸς ἐστρατοπέδευσεν εἰς Ἄκανθον, ἀλλ' ἓν μέρος τῆς τοῦ αὐτοκράτορος συνοδίας προυτίθετο κερδηθὲν ἀναμφιβόλως νὰ τὸν προδώσῃ, καθότι δύο τῶν ἀποστόλων τοῦ Καλογιάννη εἰσεχώρησαν νύκτωρ ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ Ἀλεξίου, ὃν εὗρον τῇ ἐπαύριον δολοφονημένον ἐπὶ τῆς κλίνης του. Ὁ πατροκτόνος εἰσῆλθεν εἰς Τραπεζοῦντα ἄνευ ἀντιστάσεως, καὶ ἤκουσεν ἑαυτὸν ἀναγορευόμενον αὐτοκράτορα ὑπὸ λαοῦ ἑτοίμου νὰ ἐπευφημῇ εἰς πᾶν τετελεσμένον γεγονός. Καθίστατο μολαταῦτα ἀναγκαῖον, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἐξαχρειωτικῇ θέσει ἐν ᾗ εἶχε καταπέσει ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία, ὅπως ἀποκρούσῃ τὴν κατηγορίαν ὅτι εἶχεν ἐκμαυλίσει τοὺς δολοφόνους τοῦ πατρός του, διὸ ἐτέλεσεν μετὰ μεγάλης πομπῆς τὴν κηδείαν τοῦ Ἀλεξίου. Οἱ δολοφόνοι του ἐτιμωρήθησαν, ὁ εἷς διὰ τῆς ἀποκοπῆς τῆς μιᾶς τῶν χειρῶν, ὁ ἕτερος διὰ τῆς ἐξορύξεως τῶν ὀφθαλμῶν του, ἀλλ' ὁ νέος αὐτοκράτωρ χαρίζων αὐτοῖς τὴν ζωὴν, δὲν ἐκηρύσσετο οὕτως εἰπεῖν συνένοχός των;

Ἀγνοοῦμεν ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν συνέβη ἡ δολοφονία Ἀλεξίου τοῦ Δ', δυνάμεθα ὅμως νὰ ὁρίσωμεν αὐτὴν περὶ τὸ 1446 ἔτος, καθότι ὁ ἡγεμὼν οὗτος ἔζη ἔτι κατὰ τὸ ἔτος 1445, ὁ δὲ Καλογιάννης, ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἰωάννης Δ', ὑπῆρχε μόνος αὐτοκράτωρ τῷ 1449, καὶ ἀπὸ πολλοῦ ἤδη χρόνου κατεῖχε τὴν κυριαρχικὴν ἐξουσίαν.

(Ἕπεται ἡ συνέχεια.)

Ο ΨΕΥΔΟΜΕΣΣΙΑΣ.

Ὑπερμεσοῦντος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ἐνῷ ἡ Κρήτη καὶ τὰ πλούτη καὶ τὰς κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν τῆς ἀκμαζούσης Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας δυνάμεις ἀπερρόφα, καὶ τὴν προσοχὴν ὁλοκλήρου τῆς Εὐρώπης ἀπέσπα, τοσούτους μεταξὺ τῶν μυριάδων τῶν γιανιτσάρων ἰδοῦσα πίπτοντας ὑπὸ τὰ βομβοσάλευτα τείχη της βεζύρας καὶ πασάδας, ἔκλειψις ἡλίου ἐπτόησε τοὺς ἀληθεῖς μουσουλμάνους· τὰ συναξάρια τῶν δεισιδαιμονιῶν ἀνεδιφήθησαν, καὶ ὁ ἱεροκῆρυξ τῆς αὐτοκρατορίας σεΐκης Βανῆς, ἀνήγγειλεν εἰς τὰ πεφοβισμένα πλήθη, ὅτι τὸ σημεῖον ἐκεῖνο ἦτον ἄγγελος μεγάλης συμφορᾶς. Μυστηριώδης παράδοσις παρὰ τοῖς Μουσουλμάνοις ἐπεκράτει, ὅτι πρὸ τῆς συντελείας τοῦ κόσμου ἤθελον ἐμφανισθῆ ὁ Ντετζὰλ καὶ ὁ Μεχλὴς, πνεύματα κακοποιὰ, προαγγελθησόμενα ὑπὸ τοῦ σκότους. Καὶ τῳόντι, ὀλίγου δεῖν, οἱ Τοῦρκοι ἐπίστευσαν ὅτι ἡ φημιζομένη δεισιδαιμονία ἐξεπληροῦτο, μὲ τὴν διαφορὰν, ὅτι τὸν Ντεζὰλ ἀντεπροσώπευεν εἷς Ἑβραῖος, καὶ τὸν Μεχλὴν εἷς Κοῦρδος.

Ὁ ἐκ Σμύρνης (1) Ἰουδαῖος Σαμπαθάης Λεβῆς, λίαν μεμυημένος εἰς τὰς ῥαβινικὰς παραδόσεις, φέρων ἐπὶ τῶν ὤμων τὸ φορτίον τεσσαράκοντα ἐτῶν, συνήθη τῶν προφητῶν ἡλικίαν, καθ' ἣν ὥραν συνέβαινεν ἡ ἐν λόγῳ ἔκλειψις τῆς σελήνης, ἀπήρχετο εἰς Γάζαν, ἔνθα ἤρξατο αὐτοφημιζόμενος ὡς προφήτης. ὀλιγίστους εὑρὼν ὀπαδοὺς, καὶ πλείστους ἀπίστους, κατέφυγεν ἐπί τινα καιρὸν μετὰ τῶν εὐαρίθμων προσηλύτων εἰς σπήλαιόν τι ἐν Παλαιστίνῃ, ὅθεν δὲν ἔπαυε προσκαλῶν τοὺς ἐν Ἱεροσολύμοις ὁμοεθνεῖς του εἰς ἀναγνώρισιν· ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτοι οὐδεμίαν ἔδιδον ἀκρόασιν εἰς τὰς προφητικάς του ἀξιώσεις, ἐξῆλθε τοῦ σπηλαίου, καὶ ἐπορεύθη αὐτοπροσώπως ἐκεῖ, ἔνθα οἱ Ἰουδαῖοι κακῶς ἔχοντα τὸν ἀπεδίωξαν, συνεργὸν ἔχοντες Ἱσπανόν τινα ἰατρὸν Ἰάκωβον. Ὁ Σαμπαθάης οὐδόλως ἀποθαρρυνθεὶς ἐκ τῆς πρώτης ἀποτυχίας, ἤρχισε νὰ γράφῃ ἐγκυκλίους ἐπὶ ἐγκυκλίων πρὸς ὅλας τὰς συναγωγὰς ὑπὸ τὸν τίτλον *Σαμπαθάης ἀρχιγέννητος, μονογενὴς υἱὸς τοῦ Θεοῦ, Μεσσίας καὶ σωτὴρ τοῦ Ἰσραήλ*. Χιλιάδες ἔδραμον ἐκ Σμύρνης, Θεσσαλονίκης, Κωνσταντινουπόλεως, Τοσκάνης, Ὁλλανδίας, καὶ Ἀφρικῆς, οἱ μὲν ἐκ περιεργείας οἱ δ' ἐκ τυφλῆς πίστεως ἵνα ἴδωσι τὸν αὐτοχειροτόνητον μεσσίαν, ὅστις σὺν τοῖς τερατουργήμασιν, ἐξετέλει καὶ θαύματα· ἐφύσα ἕνα τῶν ὀπαδῶν του, ὅστις ἔπιπτε κατεγῆς ὡς νεκρός· ἔπειτα δ' ἐγγίζοντος αὐτὸν ἐλαφρῶς διὰ μυιοσόβης, ἀνίστατο παραχρῆμα. Ὁ Σαμπαθάης περιστοιχιζόμενος ὑπὸ σμήνους πιστῶν ἀπῆλθεν εἰς Καλλίπολιν, ἔνθα νέοι ὀπαδοὶ τὸν ὑπεδέχθησαν.

Ἀλλ' εἰς τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ψευδομεσσίου τούτου, καὶ οἱ Μουσουλμάνοι οὐχ ἧττον ἐταράσσοντο ἀναγνωρίζοντες ἐν αὐτῷ τὸν φημιζόμενον Ντετζάλ. Ὁ τότε μέγας βεζίρης Κιουπρουλὴς μὴ ἀνεχόμενος νὰ βλέπῃ ἀπαθῶς τοιαύτην καταιγίδα, εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν ὁ φανατισμὸς ἐφρύαττε διὰ τὰς ἀλλεπαλλήλους ἐν Κρήτῃ καταστροφὰς, ἀπέστειλε καὶ συνέλαβον τὸν Σαμπαθάην εἰς Καλλίπολιν (1666). Οἱ πολυάριθμοι ὀπαδοί του εἶδον ἐκπληρούμενον ἐν τῇ συλλήψει οὐσιώδη ὅρον ἀρχαίας προφητείας ἀγγελλούσης τὴν ἐπὶ ἐννέα μῆνας ἐξαφάνισιν τοῦ μεσσίου, ὅτε ἤθελεν ἀναφανῇ ἐπιβαίνων λεαίνης, καὶ ἔλεγον, ὅτι ὁ σουλτάνος θὰ τὸν ὑποδεχθῇ μετὰ μεγάλης πομπῆς, καθίζων καὶ ἐπὶ τοῦ θρόνου του. Ἐκ προοιμίων ὅμως ἐψεύσθησαν αἱ ἐλπίδες των, διότι ἅμα εἰσῆλθεν εἰς τὸ πλοῖον, οἱ δήμιοι ἤρχισαν νὰ δέρωσιν ἐλεεινῶς τὸν δυστυχῆ μεσσίαν. Παρουσιασθεὶς ἐνώπιον τοῦ βεζίρου καὶ ἐρωτηθεὶς ἐὰν ἀλήθευον τὰ περὶ αὐτοῦ θρυλλούμενα, ἠρκέσθη μόνον ν' ἀποκριθῇ, *Σοφός εἰμι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ λέγω*. Ἡ ἀπάντησις ὅμως αὕτη δὲν ἤρκεσε καὶ εἰς τὸν Κουπρουλὴν, ὅστις διέταξε νὰ φυλακισθῇ· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ συνέῤῥεον πανταχόθεν Ἑβραῖοι, σοφοὶ καὶ ἰδιῶται, διὰ νὰ προσκυνήσωσιν αὐτὸν, ὅστις ἤρχισε νὰ γράφῃ καὶ νέους νόμους, μεταβάλλων εἰς χαρμοσύνους τὰς τέως πενθίμους ἑορτάς· βλέπων δ' ὁ βεζίρης τοὺς Ἑβραίους οὐδόλως ἡσυχάζοντας ἔστειλε τὸν Σαμπαθάην εἰς τὸ φρούριον τῆς Ἀβύδου, ὑπὸ περιορισμόν· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ συνέῤῥεον τὰ σμήνη τῶν προσκυνητῶν· πανταχόθεν δ' ἔγραφον αὐτῷ οἱ σοφοὶ τῶν ἑβραίων ἐπιστολὰς χρυσοῖς γράμμασιν ἀποκαλοῦντες αὐτὸν υἱὸν Θεοῦ. Σύμπαντες δὲ οἱ εἰς Ἀνατολὴν καὶ Δύσιν διεσκορπισμένοι Ἰουδαῖοι ἐπίστευσαν περὶ τῆς θεότητος τοῦ Λεβῆ, καὶ πᾶσαν ἐργασίαν διακόψαντες, μετεποίουν τὰ ὑπάρχοντα εἰς χρυσὸν, καὶ προητοιμάζοντο διὰ τὴν ἐν Παλαιστίνῃ μετανάστευσιν. Θεωροῦντες δὲ τὰ νέφη τῆς νυκτὸς ἔλεγον, *Ἰδοὺ Ἑβραίους τὰ νέφη ἀπαίρει εἰς Ἱερουσαλὴμ, καὶ μὴν καὶ ἡμᾶς ταχέως αἴρει*· ἐπειδὴ προφητεία τοῦ Ἰωὴλ λέγει, *αἱ θυγατέρες ἡμῶν ὁράσεις ὄψονται*, τινὲς τῶν Ἑβραίδων ζηλεύσασαι τὴν προφητικὴν δόξαν, ἐμάνθανον λέξεις τινας τῆς Χαλδαϊκῆς γλώσσης βεβαιούσας τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἀληθοῦς μεσσίου, καὶ ῥιπτόμεναι ἐπὶ τῶν στρωμνῶν ὑπεκρίνοντο προφητικὸν ἐνθουσιασμὸν, ἀπαγγέλλουσαι τὰ προμεμελετημένα· ταῦτα ὑπὸ ταχυγράφων σημειούμενα πανταχοῦ ἐκυκλοφόρουν, καὶ οἱ ῥαβῖνοι ἐβεβαίουν ὡς ἀληθεῖς προφητείας, διότι εἰς γλῶσσαν ἄγνωστον ἐξεφωνοῦντο, καὶ διότι ἀντὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ ἐμνημονεύετο τὸ τοῦ πλάνου Σαμπαθάη. Ὁ Δοσίθεος ἀναφέρει καὶ τὸ ἑξῆς ἀστεῖον· ἡ γυνὴ Ἑβραίου τινος ἐν Ἀδριανουπόλει εἶπεν εἰς τὸν σύζυγόν της *ἐμνήσθη μοι παρ' ἀγγέλου προφητεῦσαι δημοσίᾳ*· ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ἡτοίμασε πλουσίαν τράπεζαν, καὶ προσεκάλεσεν εἰς δεῖπνον τοὺς σοφοὺς καὶ πρώτους τῶν Ἰουδαίων, ἐνῷ δ' ἐκεῖνοι ἔτρωγον καὶ εὐθύμουν, αὕτη ἵστατο κατωφρυωμένη· ἐξαίφνης δὲ πεσοῦσα ἐπὶ τῆς στρωμνῆς ἤρχισε νὰ λέγῃ πολλὰ περὶ τοῦ Μεσσίου· ἐπειδὴ ὅμως ἡ προφῆτις, διὰ τὴν ἄγνοιαν τῆς Χαλδαϊκῆς, ἀπήγγελλε τὰς προφητείας ἱσπανιστὶ, οἱ παρευρεθέντες αἰσχυνθέντες ἐπὶ τῇ ἀναιδείᾳ, ἀπῆλθον.

Ἐνῷ δὲ ταῦτα συνέβαινον, Πολωνός τις ῥαβῖνος ὀνόματι Νεεμίας, τὴν δόξαν τοῦ Σαμπαθάη εἰς δευτερεύοντα βαθμὸν ζηλεύσας, προσεπάθει νὰ πείσῃ τὰ πλήθη, ὅτι αἱ γραφαὶ δύο ἀνήγγελ-

(1) Ὁ Καισάριος Δαπόντες ἐν τῷ παρὰ Π. Ἀάμπρῳ ἀνεκδότῳ χρονικῷ, λέγει αὐτὸν ἐκ Πατρῶν τῆς Πελοποννήσου καταγόμενον, ὁ Δοσίθεος ὅμως καὶ ὁ Χάμμερ ἐκ Σμύρνης.

λον προφήτας, τὸν μὲν κύριόν τοῦ κόσμου, τὸν δὲ πρόδρομον τῆς ἐλεύσεώς του· μὴ δυνηθεὶς ὅμως νὰ εὕρῃ τὴν ἐλαχίστην συμπάθειαν, διήγειρε καὶ ἄλλους ῥαβίνους, καὶ μετ' αὐτῶν μεταβὰς εἰς Ἀδριανούπολιν κατήγγειλεν εἰς τὸν σουλτάνον τὸν Σαμπαθάην, ὡς ἀνατροπέα τῶν καθεστώτων. Ὁ δυστυχὴς μεσσίας προσαχθεὶς ἐνώπιον τοῦ σουλτάνου, τοῦ καϊμακάμου, τοῦ μουχτῆ, καὶ τοῦ διαβοήτου σεΐκου Βανῆ, ἠρωτήθη ἐὰν ἦσαν ἀληθῆ τὰ λεγόμενα· ἐπειδὴ δὲ ὁ Σαμπαθάης ἠρνήθη, ὁ σουλτάνος τὸν ἐπανηρώτησεν, ἐὰν ἦτο ὁ Μωάμεθ, καὶ διὰ νὰ πεισθῇ περὶ τῆς φημιζομένης θεότητός του, διέταξε ν' ἀπογυμνωθῇ, καὶ χρησιμεύσῃ ὡς σκοπὸς εἰς τὰ βέλη τῶν τοξοτῶν καὶ ἴδῃ ἂν τὰ βέλη θ' ἀνεπήδων ἀπὸ τοῦ σώματος τοῦ μεσσίου. Ὁ δυστυχὴς Σαμπαθάης ἐμβρόντητος εἰς τὸ πρόσταγμα, μάτην ἐζήτει διέξοδον σωτηρίας, διαβεβαιῶν, ὅτι ἦτο ἁπλοῦς ῥαβῖνος καὶ οὐδὲν πλέον· ὁ σουλτάνος τότε τῷ προέτεινεν ἵνα δεχθῇ τὸν ἰσλαμισμὸν, ἄλλως, ἤθελε θανατωθῇ δι' ἀνασκολωπισμοῦ ὡς σφετερισθεὶς τὸν τίτλον μεσσίου τῆς Παλαιστίνης, σατραπείας τῆς ὑψηλῆς Πύλης! Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐλύθη ἡ κωμῳδία, καὶ ὁ τάλας Σαμπαθάης ἐγένετο μουσουλμάνος (1666), λαβὼν ἀντάλλαγμα τοῦ κράτους τοῦ κόσμου, ἐν πουγγεῖον, καὶ τὴν θέσιν φύλακος τοῦ σεραγίου μὲ μισθὸν πεντήκοντα ἄσπρων· μετ' ὀλίγον δὲ καὶ πᾶσα ἡ οἰκογένειά του ἐνηγκαλίσθη τὸν μουσουλμανισμόν.

Ὁ διαβόητος ἱεροκῆρυξ Βανῆς, μετεχειρίσθη τὸν Σαμπαθάην ὡς ὄργανον πρὸς προσηλυτισμὸν καὶ ἄλλων Ἰουδαίων, εἰς τὰς συναγωγὰς τῶν ὁποίων ἐξηκολούθει ὁ ψευδομεσσίας συχνάζων, λέγων, ὅτι δὲν ἦλθεν ἔτι τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου. Ὁ Δοσίθεος προστίθησιν, ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν Ἑβραίων ἵνα λάβωσι σπέρμα ἅγιον ἐξ αὐτοῦ, προσέφερον καθ' ἑκάστην τὰς θυγατέρας των εἰς φθοράν.

Ὁ Σαμπαθάης ἐπὶ δέκα ἔτη ἐξηκολούθει ἐργαζόμενος ὑπὲρ τῶν προσηλυτικῶν σχεδίων τοῦ Βανῆ, ὅταν δ' ἐγένετο πλέον ἄχρηστος, ἐξωρίσθη εἰς Κορώνην, ἔνθα καὶ ἀπεβίωσε (1686) (1).

ΣΗΜ. Ἐνῷ ὁ Σαμπαθάης ἐξόριστος ἔζη ἐν Πελοποννήσῳ, ἕτερος Ἑβραῖος Μαρδοχαῖος τοὔνομα, ἐφημίσθη εἰς Γερμανίαν ὡς μεσσίας (1682). Τὸ δ' ἑπόμενον ἔτος (1683) καὶ τρίτος ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐθρυλλήθη ὡς τοιοῦτος. Ὁ σουλτάνος διατρίβων τότε εἰς Βελιγράδιον διέταξεν ἵνα προσαχθῇ ἐνώπιόν του· ἀσπασθεὶς δὲ τὸν μουσουλμανισμὸν, ὡς ἀντίποινον τοῦ θράσους, καὶ ἀντάλλαγμα τῆς ζωῆς του, ἐξηκολούθει πιστευόμενος ὡς τοιοῦτος ὑπὸ τῶν Ἑβραίων, πρὸς οὓς διεκήρυττεν, ὅτι διότι δὲν ἔπραττον πάντα τὰ κακὰ πλήρη, ὁ μεσσίας ἀναβάλλει τὴν ἐμφάνισίν του. Πολλοὶ φανατικοὶ ἐπίστευσαν τοὺς λόγους του, καὶ παρεδόθησαν εἰς πᾶν εἶδος ἀκολασίας, πρὸς ἐπιτάχυνσιν τῆς ἐλεύσεως τοῦ σωτῆρος· σὺν τοῖς ἄλλοις δὲ, ἀναφέρει ὁ Δοσίθεος, καὶ ὀγδηκοντάετης χαχάμης ἐν Σέρραις ἠσπάσθη τὸν μωαμεθανισμόν. Τότε δὲ οἱ χριστιανοὶ χλευάζοντες τοὺς Ἑβραίους ἔλεγον γγελτίμι=ἦλθε· οἱ δὲ δυστυχεῖς Ἰουδαῖοι ἀμηχανοῦντες διεκήρυττον, ὅτι ἐπὶ βιβλίου γέγραπται πῶς ἐν ἔτει 1688 ἔμελλε νὰ ἐμφανισθῇ ὁ ἀληθὴς μεσσίας ἐν Κωνσταντινουπόλει. Οὐδεὶς ὅμως ἀναφέρεται κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο τολμήσας νὰ πληρώσῃ ἐφήμερον φήμην διὰ βιαίας ἀλλαξοπιστήσεως.

Κ. ΣΑΘΑΣ.

(1) Βλ. Δοσιθέου, ἱστορ. Πατριαρχ. Ἱεροσολ. σελ. 1233—4.—Hammer, Histoire del Empire Ottoman, XI, 239. — Mignot, Histoire de la Turquie. — Καισαρίου Δαπόντε, χρονολογία τῶν Σουλτάνων. — Σύγχρονος περιηγητὴς ἀναφέρει, ὅτι περὶ τῶν κατορθωμάτων τοῦ Σαμπαθάη ἐψάλλοντο ὀθωμανιστὶ ᾄσματα, ἐν οἷς ἐξυμνεῖτο ὁ τότε διοικητὴς τῆς Τραπεζοῦντος Κασοὺμ-πασᾶς, ὡς κατορθώσας εἰς τὴν τὸν μουσουλμανισμὸν προσέλευσιν τοῦ ἐν λόγῳ ψευδομεσσίου, ὅστις ἦτο le plus grand imposteur qui ait jamais esté, et qui avoit même fait grand bruit dans le monde. (Edouard Brown, voyages en Thessalie etc. 1674, σελ. 86).

ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΙΣ.

Ἡ διεύθυνσις τῆς *Χρυσαλλίδος* ὑπενθυμίζει καὶ αὖθις τοὺς συνδρομητὰς αὐτῆς ὅτι δὲν εἶναι δίκαιον οὐδὲ γενναῖον νὰ καθυστερῶσιν ἐπὶ πλέον τῆς εὐτελοῦς συνδρομῆς των. Ὅπως αὕτη τηρεῖ τὰς ὑποσχέσεις της δαπανῶσα, μοχθοῦσα καὶ τακτικῶς τὸ φύλλον ἐκδίδουσα, οὕτω καὶ ἐκεῖνοι πρέπει νὰ ἦναι τακτικοὶ εἰς τὴν πληρωμὴν, ἄνευ τῆς ὁποίας ἡ συντήρησις περιοδικῶν συγγραμμάτων καθίσταται ἀκατόρθωτος. Εἰς μὲν τὰ ἄλλα μέρη τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου οἱ συνδρομηταὶ προπληρώνουσιν ἀνεξαιρέτως τὴν συνδρομήν των ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἔτους, εἰς δὲ τὴν Ἑλλάδα ἀναβάλλουσι τὴν πληρωμὴν ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος πολλάκις, καί τινες αὐτῶν ὑποχρεοῦνται ἐνίοτε εἰς ἀπότισιν τοῦ χρέους των *διὰ τῆς πειθοῦς τῶν δικαστηρίων!*

Θ. Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΥΣ, ΝΤΕΚΑΣ ΠΑΣΧΑΛΙΔΗΣ.